

KAREL ČAPEK
ABSZOLÚTUM-GYÁR

TÁRCAREGÉNY

FORDÍTOTTA: RUBIN PÉTER

TARTALOM

ELŐSZÓ	TIZENHATODIK FEJEZET A HEGYEK KÖZT
ELSŐ FEJEZET A HIRDETÉS	TIZENHETEDIK FEJEZET KALAPÁCS ÉS CSILLAG
MÁSODIK FEJEZET A KARBURÁTOR	TIZENNYOLCADIK FEJEZET ÉJSZAKA A SZERKESZTŐSÉGBEN
HARMADIK FEJEZET A PANTEIZMUS	TIZENKILENCEDIK FEJEZET A SZENTTÉ AVATÁSI PÖR
NEGYEDIK FEJEZET ISTEN A PINCÉBEN	HUSZADIK FEJEZET SZENT KILDA
ÖTÖDIK FEJEZET A SEGÉDPÜSPÖK	HUSZONEGYEDIK FEJEZET A TÁVIRAT
HATODIK FEJEZET A METART	HUSZONKETTEDIK FEJEZET EGY ÖREG HAZAFI
HETEDIK FEJEZET GO ON!	HUSZONHARMADIK FEJEZET AZ AUGSBURGI BONYODALOM
NYOLCADIK FEJEZET A KOTRÓHAJÓN	HUSZONNEGYEDIK FEJEZET A HEGYI DANDÁR NAPÓLEONJA
KILENCEDIK FEJEZET AZ ÜNNEPSÉG	HUSZONÖTÖDIK FEJEZET AZ ÚGYNEVEZETT LEGNAGYOBB HÁBORÚ
TIZEDIK FEJEZET SZENT ELEN	HUSZONHATODIK FEJEZET CSATA HRADEC KRÁLOVÉ MELLETT
TIZENEGYEDIK FEJEZET AZ ELSŐ ÖSSZECSAPÁS	HUSZONHETEDIK FEJEZET EGY CSENDES-ÓCEÁNI KORALLSZIGETEN
TIZENKETTEDIK FEJEZET A MAGÁNTANÁR	HUSZONNYOLCADIK FEJEZET FALUN
TIZENHARMADIK FEJEZET A KRÓNIKÁS MENTEGETŐZÉSE	HUSZONKILENCEDIK FEJEZET AZ UTOLSÓ CSATA
TIZENNEGYEDIK FEJEZET A BŐSÉG HONA	HARMINCADIK FEJEZET MINDENNEK VÉGE
TIZENÖTÖDIK FEJEZET KATASZTRÓFA	

ELŐSZÓ

Az itt következő előszót tulajdonképpen már az első kiadáshoz meg akartam írni; ezt egyrészt talán egy lustasági roham következtében mulasztottam el, amire egyébként nem emlékszem, másrészt fatalizmusból; azt valloam ugyanis, hogy egy előszóval már semmit sem lehet jóvátenni. Amikor aztán a könyv megjelent, különböző jogos kifogásokat olvastam róla: hogy állítólag nem ér fel Balzac *Az abszolútum keresése* című művével, hogy a májas hurka méltatlan fogyasztásával fejeződik be, főleg pedig, hogy nem igazi regény. Ezzel bizony fején találták a szöveget. Beismerem, hogy csakugyan nem igazi regény. De mentségemül szívesen elmondanám, hogy ez a könyvecske milyen körülmények folytán nem lett regény.

Egy tavaszi napon délután négy órakor fejeztem be a *R. U. R.*-t; megkönnyebbülten ledobtam a tollat, és elmentem sétálni a Nebozízekre. Eleinte igazán felszabadultan éreztem magam, hogy mentesültem a robottól; de aztán valamiféle sivár érzés vett erőt rajtam, végül pedig észrevettem, hogy elviselhetetlenül unatkozom. Arra gondoltam hát, hogy ha a napom már úgyis elromlott, inkább hazamegyek, és írok egy tárcát az újságba. Amikor az ember így határoz, rendszerint fogalma sincs róla, hogy voltaképpen miről fog írni; tehát bizonyos ideig fel-alá járkál a szobában, egy dalocskát fütyörész, amelytől nem bír szabadulni, vagy legyeket fog; aztán eszébe jut valami, és írni kezd. Nekem is eszembe jutott egy régebbi ötletem, negyedíves papírokat vágtam magamnak, és írni kezdtem a tárcát.

Amikor a harmadik negyedívnél tartottam, rájöttem, hogy sok lesz ez egy tárcára, ebből akár hat tárca is lehetne, mire az egész abbamaradt a harmadik negyedíven, egy mondat közepén.

Miután két hónapot töltöttem falun, eső és magány tört rám; nem volt más megoldás: odakészítettem a papírt, és írni kezdtem a hat tárcát. A tartós eső és a téma iránti nyilvánvaló vonzódásom volt az oka, hogy megírtam tizenkét fejezetet és a további anyagot hat fejezetre osztottam be. Aztán a tizenkét fejezetet elküldtem az újságnak, hogy fejezetenként tegyék közzé a *Hétfői Lap*-ban, és megesküdtem, hogy közben megírom a végét.

Csak hogy az élet kifürkészhetetlen; megjelent tizenegy fejezet, és közben nem írtam egyetlen újabb sort sem; elfelejtettem, hogy megjelenik, főleg pedig azt felejtettem el, hogy hogyan kellett volna folytatnom. A nyomda üldözött, hogy küldjem be a végét; én pedig (mint a mesebeli lány) egy újabb fejezetet dobtam elébe, hogy pár napig békén hagyjon. A nyomda üldözése elől menekülve fejezetet fejezet után vetettem oda; meg akartam előzni, de ő mindig csak egy ugrásnyira maradt el. Cikáztam, mint az üldözött nyuszi; összeviessza rohantam, hogy időt nyerjek, és valahogy még jóvátegyem, amit a kergetőzésben elrontottam, ítéljék meg önök, vajon nem tartottam-e ki elég sokáig; még tizennyolc fejezetre futotta, míg kitűztem a befejezés fehér zászlaját. Mi az, hogy ennek a könyvecskének nincs összefüggő cselekménye? Talán nem eposzba illő, izgalmas cselekmény, ahogy az erinnüszök hajszoła szerző az erdei magányba és a szerkesztőségek csendjébe, majd Szent Kildára, Hradec Královéba, egy csendes-óceáni korallszigetre, Sedm Chalupba, végül pedig a Damohorský kocsmá asztala mellé menekül, hogy ott keresztbe font karral, s végső érveit üldözői arcába vágva megadja magát? Figyeljék visszafojtott lélegzettel, hogyan hiszi az utolsó percig, hogy miközben könyörtelenül úzik, mégis egy bizonyos cél felé tart, és ő maga valamiféle eszmét üldöz; és ha a tizenharmadik fejezetnél ki is fulladt, sarkallta a különös hit, hogy a kanyargós útnak, amelyet befutott, volt valamilyen egységes értelme. Ez az igazi cselekménye a regénynek, amely valóban nem regény, hanem tárcasorozat: és ezt az alcímet utólag hozzá is ragasztom.

1926 októberében.

Karel Čapek

ELSŐ FEJEZET

A HIRDETÉS

1943 újév napján G. H. Bondy úr, a METART gyár elnöke, úgy, mint máskor is, az újságot olvasta; kissé tiszteletlenül átugrotta a harcéri híreket, kikerülte a kormányválságot, és dagadó vitorlákkal (mert a *Népújság* már régóta ötszörösére növelte méreteit, úgyhogy ezek a vitorlák tengeri hajózásra is alkalmasak lettek volna) besiklott a nemzetgazdasági rovatba. Itt jó darabig hajókázott, majd bevonta vitorláit, és hagyta, hadd ringassák az ábrándozás hullámai.

Szénválság, gondolta, kimerült szénbányák; az ostravai medencében évekre leáll a munka. Az istenfáját, ez már katasztrófa. Felső-sziléziai szemet kell behoznunk; kérem, tessék kiszámítani, mennyivel drágítja meg termékeinket, és aztán beszéljenek nekem a versenyről! Nyakunkon a kés; ha a németek felemelik az árakat, bezárhatjuk a kócerájt. És az Iparbank részvényei estek. Istenem, milyen kisszerű viszonyok! Milyen szűkös, ostoba, meddő viszonyok! Ah, ez az átkozott válság!

G. H. Bondy úr, az igazgató tanács elnöke, itt megakadt. Valami ellenállhatatlanul ingerelte. Addig kereste, amíg meg nem találta az eldobott újság utolsó oldalán. Egy szócska volt:

MÁNY. Vagyis tulajdonképpen csak egy fél szó, mert az újság éppen az M előtt volt félbehajtván. Éppen ez a félbemaradtság hívta fel magára a figyelmet ilyen szokatlan módon.

Istenem, valószínűleg HOZOMÁNY lesz, tűnődött Bondy bizonytalanul, vagy OKMÁNY. Esetleg TUDOMÁNY. A nitrogénrészvények is estek. Rettentő pangás. Kisszerű, nevetségesen kisszerű viszonyok... De hát ennek semmi értelme, ugyan ki hirdetne tudományt? Akkor már inkább valamilyen koholmányt. Valószínűleg KOHOLMÁNY lesz, biztosan az lesz.

G. H. Bondy úr kissé lehangoltan teregette szét az újságot, hogy megszabaduljon a kellemtelen szótól. De most meg egészen eltűnt a hirdetések sakktábláján. Hasábról hasábra kergette; felháborító rosszindulattal bujkált előle. Ekkor Bondy úr letről kezdte, végül pedig jobb felől. Az ellenszenves TUDOMÁNY-nak nyoma veszett.

G. H. Bondy nem adta fel a harcot. Ismét összehajtotta az újságot, és nini, az utálatos MÁNY magától kiugrott a lap szélén; erre rászorította az ujját, gyorsan kinyitotta az újságot, és megtalálta... Bondy úr halkán elkáromkodta magát. Az istenfáját, hiszen ez egy nagyon szerény, nagyon hétköznapi apróhirdetés:

TALÁLMÁNY

Nagyon jövedelmező,

bármely üzemben felhasználható,

személyes okokból sürgősen eladó.

- Érdeklődni R. MAREK mérnöknél, Břevnov 1651.

Na, ez aztán megérte? - gondolta G. H. Bondy úr. Holmi szabadalmazott hőzentráger; holmi vacak kis csalás vagy bolondos semmiség; és én öt percet elvesztegetek vele! Én is kezdek elhülyülni. Kisszerű viszonyok. Sehol semmi lendület!

Bondy elnök ezek után átült egy hintaszékbe, hogy kényelmesebben átérezze a kisszerű viszonyok egész keserűségét. Az igaz, hogy a METART-hoz tíz gyár és harmincnégyezer munkás tartozik. A METART az élen jár a vasiparban. A METART-nak nincs versenytársa a

kazánok terén. A METART rostélya világmárka. De húszévi munkával, uramistenem, máshol mennyivel többet lehetett volna elérni...

G. H. Bondy hirtelen felült.

Marek mérnök, Marek mérnök! Várjunk csak, hátha éppen a vörös Marek, na, gyorsan, hogy is hívták, Rudolfnak, Ruda Mareknak, hátha éppen Marek pajtás az a műegyetemről? Tényleg ez áll a hirdetésben is: R. Marek mérnök. Ruda, te kujon, hát lehetséges ez? Ó, te szegény, te aztán sokra vitted! Eladni egy „nagyon jövedelmező találmányt”, haha, „személyes okokból”; ismerjük az ilyen személyes okokat; nincs pénzed, igaz-e? Palit szeretnél fogni az iparban holmi összetákolt szabadalomra; hát igen, sohasem tudtál szabadulni a gondolattól, hogy felforgatod a világot. Jaj, barátom, hová lettek a mi nagy gondolataink! A mi nagylelkű és szélhámos fiatalságunk!

Bondy elnök ismét hátradőlt.

Talán tényleg az a Marek, tűnődött. Csakhogy Marek tudós koponya volt. Egy kicsit fecsegő, de azért szorult némi zsenialitás is abba a fiúba. Akadtak gondolatai. Egyébként félelmetesen gyámoltalan fickó volt. Fura, gondolta Bondy úr, hogy nem professzor. Húsz éve nem láttam, isten tudja, mi mindent csinált azóta; talán egészen lecsúszott. Biztos, hogy lecsúszott; Břevnovban lakik a szerencsétlen... és találmányokból él!

Szörnyű vég!

Bondy úr megpróbálta elképzelni a lecsúszott feltaláló nyomorát. Sikerült is maga elé idézni egy ijesztően bozontos, kócos fejet; körülötte a fal komor papírdíszlet, mint a filmekben. Bútor nincs; a sarokban egy matrac, az asztalon száralmas modell csövekből, szögekből és elhasznált gyufaszálakból, egy homályos ablak az udvarra nyílik. És ebbe a kimondhatatlan ínségbe bundás látogató érkezik. „Azért jöttem, hogy megnézzem a találmányát.” A félvak feltaláló nem ismeri meg régi pajtását; alázatosan meghajtja borzas fejét, körülnéz, hová ültesse a vendéget, és aztán, te jóságos isten, szegény dermedt, reszkető ujjával megpróbálja mozgásba hozni száralmas találmányát, holmi örült perpetuum mobilét, és zavartan motyogja, hogy ennek forognia *kellene*, egész *biztosan* forognia is, ha... ha volna... ha megvehetne... A bundás látogató tekintete bejárja az egész padlásszobácskát; váratlanul előhúzza a zsebéből egy bőrtárcát, és letesz az asztalra egy ezrest, még egy ezrest („Elég lesz!” - ijedt meg maga Bondy úr is), majd egy harmadik ezrest is. („Végül is egy ezres is megtenné... egyelőre” - mondja egy belső hang Bondy úrban.) „Ezt... hogy folytathassa a munkáját, Marek úr; nem, nem, semmivel sem tartozik nekem. Hogy ki vagyok? Az nem számít. Gondolja, hogy a barátja vagyok.”

Bondy elnököt nagyon kielégíti és meghatja ez a jelenet.

Elküldöm Marekhoz a titkáromat, vélekedik, mindjárt elküldöm, vagyis már holnap. De mit csinálok ma? Ünnepe van, a gyárba nem megyek be; tulajdonképpen szabad vagyok... Ó, ezek a kisszerű viszonyok! Egész nap semmi tennivalóm! Mi lenne, ha még ma én magam...

G. H. Bondy habozott. Egy kicsit kalandor vállalkozás volna megnézni ennek a břevnovi különecnek a nyomorúságát.

Végül is *olyan jó* barátok voltunk! Az emlékeknek is van jogosultságuk. Odamegyek! - döntött Bondy úr. És odament.

Egy kicsit bosszankodott, amikor az autó végigsiklott az egész Břevnovon, hogy megtalálhasák az 1651-es számot viselő, legszegényebb házacska. A rendőrségen kellett érdeklődniük.

- Marek, Marek - kutatott emlékezetében a felügyelő -, bizonyára Rudolf Marek mérnökről van szó, Marek és Tsa, izzólámpagyár, Mixova utca 1651.

Izzólámpagyár!... Bondy elnökkön csalódottság, sőt elkeseredettség lett úrrá. Ruda Marek tehát nem lakik padlásszobában! Hanem gyáros, és „személyes okokból” ad el egy találmányt! Öreg fiú, ennek csödszaga van, vagy ne legyen Bondy a nevem.

- Nem tudja, hogyan megy Marek úrnak? - kérdezte mintegy mellékesen a rendőrfelügyelőt, amikor már visszaült az autóba.

- Ó, kitűnően! - felelte a felügyelő. - Nagyon szép gyára van. Nevezetes cég - tette hozzá a lokálpatrióta tiszteletével. - Gazdag úr - magyarázta még -, és rettentő nagy tudós. Örökösen csak kísérletezik.

- Mixova utca! - parancsolta Bondy úr a gépkocsivezetőnek.

- A harmadik utca jobbra! - kiáltotta a felügyelő az autó után.

Bondy úr becsönget az egészen csinos kis gyárhoz tartozó lakóházba.

Tisztaság, az udvaron virágágyak, a falakon vadszőlő. Hm, gondolja Bondy úr, ebben az átkozott Marekban mindig volt egy adag humánum és reformvágy.

És lám, a lépcsőn maga Marek, Ruda Marek jön elébe; rettentő sovány és komoly, és valahogy előkelőnek látszik; Bondyn különös érzés vesz erőt, hogy Ruda már nem olyan fiatal, mint volt, és nem is olyan borzasztóan szőrös, mint az a feltaláló, hogy egészen más, mint bármi, amire Bondy úr gondolt, sőt alig lehet megismerni; de mielőtt még egészen tudatosulna benne csalódottsága, Marek mérnök kezét nyújt neki, és halkán így szól:

- Na, csakhogy megjöttél, Bondy! Már vártalak!

MÁSODIK FEJEZET

A KARBURÁTOR

- Már vártalak! - ismételte meg Marek, miközben egy bőrfotelba ültette a vendéget.

Bondy a világ minden kincséért be nem vallotta volna a lecsúszott feltalálóról szőtt ábrándjait.

- Látod, micsoda véletlen! - örvendezett kissé kényszeredetten. - Nekem ugyanis épp ma reggel jutott az eszembe, hogy húsz éve nem láttuk egymást! Húsz éve, képzeld el, Ruda!

- Hm - jegyezte meg Marek. - Tehát meg akarod venni a találmányomat?

- Megvenni? - kérdezte G. H. Bondy tétován. - Igazán nem is tudom... Nem is gondoltam rá. Látni akartalak, és...

- Kérlek, ne tessed magad! - szakította félbe Marek. - Tudtam, hogy eljössz. *Egy ilyen dologért* biztosan eljössz. *Egy ilyen találmány* éppen neked való. Ezen lehet keresni - legyintett; majd köhintett, és kimérten folytatta: - A találmány, amelyet önöknek bemutatok, nagyobb fordulatot jelent a technikában, mint Watt felfedezése, a gőzgép. Ha röviden akarom kifejezni a lényegét, akkor, elvi megfogalmazásban, *az atomenergia tökéletes kihasználásáról* van szó.

Bondy titokban ásított.

- Mondd, kérlek, mivel foglalkoztál az elmúlt húsz évben?

Marek kissé meglepetten nézett fel.

- A modern tudomány szerint az anyag, vagyis az atom rengeteg energiaegységből áll; az atom voltaképpen a legkisebb elektromos részecskék, az elektronok halmaza...

- Ez nagyon érdekes - szakította félbe Bondy elnök. - Látod, én mindig gyöngé voltam fizikából. De te rosszul nézel ki, Marek! Tulajdonképpen hogyan jutottál ehhez a játék... hm, ehhez a gyárhoz?

- Én? Egészen véletlenül. Feltaláltam ugyanis egy újfajta drótot az izzólámpába... Semmiség, csak úgy melleleg találtam fel. Tudod, már húsz éve dolgozom az anyag elégetésén. Mondd meg magad, Bondy, mi a modern technika legfőbb problémája?

- Az üzlet - felelte az elnök. - Nős vagy?

- Özvegy - válaszolta Marek, és izgatottan felugrott. - Dehogyan az üzlet, hát nem érted? A tüzelés! Az anyagban rejlő hőenergia tökéletes kihasználása! Gondold csak meg, hogy szén-fűtés esetén alig százezred részét használjuk fel annak, amit elfűthetnénk! Fel tudod ezt fogni?

- Fel hát. A szén borzasztó drága - vélekedett bölcsen Bondy úr.

Marek visszaült, és ingerülten mondta:

- Ha nem a Karburátorom miatt jöttél, Bondy, akkor el is mehetsz.

- Csak folytasd - jelentette ki engesztelő hangon az elnök.

Marek a tenyerébe temette az arcát.

- Húsz évig dolgoztam rajta - szakadt ki belőle nagy nehezen -, és most, most eladom annak, aki elsőként jelentkezik! Az én csodálatos álmomat! A legnagyobb találmányt, ami valaha volt! Komolyan, Bondy: ez egy döbbenetes dolog.

- Hát persze, a mi kisszerű viszonyaink közt - bólintott rá Bondy.

- Nem, mindenképpen döbbenetes. Vedd figyelembe, hogy egyszerűen maradéktalanul kihasználhatod az atomenergiát!

- Aha - mondta az elnök. - Atommal fogunk fűteni. Na jó, miért is ne. Szép itt nálad, Ruda; kicsi és szép. Hány munkásod van.

Marek nem figyelt oda.

- Tudod - mondta elgondolkozva -, az már mindegy, hogyan nevezik: „az atomenergia kihasználásának” vagy „az anyag elégetésének”. Vagy „az anyag felbontásának”. Úgy nevezheted, ahogy akarod.

- Én az elégetés mellett vagyok - mondta Bondy úr -, az olyan meghitten hangzik.

- De „az anyag felbontása” pontosabb; tudod, az atomokat elektronokra bontjuk, és az elektronokat munkába fogjuk, érted?

- Tökéletesen - értett egyet az elnök. - Fogjuk be őket!

- Képzeld el például, hogy két ló teljes erőből ellenkező irányban húzza egy kötél két végét. Tudod, mi ez?

- Nyilván valamilyen sport - vélte Bondy úr.

- Nem, hanem nyugalmi állapot. A lovak húznak, de nem haladnak. Ha viszont elvágod a kötelet...

- ...a lovak elesnek - kiáltott fel G. H. Bondy lelkesen.

- Nem, hanem elnyargalnak; felszabadult energiává válnak. Most figyelj: ilyen lekötött fogat az anyag. Szeld ketté a béklyót, amely egymáshoz köti az elektronokat, és azok...

- ...elnyargalnak!

- Igen, de mi elfoghatjuk és befoghatjuk őket, érted? Vagy képzeld el a következőt: tegyük fel, hogy elfütünk egy darab szenet. Kapunk belőle egy kis meleget, de azonkívül hamut, szénigázt és kormot is. Ezzel az anyag nem vész el, érted?

- Értem. Nem kérsz egy szivart?

- Nem. De a megmaradó anyagban még sok a felhasználatlan atomenergia. Ha az egész atomenergiát *teljesen* elhasználnánk, elhasználnánk magukat az atomokat is. Egyszóval: *az anyag eltűnne*.

- Aha. Most már értem.

- Olyan ez, mintha rosszul örölnénk meg a gabonát; mintha csak a vékony külső burkát örölnénk meg, és a többit kidobnánk, mint ahogy a hamut is kidobjuk. *Tökéletes* őrlés esetén semmi vagy majdnem semmi sem maradna a gabonaszemből, igaz? Ugyanígy, tökéletes elégetés esetén semmi vagy majdnem semmi sem marad az anyagból. Egészen szétőrlik. Elhasználódik. Visszatér az eredeti semmibe. Tudod, az anyag rettentő sok energiát fordít arra, hogy egyáltalán létezzen; foszd meg a létezéstől, kényszerítsd rá, hogy ne legyen, és ezzel rengeteg erőtartálékot szabadítasz fel. Így van ez, Bondy.

- Aha. Nem rossz.

- Pflüger például úgy véli, hogy egy kiló szén huszonhárombillió kalóriát tartalmaz. Én úgy gondolom, hogy Pflüger túloz.

- Határozottan.

- Én elméletileg hétbilliót kalkulálok. De ez is azt jelenti, hogy tökéletes elégetés esetén egy kilogramm szén több száz óra hosszát hajthat egy jókora gyárat!

- Az ördögbe is! - kiáltotta Bondy úr, és felpattant.

- A pontos óraszámot nem adom meg. Én már hat hete égetek egy fél kiló szenet harminc méterkilogramm megterhelés mellett, és, barátom, a kerék egyre csak forog... forog... forog... - suttogta Marek mérnök sápadtan.

Bondy elnök tanácstalanul simogatta az állat, amely olyan sima és gömbölyű volt, mint egy kisgyerek popsija.

- Ide hallgass, Marek - kezdte tétován -, bizonyára... kicsit... többet dolgoztál a kelleténél...

Marek legyintett.

- Á, szó sincs róla... Ha értenél egy cseppet a fizikához, elmagyaráznám neked a Karburátoromat,* amelyben azt a szenet égetem. De tudod, ez egész fejezet volna a felsőfokú fizikából. Majd meglátod odalent a pincében. Fél kiló szenet szórtam a gépbe, aztán lezártam és tanúk előtt közjegyzőileg lepecsételtettem, hogy senki se tölthessen utána. Menj le, nézd meg, menj, menj már! Érteni úgysem fogod, de... menj le a pincébe! Ember, menj már!

- Hát te nem jössz? - kérdezte Bondy meglepetten.

- Nem, menj csak egyedül. És... hallod-e, Bondy... de ne maradj sokáig.

- Miért ne? - érdeklődött Bondy kissé gyanakodva.

- Csak. Gondolj, mondjuk, arra, hogy... árt az egészségnek. És gyűjtsd meg a villanyt, a kapcsoló ott van közvetlenül az ajtó mellett. Az a zaj, amit a pincében hallasz, nem az én gépemtől ered; a gép egész halkan dolgozik, fáradhatatlanul, szaga sincs... Ott csak egy, hm, egy ventilátor csap zajt. No, menj már, én itt megvárlak. Aztán majd elmeséled...

Bondy elnök lemegy a pincébe, és egy kicsit örül, hogy megszabadult egy pillanatra ettől a bolondtól (elvégre kétségtelenül bolond), és egy kicsit lehangolja az a gond, hogy hogyan tűnjön el innen a leggyorsabban. De nicsak, a pincének hatalmas, vastag szigetelt ajtaja van, akárcsak egy bank páncélozott pénztártermének. Jól van, villanyt kell gyűjtani. A kapcsoló ott van közvetlenül az ajtó mellett. A boltozatos, kolostori cella tisztaságú betonpince közepén óriási rézhenger nyugszik betonbakon. Mindenfelől zárt, csak a tetején van egy rács, amelyet pecsétetekkel láttak el. A gép belsejében sötétség és csönd honol. A hengerből szabályos csúszómozgást végző dugattyú nyúlik ki, amely lassan forgat egy nehéz lendkereket. Ez minden. Csak a fáradhatatlanul forgó ventilátor zizeg a pinceablakban.

* A név, amelyet Marek mérnök adott az atomkazánjának, természetesen egészen rossz; ez is egyik gyászos következménye annak, hogy a műszaki emberek nem tanulnak latinul. Jobb elnevezés volna Komburátor, Atomkettle, Carbowatt, Disregator, M-motor, Bondy-mover, Hylergon, Molekularstoffcrsetzungskraft, E. W. és több más név, amit később javasoltak; persze éppen a rossz elnevezés terjedt el.

Talán a ventilátor keltette légvonalat az oka vagy mi... Bondy úr furcsa légmozgást észlel a homloka körül, és mintha égnek állna a haja; aztán meg mintha végtelen térségben lebegne; most meg röpül, saját súlyát sem érzi. G. H. Bondy csodálatos, derűs boldogságtól eltelve térdepel, szeretne kiabálni és énekelni, úgy érzi, hogy végtelen nagy és megszámlálhatatlanul sok szárny suhogását hallja. De valaki hirtelen erősen megragadja a kezét, és kirángatja a pincéből. Marek mérnök az, fején csuklya vagy bűvársisak, maga után húzza Bondyt a lépcsőn. Az előszobában leveszi a fémcuklyát, és letörli a homlokán gyöngyöző izzadságot.

- Legfőbb ideje volt - sóhajt fel rettentően feldúlva.

HARMADIK FEJEZET

A PANTEIZMUS

Bondy elnök egy kicsit úgy érzi magát, mintha álmodnék. Marek anyai gondoskodással leülteti egy karosszékbe, és sietve konyakot hoz.

- Na, idd ki gyorsan - dörmögi, és reszkető kézzel egy pohárkát nyújt felé. - Ugye te *is* rosszul lettél?

- Éppen ellenkezőleg - válaszolja bizonytalanul forgó nyelvvel Bondy. - Olyan volt... olyan szép volt, barátom! Úgy éreztem magam, mintha röpnék vagy mi.

- Igen, igen - mondta Marek sietősen -, pontosan erre gondolok. Mintha röpné az ember, vagyis *mintha lebegne*, nem igaz?

- *Rendkívül* boldogító érzés - felelte Bondy úr. - Azt hiszem, hogy lelkesedésnek nevezik. Mintha volna ott valami... valami...

- ...valami szentség? - érdeklődött Marek vonakodva.

- Talán. Egész biztosan, barátom. Én ugyan sohase járok templomba, Ruda, soha életemben nem jártam templomba, de úgy éreztem magam abban a pincében, mintha templomban lennék? Mondd, kérlek, mit csináltam?

- Térdepeltél - mordult fel Marek keserűen, és járkálni kezdett a szobában.

Bondy elnök zavartan simogatta kopasz feje búbját.

- Különös. Ugyan már, igazán térdepeltem? És mondd, kérlek, mi az... tulajdonképpen mi az... abban a pincében... ami olyan furcsán hat az emberre?

- A Karburátor - sziszegte Marek az ajkába harapva. Az arca mintha még beesettebb és sápadtabb lett volna.

- A szentségit - csodálkozott Bondy. - De hogyan?

Marek mérnök csak vállat vont, és lehorgasztott fejjel tovább járkált a szobában.

G. H. Bondy szemében gyermeteg bámulattal figyelte. Marek bolond, gondolta; de az istenfáját, mi az, ami magával ragadja az embert abban a pincében? Kínzó boldogság, rettenetes magabiztosság, döbbenet, meghökkentő áhítat, vagy micsoda... Bondy úr felállt, és még egy pohárka konyakot töltött magának.

- Te, Marek - mondta -, már tudom.

- Mit tudsz? - hördült fel Marek, és megállt.

- Hogy mi van a pincében. Hogy mi az a furcsa lelkiállapot. Valamilyen méreg, nem igaz?

- Méreg, annyi szent - nevetett Marek ingerülten.

- Mindjárt gondoltam - jelentette ki Bondy, aki egyszeribe megnyugodott. - Szóval ez a te készüléked olyasvalamit állít elő, hm, mint az ózon, ugye? Vagy inkább holmi mérges gázt. És ha az ember belélegzi, akkor az, ugye... egy kicsit... megmérgezi vagy felvidítja? Hát persze, barátom, nem más ez, mint mérges gáz; feltehetőleg mérges gáz keletkezik valahogy, amikor elég a szén abban a... abban a te Karburátorodban. Holmi világítógáz vagy kéjgáz vagy

foszgén vagy ehhez hasonló. Ezért van ott a ventilátor. És azért jársz gázmaszkkal a pincébe, ugye? Mert ott az az átkozott gáz.

- Ha csak *gáz* volna - tört ki Marek az öklét rázva. - Látod, Bondy, ezért kell eladnom a Karburátort! Egyszerűen nem bírom elviselni, nem bírom, *nem bírom!* - kiáltotta már-már sírva. - Nem is sejtettem, hogy az én Karburátorom *ilyet* fog csinálni. Ilyen... szörnyű... garázdaságot! Gondold meg, hogy kezdettől fogva *ezt* teszi velem! És mindenki érzi, aki a közelébe megy. Te még semmit sem tudsz, Bondy. De a házmasteremet megfertőzte.

- Ó, a szegény - álmélkodott az elnök úr együttérzően. - Belehalt?

- Nem; de *megett* - kiáltott fel Marek kétségbeesetten.

- Neked megmondom, Bondy: a találmányomnak, a Karburátoromnak van egy borzasztó hibája. Te mindenképpen megveszed vagy elfogadod tőlem ajándékba; te biztosan megveszed, Bondy, még ha ördögök rontanak is ki belőle. Neked, Bondy, neked az mindegy, ha milliárdokat facsarhatsz ki. Mert te kifacsarod a milliárdokat, barátom. Óriási dolog ez, de én azt akarom, hogy ezentúl semmi közöm se legyen hozzá. Neked nem olyan érzékeny a lelkiismereted, mint az enyém, hallod, Bondy? Milliárdokat hoz a házhoz, ezer meg ezer milliárdot; de iszonyatos bajt kell a lelkedre vinned. Határozz!

- Hagyj békében - védekezett Bondy. - Ha mérges gázokat fejleszt, a hatóságok úgyis betiltják, és vége. Ismered a mi kisszerű viszonyainkat. Ilyesmi Amerikában...

- Szó sincs mérges gázokról - horkant fel Marek mérnök. - *Ezerszer rosszabbról van szó.* Jól hallgasd meg, Bondy, amit most mondok neked: emberi ésszel fel nem fogható, de nincs benne egy szemernyi svindli sem. Tehát az én Karburátorom *tényleg* elégeti az anyagot, teljesen elégeti, még csak por sem marad utána; vagyis inkább szétzúzza, porrá töri, elektronokra bontja, elfogyasztja, megőrli, nem is tudom, hogyan mondjam; egyszóval, egészen elhasználja. Fogalmad sincs róla, milyen óriási energia van az atomokban. Fél mázsa szén raksz a kazánba, és gőzhajóval körülhajózhatod az egész világot, kivilágíthatod egész Prágát, üzemből tarthatsz egy egész gépgyárat vagy amit akarsz; dió nagyságú szénrel fűlhatsz és főzhatsz egy egész családnak. És a végén már szénre sem lesz szükséged; a kezünk ügyébe eső kavicsal vagy egy marék agyaggal fogunk fűteni, amit a ház előtt kaparunk össze. Az anyag bármelyik darabkájában több energia van, mint egy óriási gőzkazánban; csak ki kell préselni belőle! csak érteni kell az anyag tökéletes elégetéséhez! Bondy, én értek hozzá; az én Karburátorom ért hozzá; ismerd el, Bondy, hogy ez megér húszévi munkát.

- Nézd, Ruda - kezdte az elnök úr lassan -, rettentő furcsa, de én valahogy hiszek neked. A lelkemre mondom: hiszek. Tudod, amikor ott álltam a Karburátorod előtt, megéreztem, hogy ez egy borzasztó nagy dolog, valami, ami egyenesen földhöz vágja az embert. Nem tehetek róla: hiszek neked. Odalent a pincében valami titokzatos dolog van. Valami, ami az egész világot átalakítja.

- Ó, Bondy - súgta Marek szorongva -, éppen ez benne a bibi. Várj, mindent elmondok neked. Olvastad valaha Spinozát?

- Nem.

- Én sem; de most, látod, ilyesfélét kezdek olvasni. Nem értem, nekünk, műszaki embereknek, borzasztó nehéz, de van benne valami. Talán hiszel Istenben?

- Én? Hát - gondolkodott el G. H. Bondy -, a lelkemre mondom, nem is tudom. Lehet, hogy van Isten, de egy másik csillagon. Nálunk nincs. Hogy is lenne! Ilyesmi nem is illik a mi korunkhoz. Ugyan, kérlek, mit csinálna nálunk?

- Én nem hiszek benne - mondta Marek keményen. - *Nem akarok hinni benne.* Mindig ateista voltam. Az anyagban hittem és a haladásban, semmi másban. A tudomány embere vagyok, Bondy, és a tudomány nem engedélyezheti Istent.

- Üzleti szempontból - jelentette ki Bondy úr - ez teljesen közömbös. Ha kedve van rá, ám létezzen isten hírével. Mi kölcsönösen nem zárjuk ki egymást.

- De a tudomány szempontjából, Bondy - kiáltotta a mérnök szigorúan -, ez egyszerűen túrhetetlen. Vagy ő, vagy a tudomány. Én nem állítom, hogy nincs Isten, én csak azt állítom, hogy *nem szabad* léteznie, vagy legalábbis *nem szabad* megnyilvánulnia. És hiszek benne, hogy a tudomány lépésről lépésre kiszorítja, vagy legalábbis korlátozza megnyilvánulásait; és abban is hiszek, hogy ez a legfőbb feladata.

- Lehetséges - mondta az elnök úr nyugodtan. - Folytasd!

- Most pedig képzelj el, Bondy, hogy... Vagy várj, inkább így fogalmazom meg: tudod, mi az a panteizmus? Olyan hit, hogy mindenben, ami létezik, az Isten, vagy ha úgy tetszik, az Abszolútum nyilvánul meg. Az emberben és a kőben, a fűben, a vízben, mindenben. És tudod, mire tanít Spinoza? Hogy az anyagszerűség csak megnyilvánulása vagy egyik oldala az isteni szubsztanciának, a másik oldala a szellem. És tudod, mire tanít Fechner?

- Nem tudom - ismerte be Bondy elnök.

- Fechner arra tanít, hogy mindenben, de mindenben szellem lakozik, hogy Isten szellemet lehel minden anyagba, ami csak van ezen a világon. És hallottál Leibnizről? Leibniz arra tanít, hogy az anyag szellemi szubsztanciákból, monáoszokból áll, és ezek isteni lények. Mit szólsz ehhez?

- Nem tudom - mondta G. H. Bondy -, nem értek hozzá.

- Én sem; ez borzasztóan bonyolult. De képzelj el, hogy - tegyük fel - minden anyagban tényleg benne van az Isten, valamiképpen bele van zárva. És amikor ezt az anyagot végleg szétzúrod, kirepül belőle, mint egy skatulyából. Mintha egyszerre eloldozták volna. Úgy keletkezik az anyagból, mint a világítógáz a szénből. Elégetsz egy atomot, és hirtelenében tele van a pincéd Abszolútummal. Döbbenetes, ahogy rögtön terjedni kezd.

- Várj csak - szólalt meg Bondy úr. - Mondd el még egyszer, de lassan.

- Képzelj el tehát - ismételte meg Marek -, hogy, *tegyük fel*, minden anyag tartalmaz Abszolútumot valamilyen kötött állapotban, mondjuk, mint kötött, lappangó energiát; vagy egyszerűen, hogy Isten mindenütt jelen van, tehát jelen van minden anyagban és az anyag minden részecskéjében is. És most képzelj el, hogy az anyag egy darabkáját *teljesen*, látszólag maradéktalanul megsemmisíted; de minthogy tulajdonképpen minden anyag Anyagból plusz Abszolútumból áll, *csak* az anyagot semmisítetted meg, és megmarad a megsemmisíthetetlen maradék: a tiszta, szabadabbá lett, tevékeny Abszolútum. Megmarad egy vegyileg fel nem bontható, nem anyagi üledék, amelyet nem mutat ki sem a színképvonal, sem az atomsúly, sem a vegyrokonság, sem Mariott törvénye, semmi, de semmi, *végleg semmi* az anyag jellemzői közül. Megmaradt a vegytiszta Isten. A vegyileg semmi, ami óriási energiával tevékenykedik. Minthogy nem anyagi természetű, nem kötik az anyag törvényei.

Ebből következik, hogy természetellenes, sőt egyenesen csodás módon nyilvánul meg. Mindez abból a feltevésből vezethető le, hogy Isten jelen van az anyagban. El tudod képzelni, hogy - *tegyük fel* - jelen van benne?

- El - felelte Bondy úr. - És aztán?

- Na jó - mondta Marek, és felállt -, csak hogy ez *valóban így is van*.

NEGYEDIK FEJEZET

ISTEN A PINCÉBEN

Bondy elnök megfontoltan szippantott egyet a szivarjából.

- És ezt hogyan tapasztaltad ki, barátom?

- A magam bőrén - jelentette ki Marek mérnök, és újra járkálni kezdett a szobában. - Az én Perfect Carburatorom azzal együtt, hogy tökéletesen felbontja az anyagot, egy mellékterméket is előállít: vegytiszta, kötetlen Abszolútumot. Istent vegyileg tiszta formában. Hogy úgy mondjam, egyik végén mechanikai energiát ont, a másik végén isteni lényeket. Pontosan úgy, mint amikor hidrogénre és oxigénre bontod a vizet, csak összehasonlíthatatlanul nagyobb mennyiségben.

- Hm - állapította meg Bondy úr. - Folytasd!

- Azt hiszem - folytatta Marek óvatosan -, hogy bizonyos *kivételes* személyiségek képesek önmagukban is szétválasztani az anyagi és az isteni szubsztanciákat; tudod, valahogy előhívják vagy kisajtolják az Abszolútumot a saját anyagukból. Például Krisztus, a csodatévők, a fakírok, a médiumok és a próféták is képesek rá valamilyen pszichikai erő segítségével. Az én Karburátorom ezt teljesen gépi úton végzi el. Ez afféle Abszolútum-gyár.

- Tényeket kérek - mondta G. H. Bondy. - Maradj a tényeknél.

- A tények a következők: először csak elméletileg szerkesztettem meg a Perfect Carburatoromat. Aztán elkészítettem egy kis modellt, amely nem működött. Csak a negyedik modell tudott rendesen forogni. Mindössze ekkora volt, de egész szépen működött. Mihelyt dolgozni kezdtem vele, bármilyen kicsi volt is, furcsa lelki hatást tapasztaltam. Különös vidámságot és elbűvöltséget. De azt hittem, hogy csak a találmányomnak örülök, vagy talán túl sokat dolgoztam. De aztán jósolgatni kezdtem, és csodákat műveltem.

- Mit? - kiáltott fel Bondy elnök.

- Jósolgatni kezdtem, és csodákat műveltem - ismételte meg Marek komoran. - Bizonyos pillanatokban döbbenetes sugallataim támadtak. Egész világosan láttam például, hogy mi fog történni a jövőben. A te látogatásodat is megjósoltam. És egyszer az esztergapadon leszakítottam a körmömet. Ránéztem a sebes ujjamra, és abban a pillanatban új körmöm nőtt. Nyilván kívántam, mégis furcsa és... rettenetes volt. Vagy képzelj el, hogy a levegőben jártam. Ezt, tudod, levitációnak nevezik. Sohasem hittem az efféle ostobaságokban. Gondolhatod, mennyire megijedtem.

- Azt meghiszem - mondta Bondy komolyan. - Kínos lehetett.

- Borzasztóan kínos. Azt gondoltam, hogy az idegektől van, valamiféle önszuggesztió vagy mi. Közben felállítottam a pincében ezt a nagy Karburátort, és beindítottam. Ahogy már mondtam, hat hete éjjel-nappal működik. És csak ekkor fogtam fel a dolog egész horderejét. A pince egy nap alatt színültig megtelt Abszolútummal, és kezdett szétáradni az egész házban. Tudod, a vegytiszta Abszolútum minden anyagon áthatol, de a szilárd anyagokon kissé lassabban. A levegőben olyan gyorsan terjed, mint a fény. Amikor lementem, úgy hatott rám, barátom, mintha rohamom lett volna. Hangosan kiabáltam. Nem is tudom, honnan vettem az erőt, hogy elszaladjak. Itt fenn aztán átgondoltam az egészet; az első gondolatom az volt, hogy ez valami új, kábító, jókedvre derítő gáz, amely a tökéletes égés következtében keletkezik.

Ezért szereltem fel kívülről a ventillátort. Ettől két szerelőnek sugallata és látomása támadt; a harmadik alkoholista volt, ez talán immunizálta egy kicsit. Amíg azt hittem, hogy csak gáz, egy sor kísérletet végeztem vele; érdekes, hogy az Abszolútumban minden fény sokkal fényesebb. Ha üvegburában lehetne tartani, izzólámpába tenném; de minden edényből kiszivárog, akármilyen jól is van szigetelve. Aztán azt hittem, hogy valamiféle ultraix-sugárzásról van szó; de nyoma sincs elektromosságnak, és a fényérzékeny lemezeken sem látszik semmi. Harmadnap szanatóriumba kellett szállítani a házmestert, aki a pince fölött lakik, és a feleségét is.

- Miért? - kérdezte Bondy úr.

- Megtért. Megszállta az ihlet. Hitszónokat tartott, és csodákat művelt. A felesége jósolt. A házmesterem rendkívül megfontolt ember volt, monista és szabadgondolkodó, szokatlanul rendes ember. Képzeld el, hogy egyszerre csak kézrátevással gyógyítani kezdett. Érthető, hogy rögtön feljelentették, a körzeti orvos, a barátom, szörnyen felháborodott; szanatóriumba szállítottam a házmestert, hogy ne okozzon közbotrányt.

Állítólag már jobban van, meggyógyult, elveszítette csodatévő hatalmát; még falura is elküldöm lábadozni. Aztán magam is kezdtem csodákat művelni és távolba látni. Többek között óriási mocsári zsurlókból álló őserdőket láttam különös állatokkal; nyilvánvalóan azért, mert a Karburátorban felső-sziléziai színen égettem, és az a legrégibb. Bizonyára Kőkorszakbeli Isten van benne.

Bondy elnök megrázkódott.

- Marek, ez rettenetes!

- Az - mondta Marek bánatosan. - Lassanként megértettem, hogy ez nem gáz, hanem Abszolútum. Szörnyű tüneteket kellett elszenvednem. Olvastam az emberek gondolataiban, fény áradt belőlem, kétségbeesett erőfeszítésre volt szükségem, hogy le ne térdeljek imádkozni, és ne hirdessem Isten igéjét. Homokot akartam szórni a Karburátorba, de közben levitáció jött rám. A gépet semmiképpen sem lehet megállítani. Már nem alszom otthon. A gyárban, a munkások közt is súlyos esetei mutatkoznak a sugallatnak. Nem tudom, mit tegyek, Bondy. Igen, kipróbáltam minden lehetséges szigetelőanyagot, amely esetleg nem engedi ki az Abszolútumot a pincéből. Hamu, homok, fémlap, semmi sem képes megállítani. Megpróbáltam kibélelni a pincét Krejčí professzor, Spencer, Haeckel és más pozitivisták könyveivel; képzeld el, az Abszolútum ezeken a dolgokon is áthatol! Újságok, imakönyvek, hitbuzgalmi folyóiratok, hazafias énekeskönyvek, egyetemi előadások, O. M. Vyskočil művei, politikai brosrák és országgyűlési gyorsírási jegyzőkönyvek sem képesek gátat vetni az Abszolútumnak. Egyszerűen kétségbe vagyok esve. Nem lehet sem bezárni, sem kiszivattyúzni. Maga a fékevesztett gonoszság.

- Hát aztán?! - mondta Bondy úr. - Igazán olyan nagy baj ez? Ha mindez igaz is... olyan nagy szerencsétlenség ez?

- Bondy, a Karburátorom óriási dolog. Műszaki és társadalmi szempontból átalakítja a világot; végtelenül olcsóvá teszi a termelést; megszünteti a nyomort és az éhséget; egyszer majd a fagyhaláltól is megmenti bolygónkat. Másrészt viszont melléktermékként Istent zúdítja a világra. Könyörgök, Bondy, ne becsüld ezt alá; mi nem szoktuk meg, hogy a *tényleges* Istennel számoljunk; nem tudjuk, hogy jelenléte mit idézhet elő - például kulturális téren, erkölcsi téren és így tovább. Barátom, itt az emberi civilizációról van szó!

- Várj csak - mondta Bondy elnök, és elgondolkodott. - Talán valamilyen ráolvasás segít. Hívtál már papot?

- Milyen papot?

- Akármilyen. A felekezeten talán nem múlik. Esetleg be tudják tiltani.

- Babonaság! - tört ki Marek. - Hagyj békét nekem a csuhásokkal! Hogy még csodatévő bűcsújáró helyet rendezzenek be a pincében! Éppen nálam, az én nézeteimmel!

- Jól van - jelentette ki Bondy úr. - Akkor én magam hívok papot. Az ember sohasem tudhatja... No, ártani nem árthat. Végül is nekem nincs semmi kifogásom Isten ellen. Csak ne zavarjon a munkámban. Megpróbáltál szépszerével egyezkedni vele?

- Nem én - tiltakozott Marek mérnök.

- Öreg hiba - mondta G. H. Bondy. - Talán egyezséget lehetne kötni vele. Egy egész pontosan megfogalmazott szerződést, körülbelül a következő tartalommal: „Kötelezzük magunkat, hogy Önt feltűnés nélkül, folyamatosan előállítjuk olyan mennyiségben, amilyenben megállapodunk; ennek fejében Ön kötelezi magát, hogy az előállítás helyétől számított ennyi meg ennyi méteren belül minden isteni megnyilvánulásról lemond.” Mit gondolsz, ráállna?

- Nem tudom - felelte Marek kedvetlenül. - Úgy látszik, meglehetősen tetszik neki, hogy ezentúl az anyagtól függetlenül létezhet. Talán... a saját érdekében... hajlandó volna szóba állni velünk. De rám ne számíts.

- No jó - egyezett bele az elnök -, elküldöm a közjegyzőmet. Nagyon tapintatos és ügyes ember. Végül pedig... hm, talán felajánlhatnánk neki egy templomot. Hiszen egy gyári pince és környéke kissé, hm, kissé méltatlan hely a számára. Ki kellene tapasztalnunk az ízlését. Megpróbáltad már?

- Nem; a legszívesebben elárasztanám vízzel a pincét.

- Lassan a testtel, Marek. Valószínűleg megvásárlom ezt a találmányt. Persze megérted, hogy... előbb még ideküldöm a mérnökeimet... A dolgot fel kell deríteni. Talán tényleg csak mérges gáz. És ha igazán maga az Isten, ennek a Karburátornak akkor is megbízhatóan kell dolgoznia.

Marek felállt.

- Fel mered állítani a Karburátort a METART egyik üzemében?

- Elő merem állítani a Karburátort nagy sorozatokban - mondta Bondy elnök, és ő is felállt. - Karburátorokat gyártok majd vonatok és hajók számára, Karburátorokat központi fűtés céljára, lakások és irodák, gyárak és iskolák részére. Tíz év múlva az egész világon csakis Karburátorral fognak fűteni. Felajánlok neked három százalékot a teljes bevételből. Az első évben ez talán csak egypár millió lesz. Egyelőre költözz el, hogy ideküldhessem az embereimet. Holnap reggel idehozok egy segédpüspököt. Lehetőleg kerüld el, Ruda. Különben sem szívesen látlak itt. Kissé nyers vagy; nem akarom az Abszolútumot rögtön az elején megsérteni.

- Bondy - súgta Marek elborzadva -, utoljára figyelmeztetlek: rászabadítod Istent a világra!

- Akkor személy szerint le lesz kötelezve nekem - mondta G. H. Bondy méltóságteljesen. - Remélem, nem lesz fősvény velem szemben.

ÖTÖDIK FEJEZET

A SEGÉDPÜSPÖK

Körülbelül két héttel újév után Marek mérnök Bondy elnök dolgozószobájában üldögélt.

- Mennyire jutottatok? - kérdezte éppen Bondy úr, és felemelte fejét az iratai közül.

- Készen vagyok - válaszolta Marek mérnök. - Átadtam a mérnökeidnek a Karburátor részletes tervrajzait. Az a kopasz, mi is a neve...

- Krolmus.

- Igen, Krolmus mérnök remekül leegyszerűsítette az én atommotoromat; tudod, az elektronok energiájának munkára fogását. Barátom, ez a Krolmus belevaló fickó. Egyébként mi újság?

G. H. Bondy írt és hallgatott.

- Építkezünk - mondta kisvártatva. - Hétezer kőművessel Karburátor-gyárat építünk.

- Hol?

- Vysočanyban. És felemeltük az alaptőkét. Másfél milliárddal. Az újságok már írogatnak az új találmányunkról. Kukkants bele - tette hozzá, és Marek ölébe hajított félmázsányi cseh és külföldi újságot, majd elmerült holmi jegyzékek tanulmányozásába.

- Már két hete... izé - szólalt meg Marek szorongva.

- Mi van?

- Már két hete nem voltam a gyáramban, Břevnovban. Én... én nem merek odamenni. Történt valami?

- Hmm.

- És... a Karburátorom? - érdeklődött Marek, erőt véve szorongásán.

- Továbbra is működik.

- És... az a másik... mit csinál?

Az elnök felsóhajtott, és letette a tollat.

- Tudod, hogy le kellett zárunk a Mixova utcát?

- Miért?

- Az emberek odajártak imádkozni. Tömegesen. A rendőrség szét akarta kergetni őket, vagy heten meghaltak. Túrték az ütleget, mint a birkák.

- Ez várható volt, ez várható volt - motyogta Marek kétségbeesetten.

- Szögesdróttal kerítettük el az utcát - folytatta Bondy. - A környező házakat ki kellett ürítenünk; tudod, csupa súlyos vallási tünet. Most éppen ott tartózkodik az egészségügyi minisztérium és a kulturális minisztérium közös bizottsága.

- Azt hiszem - sóhajtott fel Marek némileg megkönnyebbülten -, hogy a hatóságok be fogják tiltani a Karburátoromat.

- Ugyan már - mondta G. H. Bondy. - A klerikálisok vadul mennydörögnek a Karburátorod ellen, a haladó pártok, persze, csak azért is védik. Tulajdonképpen senki sem tudja, miről van

szó. Látszik, barátom, hogy nem olvasol újságot. Egész feleslegesen polémiává fajult a dolog a klerikalizmussal. Történetesen az egyháznak is igaza van egy kicsit. Az az átkozott segédpüspök tájékoztatta a bíboros érseket...

- Melyik segédpüspök?

- Egy bizonyos Linda, aki egyébként értelmes ember. Tudod, én vittem le oda, hogy mint szakember nézze meg azt a csodálatos Abszolútumot. Kerek három napon át vizsgálódott, állandóan a pincében tartózkodott, és...

...megtért? - hördült fel Marek.

- Dehogy! Vagy kellő tréningje van már az isteni ügyekben, vagy megrögzöttebb ateista nálad, nem is tudom; de három nap elteltével eljött hozzám, és azt mondja, hogy *katolikus* szempontból szó sem lehet Istenről, az egyház határozottan elutasítja és tiltja a panteista hipotézist mint eretnekséget; egyszóval, hogy ez nem egy törvényes, illetékes Isten, akit az egyház tekintélye támogathat; ő mint pap köteles csalásnak, téveszmének és eretnekségnek nyilvánítani. Nagyon értelmesen beszélt az a páter.

- Tehát nem tapasztalt természetfölötti tüneteket?

- Mindent tapasztalt: sugallatot, csodatételt, eksztázist, mindent. Nem tagadja, hogy ezek a dolgok ott megtörténnek.

- Kérlek, akkor mivel magyarázza őket?

- Semmivel. Azt mondta, hogy az egyház nem magyarázni szokott, hanem parancsolni vagy tiltani. Szóval határozottan elutasította, hogy holmi új, tapasztalatlan Istennel kompromittálja az egyházat. Legalábbis én így értettem... Tudod, hogy megvettem azt a templomot a Fehér-hegyen?

- Miért?

- Az van a legközelebb Břevnovhoz. Háromszázezerbe került, barátom! Írásban és szóban felajánlottam a pincében az Abszolútumnak, hogy költözzön oda. Egész szép barokk templom; azonkívül előre vállaltam minden szükséges átalakítást. És különös dolog: a templomtól pár lépésnyire, a 457-es helyrajzi szám alatt tegnapelőtt az eksztázis szép esetét figyelték meg egy vízvezeték-szerelőnél; a templomban viszont semmi, de semmi, egyetlen csoda sem! Még Vokovicében is volt egy eset, sőt Košířében kettő is; a petřini drótnélküli távíróhivatalban kifejezetten járványszerűen tört ki a vallás. Valamennyi rádiótávírássz, aki ott dolgozik, váratlanul eksztázisról tanúskodó sürgönyöket, holmi új evangéliumot küldött szét a nagyvilágba; hogy Isten újra leszáll a földre, hogy megváltsa a világot, meg ez, meg az; képzelheted, micsoda szégyen! A haladó újságok most olyan élesen bírálják a postaügyi minisztériumot, hogy szinte cafatokra szaggatják; azt harsogják, hogy „a klerikalizmus felüti a fejét”, és hasonló ostobaságokat hangoztatnak. Még senki sem sejti, hogy ennek köze van a Karburátorhoz. Marek - tette hozzá Bondy suttogva -, mondok neked valamit, de ez titok: egy hete a hadügyminisztériumban is akadt egy eset.

- Kicsoda? - kiáltott fel Marek.

- Halkabban. A hadügyminiszter. Hirtelen sugallata támadt dejvicei villájában. Reggel felsorakoztatta a prágai helyőrséget, az örök békéről szónokolt, és vértanúságra biztatta a katonákat. Persze azonnal le kellett köszönnie. Az újságok azt írták, hogy hirtelen megbetegedett. Így van ez, pajtás.

- Már Dejvicében is - sziszegte a mérnök. - Ijesztő, Bondy, hogy milyen gyorsan terjed!

- Végtelen gyorsan - mondta Bondy elnök. - A minap egy ember zongorát szállított a fertőzött Mixova utcából Pankrácba; huszonnégy órán belül az egész ház megbetegedett...

Az elnök nem fejezhette be. Belépett egy hivatalsegéd, és bejelentette Linda segédpüspök látogatását. Marek sietősen szedelőzködött, de Bondy erőszakkal visszaültette, és így szólt:

- Csak maradj ülve, és hallgass; ez a segédpüspök egy elbűvölő úr.

Ebben a pillanatban már be is lépett Linda segédpüspök; alacsony, vidám úr volt aranykeretes szemüveggel és mókás szájacskával, amelyet papi szokás szerint úgy összehúzott, hogy takaros popsira hasonlított. Bondy bemutatta neki Marekot mint a szerencsétlen břevnovi pince tulajdonosát. A segédpüspök élvezettel dörzsölgette a kezét, miközben Marek mérnök dühösen motyogott valamit kivételes szerencséről, de arca konokul ezt fejezte ki: tehetsz nekem egy szívességet, te csuhás. A segédpüspök száját csücsörítve, fűrgén Bondyhoz fordult.

- Elnök úr - jelentette ki virgoncán némi köntörfalazás után -, nagyon kényes ügyben jöttem önhöz. Nagyon kényes ügyben - ismételte meg élvezettel. - Megtárgyaltuk az ön, hm, az ön problémáját a konzisztóriumban. Öminenciája, a mi főpásztorunk hajlik rá, hogy a lehető legkisebb feltűnéssel rendezzük ezt a kellemetlen esetet. Érti ugye, ezt az illetlen dolgot a csodákkal. Bocsánat, nem akarom megsérteni az úr érzelmeit... mármint a tulajdonos úr érzelmeit...

- Kérem, folytassa nyugodtan - bólintott Marek mogorván.

- Szóval itt van ez a botrány. Öminenciája úgy fejezte ki magát, hogy a józan ész és a hit szempontjából semmi sem lehet felháborítóbb, mint a természet törvényeinek ilyen istentelen, sőt istenkáromló megsértése...

- Már engedjen meg - hördült fel Marek méltatlankodva -, a természet törvényeit legyen szíves ránk bízni. Mi sem akaszkodunk bele az önök dogmába.

- Azt rosszul teszik, uram - kiáltotta a segédpüspök élénken. - Rosszul bizony. A tudomány dogmák nélkül csak egy rakás kétely. Nagyobb baj, hogy az ön Abszolútuma az egyház törvényeibe ütközik. Ellentmond a szentségekről szóló tannak. Nem kíméli az egyházi hagyományokat. Durván megsérti a Szentháromságról szóló tantételt. Nem veszi figyelembe a klérus apostoli rangsorolását. Az egyházi ördögűzésnek sem engedelmeskedik. És így tovább. Szóval olyan magatartást tanúsít, amit szigorúan el kell utasítanunk.

- Nana - vetette közbe Bondy elnök békítőleg -, eddig elég... illendően viselkedett. A segédpüspök figyelmeztetőleg felemelte az ujját.

- Eddig; de nem tudjuk, hogyan fog viselkedni ezután. Nézze, elnök úr - folytatta hirtelen bizalmassá váló hangon -, önnek az a kívánsága, hogy ne legyen megbotrányozás. Nekünk is. Ön mint gyakorlatias ember szeretné feltűnés nélkül likvidálni az ügyet. Mi mint Isten képviselői és szolgálói hasonlóképpen. Mi nem engedélyezhetjük egy új Isten, vagy éppen egy új vallás keletkezését.

- Hála istennek - könnyebbült meg Bondy úr -; tudtam, hogy meg fogunk egyezni.

- Kitűnő - kiáltott fel a segédpüspök úr, elégedetten villogtatva a szemüvegét. - Az a fő, hogy megegyezünk! A tiszteletre méltó konzisztórium úgy határozott, hogy az egyház érdekeire való tekintettel esetleg hajlandó volna patronátust vállalni az ön, eh, hm, Abszolútuma fölött; megpróbálná összhangba hozni a katolikus hitelvekkel; az 1651-es helyrajzi számú břevnovi épületet csodatévő és búcsújáró helyé nyilvánítaná...

- Ohó! - tört ki Marek, és felugrott.

- Bocsánat! - intette le a segédpüspök parancsoló hangon. - Csodatévő és búcsújáró helyé, de persze csak bizonyos feltételekkel. Az első feltétel, hogy az említett helyrajzi számon a lehető legcsekélyebb mennyiségre korlátozzák az Abszolútum előállítását; hogy csak gyöngé, kevésbé virulens, erősen megritkított Abszolútumot termeljenek, ami kevésbé féktelenül és csak szórványosan nyilvánulna meg, körülbelül úgy, mint Lourdes-ban. Másképpen nem vállalhatunk kezességet.

- Rendben van - értett egyet Brody úr. - Továbbá?

- Továbbá - folytatta a segédpüspök -, hogy csak a Malé Svatoňovicéban bányászott szénből állítsák elő. Amint tetszik tudni, az egy csodatévő Mária-kegyhely, vagyis az ottani szén segítségével talán meghonosíthatjuk a Mária-kultuszt Břevnovban az 1651-es szám alatt.

- Semmi akadály - járult hozzá Bondy. - Van még valami?

- Harmadszor pedig, ön kötelezi magát, hogy sem most, sem a jövőben sehol máshol nem fog Abszolútumot gyártani.

- Hogyhogy - kiáltott fel Bondy elnök -, és a Karburátoraink...

- ...sohasem fognak működni, kivéve azt az egyet, a břevnovit, amelyet az anyaszentegyház vesz birtokába és tart üzemben.

- Képtelenség - tiltakozott G. H. Bondy. - Mindenképpen készítünk Karburátorokat. Három héten belül tízet szerelünk össze. Az első félévben ezerkétszázat. Egy éven belül tízezret. Ennyire máris berendezkedtünk.

- Én pedig azt mondom - szögezte le a segédpüspök halkán és szelíden -, hogy egy év múlva egyetlen Karburátor sem fog üzemelni.

- Miért nem?

- Mert sem a hívőknek, sem a hitetleneknek nem lehet szükségük *tényleges* és *tevőleges* Istenre. Nem lehet szükségük rá, uraim. Ki van zárva.

- Én viszont kijelentem - avatkozott közbe Marek szenvedélyesen -, hogy igenis *lesznek* Karburátorok. Most már, most már én is mellettük vagyok; éppen azért akarom őket, mert önök nem akarják; önökkel dacolva, méltóságos segédpüspök uram; mindenféle babonával dacolva; az egész Rómával dacolva! És én kiáltom elsőnek - itt Marek mérnök levegőt vett, és dallamtalan lelkesedéssel harsogta -: Éljen a Perfect Carburator!

- Meglátjuk - mondta sóhajtva Linda segédpüspök. - Az urak meg fognak győződni róla, hogy a tiszteletre méltó konzisztóriumnak igaza volt. Egy éven belül saját maguk fogják leállítani az Abszolútum termelését. De azok a károk, azok a károk, amelyeket addig fog okozni! Uraim, az isten szerelmére ne hogy azt higgyék, hogy az egyház bevezeti Istent a világba! Az egyház csak mérlegeli és szabályozza. Önök viszont, hitetlen uraim, rászabadítják a világra, mint az árvizet. Péter sajkája ezt az új vízözönt is kibírja; mint Noé bárkája úszik majd az Abszolútum özönén, de az önök modern társadalmát - kiáltotta a segédpüspök erős hangon - elsodorja az ár!

HATODIK FEJEZET

A METART

- Uraim - mondta G. H. Bondy elnök a METART (Metallum Rt.) üzemének igazgató tanácsi ülésén, amelyet február 20-án tartottak -, közölhetem önökkel, hogy tegnap üzembe helyeztük a Vysočanyban épülő új gyártelep egyik csarnokát. Pár napon belül megkezdődik a Karburátorok sorozatgyártása, kezdetben napi tizennyolc darab. Áprilisra már hatvanöt darabot tervezünk. Július végére napi kétszáz darabot. Lefektettünk tizenöt kilométer saját vágányt, elsősorban a szén beszállítására. Most szerelnek össze tizenkét gőzkazánt. Megkezd-tük egy új munkásnegyed építését.

- Tizenkét gőzkazán? - kérdezte hanyagul dr. Hubka, az ellenzék vezére.

- Igen, egyelőre tizenkettőt - erősítette meg Bondy elnök.

- Különös - vélekedett dr. Hubka.

- Szeretném tudni, uraim - mondta Bondy úr -, hogy mi a különös tizenkét kazánon? Egy ilyen nagy gyártelep számára...

- Hát persze - hangzott fel innen-onnan.

Dr. Hubka gúnyosan elmosolyodott.

- És mire való a tizenöt kilométer vágány?

- Szén és nyersanyag beszállítására. Úgy számítjuk, hogy ha teljes kapacitással dolgozunk, napi nyolc vagon szenet használunk el. Nem értem, mi kifogása van dr. Hubkának a szén beszállítása ellen.

- Az a kifogásom - kiáltotta dr. Hubka, és felugrott -, hogy ez az egész dolog rendkívül gyanús. Igenis, uraim, felettébb gyanús. Bondy elnök úr rákényszerített minket egy Karburátor-gyár építésére. A Karburátor, erről biztosított bennünket, a jövő egyetlen hajtóműve. A Karburátor, ezt szó szerint így mondta, több ezer lóerőt képes előállítani egyetlen puttany szénből. Most pedig tizenkét gőzkazánról és a kazánjainkhoz szükséges sok vagon szénről beszél. Kérem, uraim, mondják meg nekem, miért nem elég egy puttany szén gyárunk üzemben tartásához? Miért építünk gőzkazánokat, ha atommotorjaink is lehetnének? Uraim, ha ez az egész Karburátor-ügy nem egy közönséges svindli, akkor nem értem, hogy az elnök úr miért nem használ Karburátor-hajtóművet az új gyárunkban. Ez az, amit nem értek, és amit senki sem ért. Miért nem bízik eléggé az elnök úr a Karburátorában ahhoz, hogy a saját gyárainkban is bevezesse? Uraim, rettentő rossz reklám a Karburátorainknak, ha maga az előállítója sem akarja vagy nem tudja felhasználni! Kérem, uraim, kérdezzék meg Bondy elnök úrtól, milyen okai vannak erre. Ami engem illet, nekem megvan erről a magam véleménye. Befejeztem, uraim!

Ezzel dr. Hubka elszántan leült, és diadalmasan kifújta az orrát.

Az igazgató tanács tagjai nyomott hangulatban hallgattak; dr. Hubka vádja nagyon is világos volt. Bondy elnök nem nézett fel iratai közül; egyetlen vonás sem rezzent az arcán.

- Nono - szólalt meg békítően az öreg Rosenthal -, az elnök úr majd megmagyarázza. Hát persze, uraim, meg lesz magyarázva. Úgy értem, hogy, hmm, hát igen, a legjobb értelemben. Hubka doktor úrnak biztosan, hmm, hm, hm, hát igen, tekintettel arra, amit közölt velünk.

Bondy elnök végre felnézett.

- Uraim - mondta halkán -, önök elé terjesztettem mérnökeink szakvéleményét a Karburátorról. A dolog valóban úgy áll, ahogy mondtuk. A Karburátor nem svindli. Próbaképpen tíz darabot legyártottunk belőle. Valamennyi kifogástalanul működik. Itt vannak a bizonylatok. Az 1. sz. Karburátor egy nyomószivattyút működtet a Sázaván, már két hete hibátlanul dolgozik. A 2. sz. a Felső-Moldván egy kotróhajón üzemel kiválóan. A 3. sz. a brnói műegyetem kísérleti laboratóriumában van. A 4. sz. szállítás közben megsérült. Az 5. sz. Hradec Králové közvilágítását látja el. Ez egy tízkilós típus. A 6. sz. ötkilós típus, és egy malmot hajt Slanyban. A 7. számút egy Nové Město-i háztömb központi fűtésére állították be. A háztömb tulajdonosa az itt jelenlevő Machát gyártulajdonos. Kérem, Machát úr!

A Machát névre hallgató idősebb úr mintha álmából ébredt volna fel.

- Tessék?

- Azt kérdezzük öntől, hogyan válik be az új központi fűtés?

- Micsoda? Miféle fűtés?

- Amelyik az ön új háztömbjében van - mondta békésen Bondy elnök.

- Miféle háztömbben?

- Az ön új házaiban.

- Az én házaimban? Nekem egyetlen házam sincs.

- Nono! - szólalt meg Rosenthal úr. - Elvégre tavaly építkezett.

- Én? - álmélkodott Machát. - Igaza van, építkeztem; de ezeket a házakat, ugye, elajándékoztam. Ezeket, ugye, szétszegttem.

Bondy elnök gondosan szemügyre vette:

- Kik között; Machát?

Machát kissé elpirult:

- Hát, ugye, a szegények között. Szegényeket költöztettem be. Én... én ugyanis arra a meggyőződésre jutottam, hogy... szóval a szegények között, értik?

Bondy úr, akár egy vizsgálóbíró, le nem vette róla a szemét:

- Miért, Machát?

- Valahogy... valahogy kénytelen voltam rá - motyogta zavartan Machát. - Egyszerre rám jött... Szükségünk van rá, hogy szentek legyünk, tudja?

Az elnök idegesen dobolt az asztalon.

- És a családja?

Machát gyönyörűen elmosolyodott:

- Ó, ebben mindnyájan egyetértünk, értik? Azok a szegények igazi szentek. Betegek is vannak köztük... A lányom, ugye, kiszolgálja őket. Mindnyájan megváltoztunk!

G. H. Bondy lesütötte a szemét. Machát lánya, Elen, a szőke Elen, hetvenmillió örököse, kiszolgálja a betegeket! Elen, aki hozzámehetett volna, akinek hozzá kellett volna mennie, aki félig-meddig már bele is egyezett, hogy hozzámegy Bondyhoz! Bondy az ajkába harapott; ez aztán jól sikerült!

- Machát úr - kezdte fojtott hangon -, én csak azt szerettem volna megtudni, hogyan fűt önnél az új Karburátor.

- Ó, nagyszerűen! Olyan jó meleg van minden házban! Mintha végtelen szeretettel fűtenének! Aki oda belép, ugye - mondta Machát lelkesen, a szemét törölgetve -, az egyszerre más ember lesz. Olyan ott, mint a paradicsomban. Mindnyájan úgy élünk, mint a mennyországban. Ah, jöjjenek el hozzánk!

- Amint látják, uraim - jelentette ki Bondy elnök, erőt véve magán -, a Karburátorok úgy működnek, ahogy megígértem önöknek. Kérem, ne tegyenek fel több kérdést.

- Mi csak azt szeretnénk tudni - kiáltotta dr. Hubka harciasan -, hogy akkor miért nem használ Karburátor-hajtóművet az új gyárban? Miért kell nekünk drága szénnel fűtenünk, amikor másoknak atomenergiát adunk? Hajlandó Bondy elnök úr közölni velünk az indokait?

- Nem vagyok hajlandó - jelentette ki Bondy. - Mi szénnel fogunk fűteni. Előtte ismert okokból a Karburátor-hajtómű nem alkalmas a mi termékeink előállítására. Elég volt, uraim! Ezt az egész ügyet bizalmi kérdésnek tekintem.

- Ha tudnák - szólt közbe Machát -, hogy milyen jó az embernek a szentség állapotában! Uraim, őszinte szívvel tanácsolom önöknek: osszák szét mindenüket! Legyenek szegények és szentek; tagadják meg Mammont, és fohászkodjanak az Egyedüli Istenhez!

- Nana - csillapította Rosenthal úr. - Machát úr, ön egy nagyon kedves és derék úr, na, igen, nagyon derék ember. De Bondy úr, én bízom önben; tudja mit, küldjön nekem egy Karburátort a központi fűtésemhez! Uraim, kipróbálom, nos? Kár a szóért! Nem igaz, Bondy úr?

- Isten előtt mindnyájan testvérek vagyunk - folytatta sugárzó arccal Machát. - Uraim, ajándékozzuk a gyárat a szegényeknek! Javaslom, hogy alakítsuk át a METART-ot az Alázatos Szívek Egyházközségévé. Mi leszünk, ugye, a mag, amelyből kinő Isten fája. Isten országa itt a földön.

- Szót kérek! - kiáltotta dr. Hubka.

- Ugyan már, Bondy úr - biztatta az elnököt az öreg Rosenthal. - Látja, én ön mellett vagyok. Ugyan már, adjon kölcsön nekem egy olyan Karburátort! Bondy úr!

- Mert Isten maga száll le a földre - folytatta izgatottan Machát. - Hallgassák meg üzenetét: Legyetek szentek és egyszerűek; tárjátok fel szíveteket a végtelenség előtt; ne ismerjetelek határt a szeretetben. Ugye, uraim...

- Szót kérek! - hörögte dr. Hubka.

- Csönd legyen! - kiáltotta Bondy elnök sápadtan, lángoló szemmel, és egy mázsás férfi teljes tekintélyével felemelkedett. - Uraim, ha önöknek nincs ínyükre a Karburátor-gyár, saját kezelésembe veszem. Fillérre elszámolok önöknek az eddigi kiadásokkal. Leteszem a tisztességemet, uraim. Ajánlom magam.

Dr. Hubka felugrott:

- De uraim, én tiltakozom! Mi tiltakozunk! Nem engedjük át a Karburátorok gyártását! Uraim, egy ilyen pompás gyári terméket! Kérem, mi senkitől sem hagyjuk elbolondítani magunkat, hogy lemondjunk egy ilyen előnyös dologról! Már megbocsássanak, uraim...

Bondy elnök megrázta a csengőt.

- Barátaim - mondta szomorúan -, hagyjuk ezt egyelőre. Az a benyomásom, hogy Machát barátunk egy kicsit, hm, egy kicsit beteg. Ami a Karburátorokat illeti, kezeskedem, uraim, a százötven százalékos osztalékról. Javaslom a vita berekesztését.

Dr. Hubka szót kért:

- Javaslom, uraim, hogy az igazgató tanács minden tagja kapjon, hogy úgy mondjam, kipróbálásra egy Karburátort!

Bondy elnök végignézett az urakon; megrándult az arca, mondani akart valamit, de csak vállat vont, és foghegyről odavetette:

- Rendben van.

HETEDIK FEJEZET

GO ON!

- Mi a helyzet Londonban?
 - A METART részvényei tegnap 1470-en álltak. Tegnapelőtt 720-on.
 - Jól van.
 - Marek mérnököt hetven tudományos egyesület választotta tiszteletbeli tagjává. És biztosan megkapja a Nobel-díjat.
 - Jól van.
 - Rengeteg megrendelésünk van Németországból. Több mint ötezer Karburátor.
 - Aha.
 - Japánból kilencszáz megrendelés.
 - Ejha!
 - Csehországban jelentéktelen az érdeklődés. Három új információkérés.
 - Hm. Várható volt. Hiszen tudja, a kisszerű viszonyok!
 - Az orosz kormány egyből kétszáz darabot rendelt.
 - Jól van. Összesen?
 - Tizenháromezer megrendelés.
 - Jól van. Mennyire jutottunk az építkezéssel?
 - Az atomhajtású autók részlege már tető alatt van. Az atomhajtású repülőgépek üzemegysége egy héten belül megkezdí a munkát. Most alapozzuk az atomhajtású lokomotívok mőhelyét. A hajómotorok osztályának egyik szárnyépületében már termelnek.
 - Várjon. Vezesse be az atomobil, atomotor, atomotív elnevezést, érti? Hol tart Krolmus az atomágyúval?
 - Már készítik a modellt Plzeňben. Atomhajtású háromkerekű kisautónk már a harmincadik ezer kilométert teszi meg a brüsszeli autópályán; kétszázhetven kilométer az óránkénti sebessége. A félkilós atomotorkára hetvenezer megrendelés érkezett az utolsó két napon.
 - Az előbb azt mondta, hogy összesen tizenháromezer.
 - Tizenháromezer horizontális atomkazánt rendeltek. Nyolcezer fűtőegységet központi fűtéshez. Majdnem tízezer atomobilt. Hatszázhusz atomhajtású repülőgépet, A7 jelzésű gépünk leszállás nélkül röpült Prágából az ausztráliai Melbourne-be; a fedélzeten mindenki egészséges. Itt a sürgöny.
- Bondy elnök felállt:
- Barátocskám, ez nagyszerű.
 - A gazdasági gépek osztályára ötezer megrendelés érkezett. A kis motoros hajtóművek osztályára huszonkétezer. Százötven atomszivattyú. Három atomprés. Tizenkét nagyfrekvenciás atomkemence. Hetvenöt atomerővel működő rádiótávirda. Száztíz atommozdony,

valamennyi Oroszország számára. Negyvennyolc fővárosban állítottunk fel főügynökséget. Az amerikai Steel-Trust, a berlini AEG, az olasz Fiat, a Mannesmann, a Creusot és a svéd acélművek fúzióra tesznek ajánlatot. A Krupp-konzern minden árat megad a részvényeinkért.

- Az új kibocsátás?

- Harmincötszörösen túljegyezték. Az újságok kétszáz százalékos szuperosztalékot jósolnak. Egyébként az újságok másról sem írnak, csak a mi dolgainkról; a szociálpolitika, a sport, a technika, a tudomány, minden csupa Karburátor. Német sajtófigyelőnk hét tonna kivágatot küldött; a francia négy métermázsát; az angol egy vagonra valót. A tudományos szakirodalmat, ami még az idén megjelenik az atommotorról, hatvan tonnára becsülik. Az angol-japán háborút az érdeklődés hiánya miatt beszüntették. Egyedül Angliában kilencszázezer szénbányász van munka nélkül. A belga szénmedencében felkelés tört ki; mintegy négyezer halott. A világ szénbányáinak több mint a fele leállt. Pennsylvániában felgyújtották a túlszűfolt kőolajraktárakat. A tűz még tart.

- A tűz még tart - ismételte meg Bondy elnök álmatagon. - A tűz még tart! Uramisten, nyertünk.

- A Bányatársaság elnöke agyonlőtte magát. A tőzsde egyszerűen őrjöng. Berlinben ma reggel nyolcezeren álltunk. A minisztertanács megszakítás nélkül ülésezik; ostromállapotot akar kihirdetni. Elnök úr, ez nem találmány, ez forradalom!

Bondy elnök és a METART vezérigazgatója némán bámult egymásra. Egyikük sem volt költő; de ebben a pillanatban dalolt a lelkük.

Az igazgató közelebb húzta a székét, és halkán mondta:

- Elnök úr, Rosenthal megbolondult.

- Rosenthal? - kiáltott fel G. H. Bondy.

Az igazgató szomorúan bólintott.

- Ortodox zsidó lett belőle. Talmudista misztikával és kabalával foglalkozik. Tízmilliót adományozott a cionizmusra. A múltkor rettentően összeveszett dr. Hubkával. Hubka ugyanis a csehtestvérekhez csatlakozott.

- Már Hubka is!

- Igen. Azt hiszem, hogy az a Machát fertőzte meg az igazgató tanácsot. Ön nem vett részt a legutolsó ülésen, elnök úr. Borzasztó volt, mindenki hitbuzgalmi szónoklatokat tartott egész reggelig. Hubka azt javasolta, hogy adjuk át üzemünket a munkásoknak. Szerencsére elfelejtettek szavazni. Mintha meghibbantak volna.

Bondy elnök az ujjait harapdálta.

- Igazgató úr, mit kezdünk velük?

- Hm, a világon semmit. Ez egy korunkra jellemző idegbaj. Itt-ott már az újságokban is felbukkan valami; de nincs rá hely a rengeteg Karburátortól. Rettentően sok a vallásos megbetegedés. Afféle lelki ragály ez vagy mi. A múltkor láttam dr. Hubkát; az Iparbank előtt prédikált a tömegnek; olyanokat mondott, hogy tárják ki szívüket, és egyengessék Isten útját. Borzasztó zavarosan beszélt. Sőt csodát is tett. Forst is beleesett. Rosenthal egészen meghülyült. Miller, Homola és Kolátor azzal a javaslattal állt elő, hogy vezessük be az önkéntes szegénységet. Nem hívhatjuk össze többé az igazgató tanácsot. Az egy bolondokháza, elnök úr. Saját kezébe kell vennie az egész boltot.

- Igazgató úr, ez rettenetes - sóhajtott fel G. H. Bondy.
 - Az. Hallott már a Cukorbankról? Ott az összes hivatalnokot egyszerre támadta meg a ragály. Kinyitották a pénztárakat, és szétosztották a pénzt azok közt, akik éppen arra jártak. Sőt: a főcsarnokban máglyán égették el a bankjegykötegeket. Szerintem ez már vallásos bolsevizmus.
 - A Cukorbankban... Nincs Karburátor a Cukorbankban?
 - De van. A központi fűtés azzal működik. A Cukorbank volt az első, amelyik beszerezte. A rendőrség most bezárta a bankot. Hiszen még a cégvezetőkre és az igazgatókra is áterjedt a ragály.
 - Igazgató úr, megtiltom, hogy Karburátort szállítsunk a bankoknak.
 - Miért?
 - Megtiltom, és kész! Fűtsenek szénnel!
 - Már késő. Már minden bankban szerelik a fűtőműünket. Most állítjuk fel a parlamentben és valamennyi minisztériumban. Štvanicében már készen van a Központi Karburátor, hogy gondoskodjon egész Prága világításáról. Ötvenkilós kolosszus, pompás motor. Holnapután hat órakor fogják ünnepélyesen üzembe helyezni az államfő, a főpolgármester, a városi tanács és a METART képviselőinek jelenlétében. Önnek is oda kell mennie. Önnek elsősorban.
 - Isten őrizz! - kiáltotta ijedten Bondy úr. - Nem, nem, Isten óvjon ettől! Nem megyek.
 - Muszáj, elnök úr. Nem küldhetjük oda Rosenthalt vagy Hubkát. Hiszen ők dühöngő örültek. Rettenő dolgokat mondanának. Az üzem becsületéről van szó. Már kész a főpolgármester beszéde, amelyben tisztelettel adózik művünknek. Ott lesznek az idegen államok és a külföldi sajtó képviselői. Nagyszabású ünnepség készül. Mihelyt kigyúlnak a fények az utcákon, katonazenekarok intrádákat és fanfárokot kezdenek játszani a tereken, énekelni kezd az Acélhang, a Křížkovský-kórus, a Dědrasbor, a Tanítókar, lesz tűzijáték és százegy ágyúlövés, kivilágítás a Hradzsínban és nem is tudom, még mi. Elnök úr, önnek jelen kell lennie.
- G. H. Bondy megkínzottan felállt.
- Istenem, ó, Istenem - suttogta -, múltjék el tőlem, ha lehet... ez a keserű pohár...
 - Elmegy? - ismételte meg kérdését a könnyörtelen igazgató.
 - Istenem, Istenem, mért hagyál el engem!

NYOLCADIK FEJEZET

A KOTRÓHAJÓN

Štěchovice fölött mozdulatlanul állt az esti félhomályban az ME 28-as kotróhajó. A vederláncos kotró már rég abbahagyta a hűvös homok meregetését a Moldva fenekéről; az este langyos volt, szél nem fújt, a levegőt a lekaszált széna illata és az erdő lehelete töltötte be. Északnyugaton még enyhe, édeskés, narancsszínű fény lángolt. Itt-ott elbűvölő ragyogással csillant fel egy-egy hullám az eget tükröző víz közepén; megvillant, susogott és beleolvadt a foszforeszkáló víztükörbe.

Štěchovice felől csónak közeledett a kotróhajóhoz; lassan úszott a gyors árral szemben, és fekete volt, mint egy csibor, a megvilágosodott vízen.

- Hozzánk jön valaki - szólalt meg békésen Kuzenda, a hajógazda, aki a kotróhajó tatján üldögélt.

- Ketten jönnek - mondta kisvártatva Brych, a gépész.

- Én már tudom, kik azok - jegyezte meg Kuzenda úr.

- A štěchovicei szerelmesek - vágta rá Brych úr.

- Főzők nekik kávé - döntötte el Kuzenda úr, és lement a hajó belsejébe.

- Jól van, gyerekek! - kiáltotta Brych úr a csónak felé. - Balra! Balra! Kislány, nyújtsa a kezét, így ni! Hopp, már fenn is vagyunk!

- Én és Pepouš - jelentette a lány a fedélzeten -, vagyis mi... mi arra gondoltunk...

- Jó estét - köszönt a fiatal munkás, aki mögötte jött fel. - Hol van Kuzenda úr?

- Kuzenda úr kávé főz - felelte a gépész. - Üljenek le. Nézzék csak, valaki erre evez. Maga az, pékmester uram?

- Én vagyok - szólalt meg egy hang. - Jó estét, Brych úr. A postást és az erdész urat hozom maguknak.

- Jöjjenek fel, testvérek - mondta Brych úr. - Ha Kuzenda úr megfőzte a kávé, el is kezdhethetjük. Ki jön még?

- Én - hangzott a válasz a kotróhajó mellől. - Itt van Hudec úr is, szeretné meghallgatni magukat.

- Üdvözlöm, Hudec úr - szólt le a gépész. - Jöjjön fel, itt a létra. Várjon, Hudec úr, hadd adjam a kezem, hiszen még nem járt itt.

- Brych úr - kiáltotta három ember a partról -, küldje értünk a csónakot, jó? Magukhoz készülünk.

- Menjenek értük, maguk odalenn - mondta Brych úr. - Hadd jusson el mindenkire Isten ígéje. Testvéreim és nővérem, üljenek csak le. Amióta Kalburátorral fűtünk, nincsen piszok. Kuzenda testvér kávé hoz, aztán elkezd. Üdvözlöm magukat fiatalemberek. Jöjjenek fel! - Azzal Brych úr odaállt a nyílás fölé, ahonnan létra vezetett a kotróhajó belsejébe. - Halló, Kuzenda, tíz fő a fedélzeten.

- Jól van - kiáltotta a mélyből egy öblös hang. - Már hozom.

- Akkor tessék helyet foglalni - fordult vissza buzgón Brych. - Hudec úr, mi itt csak kávéval szolgálhatunk; remélem, nem veszi rossz néven.

- Ugyan már - tiltakozott Hudec úr. - Én csak meg akartam nézni a maguk... a maguk... a maguk ülésését.

- A mi ájtatosságunkat - javította ki szelíden Brych. - Itt, ugye, mindnyájan testvérek vagyunk. Tudnia kell, Hudec úr, hogy én alkoholista voltam, Kuzenda pedig politizált, de a kegyelem állapotába kerültünk. És ezek a fivéreink és nővérünk - tette hozzá körbemutatva - esténként eljönnek hozzánk, hogy imádkozzanak a léleknek ezért az ajándékáért. Ez a pék itt asztmás volt, de Kuzenda kigyógyította. Mondja csak el, pékmester uram, hogyan történt.

- Kuzenda rám tette a kezét - mondta a pék halkán és elragadtatva -, és egyszerre csak melegség áradt szét a mellemben. Valami belém nyilallt, tetszik tudni, és attól kezdve úgy lélegeztem, mintha röpnék az égből.

- Várjon csak, pékmester - igazította helyre Brych. - Kuzenda nem tette magára a kezét. Hiszen nem is tudta, hogy csodát fog művelni. Csak így csinált a kezével, maga pedig azt mondta, hogy most már tud lélegzeni. Így történt.

- Mi is ott voltunk - mesélte a štěchovicei lány. - A pék úrnak közben fény derengett a feje körül. Belőlem pedig Kuzenda úr kiűzte a mellbetegséget, ugye, Pepa?

A štěchovicei fiatalember rávágta:

- Ez a szintisza igazság, Hudec úr. De még csodálatosabb, ami velem történt. Én bizony nem voltam jó fiú, Hudec úr; már börtönben is ültem, tetszik tudni, lopásért, de volt más is. Brych úr mesélhetne róla.

- Ugyan minek - legyintett Brych. - Akkor még nem részesült a kegyelemben. De ezen a helyen, Hudec úr, csodálatos dolgok történnek. Talán maga is érezni fogja. Kuzenda testvér el is tudja mondani, mert ő azelőtt gyűlésekre járt. De nézzék csak, már jön is.

Mindnyájan a nyílás felé fordultak, amely a fedélzetről a gépházba vezetett. A nyílásban egy szakállas fej bukkant fel, annak az embernek kényszeredett, zavart mosolyával az arcán, akit hátulról tolnak, de úgy tesz, mintha semmi sem történne vele. Derékig látszott Kuzenda - két kezében egy nagy pléhtálcát tartott, amelyen bögrék és konzervdobozok voltak; bizonytalanul mosolygott, és közben egyre magasabbra emelkedett. Már a fedélzet magasságában látszott a lába, de Kuzenda úr még annál is magasabbra emelkedett a bögréivel. Csak fél méterrel a nyílás fölött állt meg, és közben maga alatt kalimpált a lábával; szabadon lebegett a levegőben, és szemlátomást igyekezett elérni lábával a fedélzetet.

Hudec úr azt hitte, hogy álmodik.

- Mi történt magával, Kuzenda úr? - kiáltotta szinte ijedten.

- Semmi, semmi - igyekezett elterelni magáról a figyelmet Kuzenda, és lábával a levegőt taposta; Hudec úrnak pedig az jutott az eszébe, hogy valamikor, kisfiú korában, az Úr mennybemenetelét ábrázoló kép lógott az ágyacskája fölött, és azon Krisztus meg az apostolok hajszálra ugyanígy lebegtek a levegőben a lábukkal evezve, de nem ennyire kényszeredett arccal.

Egyszerre Kuzenda úr megindult előre, és úgy úszott, de úgy úszott a fedélzet fölött az esti levegőben, mintha enyhe szellő hajtaná; olykor felemelte a lábát, mintha lépni akarna, és szemmel láthatóan féltette a bögréit.

- Kérem, vegyék el a kávé - mondta gyorsan.

Brych, a gépész, felemelte mindkét kezét, és átvette a pléhtálcát a bögrékkel. Ekkor Kuzenda kinyújtotta a lábát, karját keresztbe fonta a mellén, fejét kissé oldalt billentette, és mozdulatlanul lebegve, így szólt:

- Üdvözlöm magukat, testvéreim. Ne féljenek, amiért röpködök. Ez csak jeladás. Kisasszony, maga a virágos bögrét vegye.

Brych gépész szétszította a bögréket és a konzervdobozokat. Senki sem mert megszólalni; akik még nem jártak itt, kíváncsian bámulták Kuzenda levitációját. Az idősebb vendégek lassan szürcsölték a kávé, és az egyes kortyok közt mintha imádkoztak volna.

- Megitták már? - szólalt meg kisvártatva Kuzenda, és tágra nyitotta fakó, áhítatos szemét. - Akkor elkezdem. - Köhécselt, egy pillanatig gondolkozott, majd nekifogott:

- Az Atya nevében! Fivéreim és nővérem, ájtatosságra gyűltünk össze ezen a kotróhajón, ahol a kegyelem megnyilvánulásai tapasztalhatók. Nincs szükségem rá, hogy elküldjem a hitetleneket és a gúnyolódókat, ahogy azt a spiritiszták teszik. Hudec úr hitetlenként jött ide, az erdész úr pedig előre örült, hogy jót fog mulatni. Mindkettőjüket üdvözlöm; de mindjárt meglátják, hogy a kegyelem révén már ismerem magukat; erdész úr, maga sokat vedel, és kikergeti a szegényeket az erdőből, és akkor is szitkozódik, amikor nem kéne. Ne tegye ezt. Maga pedig, Hudec úr, jobbfejű tolvaj, hiszen tudja, mire gondolok, és nagyon erőszakos. A hit megjavítja és megmenti.

A fedélzeten mély csönd uralkodott. Hudec úr konokul a padlót bámulta. Az erdész felzokogott, szipákol, és remegő kézzel a zsebét tapogatta.

- Tudom, erdész úr - mondta a lebegő Kuzenda gyöngéden -, hogy szeretne rápipálni. Csak gyújtson rá. Érezze magát otthon.

- Halacsák - suttogta a lány, és a Moldva tükrére mutatott. - Nézd, Pepa, a pontyok is eljöttek meghallgatni.

- Azok nem pontyok - szólalt meg a kegyelem állapotában leledző Kuzenda. - Hanem vágó durbincsok vagy sügerek. Maga pedig, Hudec úr, ne búsuljon a bűnei miatt. Nézzen rám: én semmivel sem törődtem, csak a politikával. Azt mondom magának, hogy ez is bűn. Maga pedig, erdész úr, ne sírjon, nem akartam megbántani. Aki egyszer megismeri a kegyelmet, keresztüllát az embereken. Ugye, Brych, maga is mindenkinek a szívébe lát?

- Úgy bizony - felelte Brych úr. - A postás úr most éppen arra gondol, hogy maga segíthetne a kislánynak. Merthogy görvélykóros, ugye, postás úr? Kuzenda úr majd segít rajta, ha maga elhozza ide.

- Azt mondják, hogy babonaság - mondta Kuzenda. - Testvéreim, ha nekem valaki azelőtt mesélt volna csodákról és Istenről, kinevettem volna. Ilyen romlott voltam. Amikor idehozták nekünk a kotróhajóra azt az új gépet, amelyik fűtés nélkül forog, minden piszkos munkától megszabadultunk. Igen, Hudec úr, az első csoda, ami itt történt, hogy az a Kalburátor mindent maga csinál, mintha esze volna. A kotróhajó is magától úszik oda, ahová úsznia kell, és tessék csak megnézni, milyen biztosan áll. Nézze meg, Hudec úr, a horgonyok idefent vannak. Horgony nélkül is egy helyben marad, de újra úszni kezd, amikor kotorni kell a feneket, magától elkezd és magától befejezi. Nekünk, mármint Brychnek és nekem, semmihez sem kell nyúlunk. Csak mondja nekem valaki, hogy ez nem csoda. Amikor ezt láttuk, ugye, Brych, elkezdünk gondolkozni, és a végén minden világos lett. Ez itt Isten kotróhajója, egy vastemplom, és mi csak papok vagyunk benne. Ha azelőtt az Úristen egy forrásban nyilatkozott meg, vagy mint a régi görögöknél, tölgyfákban vagy néha nőkben, miért ne nyilatkozhatna meg egy kotróhajóban? Miért kerülné el a gépeket? A gép néha tisztább, mint

egy apáca, és ennél a Brychnél minden úgy fénylik, mint egy kredencben. De ezt csak melleleg. És hogy tudják: Isten nem olyan végtelen, mint ahogy a katolikusok mondják; körülbelül hatszáz méter az átmérője, és a szélén már gyöngébb. Legerősebb itt, a kotróhajón. Itt csodát is tesz, de a parton már csak sugalmaz és térít, Štěchovicében pedig, ha jó a széljárás, csak amolyan szent illatot lehet érezni. A múltkor evezősök lapátoltak errefelé a Meteorból és a Cseh Evezős Egyletből, hát mindannyiukat megszállta a kegyelem. Annyira erős. És hogy Isten mit akar tőlünk, azt csak itt bent lehet érezni - prédikálta Kuzenda, nyomatékosan a szívére mutatva. - Tudom, hogy ki nem állja a politikát meg a pénzt, az okoskodást és a büszkeséget és a fölényeskedést; tudom, hogy rettentően szereti az embereket és az állatokat, és nagyon örül, ha maguk eljönnek ide, és jóváhagyja a jó cselekedeteket. És nagy demokrata, testvéreim. Nekünk, mármint Brychnek és nekem, fáj minden fillér, amiből nem vásárolunk kávé mindenkinék. Néha, vasárnaponként, több száz ember is volt itt, még a két parton is ültek, és tessék, a kávé olyan sok lett, hogy mindenkinek jutott, és micsoda kávé! De ezek csak példák, testvéreim. A legnagyobb csoda, hogy milyen hatással van ő az érzelmeinkre. Ez olyan rettentő szép, hogy beleborzong az ember. Néha már úgy érezzük, hogy meg kell halnunk a szeretettől és a boldogságtól, hogy egybeolvadunk a vízzel ott lent és minden állattal meg az agyaggal, a kővel, vagy mintha egy óriási anyaölben feküdnénk; nem, azt senki sem képes elmondani, hogy ez milyen érzés. Körös-körül minden énekel és zeng, értjük minden állat beszédét, a vizet és a szelet is, mindenről látjuk, hogyan függ össze minden mással és velünk is, egyszerre mindent jobban megértünk, mintha nyomtatásban olvasnánk. Néha úgy tör ránk, mint valami roham, még a szájunk is habzik tőle; de máskor csak lassan hat, és a legkisebb hajszálérbe is befurakszik. Fivéreim és nővérem, semmitől se féljetek; most éppen két csendőr evez ide, hogy szétoszlassanak minket, mert engedély nélküli gyűlés vagyunk. De csak várjatok nyugodtan, és bízzatok, testvéreim, a kotróhajó Istenében.

Már sötét volt; de a kotróhajó egész fedélzete és a jelenlevők arca gyöngéd fényben ragyogott. A kotróhajó alatt csobbant a víz, majd elnémultak az evezőcsapások.

- Hé! - kiáltotta egy férfihang. - Kuzenda úr ott van?

- Itt vagyok - válaszolt angyali hangon Kuzenda. - Jöjjenek csak fel, csendőr testvérek. Tudom, hogy a štěchovicei kocsmáros jelentett fel.

Két csendőr lépett a fedélzetre.

- Melyik maguk közül Kuzenda? - kérdezte a felvezető.

- Én, kérem - felelte Kuzenda, és magasabbra emelkedett. - Kérem, őrmester úr, jöjjön fel.

Ekkor a két őrmester könnyedén felszökkent, és a levegőt szelve Kuzenda felé tartott. Láruk kétségbeesetten tapogatózott valamilyen támasz után, kezük a lágy levegőbe kapaszkodott, hallani lehetett gyors és szorongó lélegzésüket.

- Ne féljenek, csendőrök - mondta Kuzenda hajógazda magasztosan -, hanem imádkozzanak velem: Miatyánk, aki testet öltöttél ebben a hajóban...

- Miatyánk, aki testet öltöttél ebben a hajóban - ismételte meg a felvezető görcsös hangon.

- Miatyánk, aki testet öltöttél ebben a hajóban - vágott bele fennhangon Hudec úr, térdre vetve magát, mire egész kórus csatlakozott hozzá a fedélzeten.

KILENCEDIK FEJEZET

AZ ÜNNEPSÉG

Cyril Kéval szerkesztő, a prágai *Népújság* helyi hírrovatának vezetője, ezúttal feketébe vágta magát, és este tizennyolc óra után azonnal kisietett Štvanicéba, hogy hírt adjon a Nagy-Prágát kiszolgáló, új Központi Karburátor-Villanytelep ünnepélyes felavatásáról. Átfurakodott a kíváncsiak tömegén, amely az egész negyedet elárasztotta, és az őrség hármassorfalán át eljutott egészen egy kis betonépületig, amelyet zászlókkal díszítettek fel. A házacska belsejéből kihallatszott a szerelők káromkodása, akik természetesen nem készültek el időben, és most sebtében igyekeztek utolérni magukat. Az egész erőmű nem nagyobb egy nyilvános illemhelynél. De már meg is érkezik gondolataiba merülve a *Falu Népe* szerkesztője, az öreg Čvančara, aki egy filozófálgató csalimadárhoz hasonlít.

Čvančara úr nyájasan megszólította a fiatal újságírót:

- Fogadjunk, kolléga úr, hogy ma történik valami. Még nem láttam olyan parádét, ahol ne következett volna be valamiféle ostobaság. És ez már negyven éve így van, barátocskám.

- Mester - jegyezte meg Kéval -, ez egy döbbenetes dolog, nem igaz? Ez a házikó egész Prága világításáról gondoskodik, villamosokat és vonatokat hajt hatvan kilométeres körzetben, ezer gyárat üzemeltet és... és...

Čvančara úr kétkedve rázta a fejét.

- Majd meglátjuk, kolléga úr, majd meglátjuk. Minket, a régi gárdát, már semmi sem lep meg; de azért - és itt Čvančara úr suttogóra fogta a hangját - figyelje csak meg, kolléga úr, hogy nincs tartalék Karburátor. Ha ez meghibásodik, vagy tegyük fel, a levegőbe röpítik, akkor... akkor, érti?

Kévalt bosszantotta, hogy erre nem ő jött rá.

- Ez kizárt dolog, mester - mondott tehát ellent. - Megbízható információkkal rendelkezem. Ezt a villanytelepet csak látszatra építették fel. Az igazi erőmű máshol van; mégpedig... mégpedig... - suttogta, és ujjával a föld mélye felé mutatott. - Nem szabad megmondanom, hogy hol. Megfigyelte, mester, hogy állandóan javítják a prágai utcák kövezetét?

- Már negyven éve - mondta Čvančara úr elgondolkodva.

- Igen, hát ez az! - füllentett Cyril Kéval diadalmasan. - Katonai okokból, érti? Föld alatti folyosók roppant rendszere. Raktárak, löportárak és a többi. Egészen pontos információim vannak. Tizenhat Karburátorral ellátott, föld alatti erőd van Prága körül. Fent semmi nyoma, csak egy-egy futballpálya, szódavizes bódé vagy háborús emlékmű, haha, érti? Ezért állítanak annyi emlékművet.

- Fiatalember - jegyezte meg Čvančara úr -, ugyan mit tud a mai nemzedék a háborúról! Mi bezzeg mesélhetnénk. Aha, a főpolgármester úr már itt is van.

- És az új hadügyminiszter. Na ugye, megmondtam. A műegyetem rektora. A METART vezérigazgatója. A főrabbi.

- A francia követ. A közmunkaügyi miniszter. Kolléga úr, igyekezzünk befelé! Az érsek. Az olasz követ. A szenátus elnöke. A Szokol Szövetség vezetője. Meglátja, kolléga úr, valakiről biztos megfeledkeztek.

Ebben a pillanatban Cyril Kéval úr átadta helyét egy hölgynek, és ezzel elszakadt a veterán újságírótól, valamint a bejárattól, amely felé szakadatlanul özönlött a meghívott személyiségek áradata. Ekkor felharsantak a nemzeti himnusz hangjai, parancsszó csattant a díszszázad felől, és cilinderes meg egyenruhás urak kíséretében az államfő vonult be a vörös szőnyegen a betonépületbe. Kéval úr lábujjhegyre állt, és elátkozta udvariasságát; most már, gondolta, nem jutok be. Čvančarának igaza van, gondolta továbbá, mindig elkövetnek valami ostobaságot; ilyen kis bódét építeni egy ilyen dicső felavatáshoz! De hát a beszédeket leadja a Távirati Iroda, a szöveget pedig majd csak kigondolom hozzá; mély meghatódottság, nagyszerű haladás, az államfőt köszöntő kitörő éljenzés...

Hallani lehetett, hogy odabent hirtelen csönd lett, és valaki ünnepi beszédet kezdett darálni. Kéval úr ásított, és zsebre dugott kézzel körüljárta a házacsát. Már sötétedett. A rendőrök fehér kesztyűt és ünnepi gumibotot viseltek. A rakpartokon tolongott a nép. Az ünnepi beszéd, mint mindig, túl hosszú. Tulajdonképpen ki szónokol?

Ekkor Kéval egy ablakocskát pillantott meg mintegy két méter magasban a beton erőmű falán. Körülnézett, és hopp, elkapta a rácsot, majd addig húzódkodott, amíg ravasz feje elérte az ablakot. Aha, Nagy-Prága főpolgármestere beszél, és máris rákvörös; mellette áll G. H. Bondy úr, a METART elnöke, mint a vállalkozók képviselője, és az ajkát harapdálja. Az államfő a gép kapcsolókarján tartja a kezét, hogy adott jelre lenyomja; abban a pillanatban egész Prágában kigyúl az ünnepi kivilágítás, rázendítenek a zenekarok, és felroppennek a rakéták. A közmunkaügyi miniszter izgatottan izeg-mozog; nyilvánvalóan ő is beszélni fog, mihelyt a főpolgármester befejezi. Egy fiatal tiszt a bajszát pödörgeti, a követek úgy tesznek, mintha teljes figyelemmel követnék a beszédet, amelyből egy szót sem értenek, a munkásság két küldötte meg se moccan, szóval minden jól megy - gondolta tömören Kéval úr, és leugrott.

Ezután ötször körülfutotta egész Štvanicét, majd visszatért az erőműhöz, és hopp, fel az ablakba. A főpolgármester úr még mindig beszél. Amikor Kéval hegyezni kezdte a fülét, éppen ezt hallotta: „...ekkor már közeledett a fehér-hegyi katasztrófa.” Tehát gyorsan leugrott, kissé arrébb leült, és rágyújtott. Már elég sötét volt. Fent a fák koronája között csillagok ragyogtak; különös, gondolta Kéval, hogy odafent nem várták meg a kivilágítással, hogy az államfő lenyomja a kapcsolókart. Prága ettől eltekintve sötét volt. A Moldva feketén hullámozott, a lámpák fénye nem csillogott benne; minden izgatottan várta a Világosság ünnepi pillanatát. Amikor Kéval végigszívta a virzsíniát, visszatért az erőműhöz, és fellendült az ablakba. A főpolgármester úr még mindig beszél, de most már sötétlila; az államfő kezét a kapcsolókaron tartva áll, a jelenlevő személyiségek halkán csevegnek egymással, csak a külföldi követek figyelnek mozdulatlanul. Egészen hátul Čvančara úr feje billeg.

A főpolgármestert fizikai kimerültsége beszéde befejezésére kényszerítette; a szót a közmunkaügyi miniszter vette át; látni lehetett, hogyan úzi-hajtja a mondatokat, hogy beszédét lehetőleg megrövidítse. Az államfő már a bal kezébe vette a kapcsolókart. Az öreg Billington, a diplomáciai kar doyenje, álltában meghalt, de halálában is megőrizte a figyelő hallgatás látszatát. A miniszter beszéde véget ért, mintha elvágták volna.

G. H. Bondy úr felemelte a fejét, körüljártatta súlyos tekintetét, és pár szót mondott; nyilvánvalóan olyan értelemben, hogy a METART fővárosunk javára és hasznára átadja művét a nagyközönségnek, és kész. Az államfő kihúzta magát, és lenyomta a kapcsolókart. Ekkor egész Prága vakító fénybe borult, a tömeg felkiáltott, a harangok minden toronyban megkondultak, és eldőrdült az első ágyúlövés a Mária-bástyán. Kéval a rácson lógva a város felé nézett. A Lövész-szigetről ragyogó rakéták roppentek fel, a Hradzsínon, a Petřínén és a Letnán izzólámpafüzérek gyúltak ki, néhány távoli zenekar versengeni kezdett egymással, Štvanice fölött kivilágított kétfedelű gépek köröztek, Vysehrad felől egy lampionokkal teletűzdelt,

óriási léghajó úszott a levegőben; a tömeg levette a kalapját, a rendőrök szobormereven sisakjukhoz emelték a kezüket; a bástyáról most már két üteg tüzelt, monitorok válaszoltak rá Karlínból. Kéval újra a rácshoz szorította az arcát, hogy lássa a szertartás végét ott bent, a Karburátor fölött. Ám ebben a pillanatban felkiáltott, kigúvadt a szeme, és odatapadt az ablakocskához; aztán valami olyasfélét mondott, hogy „ó, Istenem”, elengedte a rácsot, és nehézkesen lehuppant a földre. Mielőtt azonban egészen leért volna, egy fejvesztetten futó ember ütközött belé. Kéval elkapta a kabátját, az ember visszanézett. G. H. Bondy volt, a halálsápadt elnök.

- Mi történt, uram? - dadogta Kéval -, mit művelnek odabent?

- Hagyjon engem - lehelte Bondy -, az isten szerelmére, hagyjon! Meneküljön innen.

- De mi történt velük?

- Hagyjon! - kiáltotta Bondy, és Kévalt öklével félretaszítva, eltűnt a fák közt.

Kéval remegve támaszkodott egy fa törzsének. A betonépület belsejéből barbár énekféle hallatszott.

Néhány nap múlva a Távirati Iroda a következő homályos értelmű elmeszüleményt tette közzé: „Egy hazai lap híradásával ellentétben, amit külföldön is idéztek, a legjobban informált körökből nyert tájékoztatás alapján közöljük, hogy a Karburátor Erőmű ünnepélyes felavatásán nem került sor semmiféle méltatlan jelenetre. Ezzel kapcsolatban Nagy-Prága főpolgármestere lemondott, és gyógykezelésnek vetette alá magát. Billington, a diplomáciai kar doyenje viszont egészséges és tevékeny. Az igazság csak annyi, hogy a jelenlevőknek - egyértelmű kijelentésük szerint - még sohasem volt részük ilyen hatalmas élményben. Minden állampolgárnak jogában áll térdre hullani és meghajolni Isten előtt, és egy demokratikus államban egyetlen hivatali állás sem összeférhetetlen a csodatevéssel. Végül pedig határozottan nem illik belekeverni az államfőt olyan sajnálatos eseményekbe, amelyeket csak a ki nem elégítő szellőztetés és a sok munkától túlfeszített idegállapot idézett elő.”

TIZEDIK FEJEZET

SZENT ELEN

Egypár nappal a fenti események után G. H. Bondy úr szájában szivarral Prága utcáin bolyongott és gondolkozott. Aki találkozott vele, azt hihette, hogy a járdát nézi; de Bondy úr a jövőbe tekintett. Mareknak igaza volt, gondolta. És annak a Linda segédpüspöknek még inkább igaza volt. Egyszerűen nem lehet rászabadítani a világra Istent átkozottul kellemetlen következmények nélkül. Na jó, tegyenek az emberek, amit akarnak; de ez már megrendítheti a bankokat, és az ördög tudja, hogyan hat az iparra. Az Iparbankban ma vallásos sztrájk tört ki; felállítottunk egy Karburátort, és a tisztviselők már két nap múlva kijelentették, hogy a bank vagyona ezentúl a szegények isteni alapja lesz. Ez Preiss idejében nem történt volna meg. Nem, az egyszer biztos.

Bondy lehangoltan szopogatta a szivarját. Akkor hát, gondolta, hagyjuk a fenébe az egészet? A mai napon huszonhárommillió értékű megrendelés érkezett. Ezt már nem lehet megállítani. Úgy látszik, ez már a világ vége vagy mi. Két éven belül minden dögrováson lesz.

Már több ezer Karburátor működik világszerte, és valamennyi éjjel-nappal ontja az Abszolútumot. És ez az Abszolútum ördögien értelmes. Fene nagy kedve van elfoglalni magát valamivel. Na igen, nincs mit tenni, sok ezer éven át nem tevékenykedhetett, de most feloldottuk a bilincseit. Például mit művel az Iparbankban! Maga végzi a könyvelést, számláz, levelez, írásos utasításokat ad az igazgató tanácsnak. Az üzletfeleknek tüzes episztolákat küldözget a tevékeny szeretetről. Bizony, és az Iparbank részvényei ma már csak makulatúrának valók: egy kilót adnak egy darabka bűdös sajtért. Ez a vége, ha Isten beleavatkozik a bankügyletekbe.

Az Oberländer cég, egy úpicei textilgyár, kétségbeesett sürgönyökkel bombáz minket. Egy hónapja Karburátort állítottak fel a régi kazán helyébe; rendben van, a gépek működnek; all right. De a szelfaktorok és a szövőszékek egyszerre csak elkezdtek maguktól dolgozni. Ha elpattan a szál, magától összekötődik, és megy tovább a munka. A munkások csak nézik zsebre dugott kézzel. Hat órákor vége volna a munkaidőnek, a fonómunkások és a szövönők hazamennek. De a gépek maguktól tovább forognak éjjel-nappal, kerek három hete, és szőnek, szőnek, szőnek megállás nélkül. A cég táviratozik: Az ördögbe is, vigyék el az árut, küldjenek nyersanyagot, állítsák le a gépeket! És a Buxbaum testvérek, Morawetz, Morawetz és Tsa gyárát távfertőzés támadta meg. A helyszínen már nincs nyersanyag; pánikszerűen hajigálnak a szelfaktorokba rongyot, szalmát, agyagot, mindent, ami csak a kezükbe akad, és kérem szépen, ebből is kilométerszámba készül törülköző, kalikó, karton, minden elképzelhető áru. Rettenetes hűhó: a textilneműk ára zuhan; Anglia felemeli a védővámokat; a szomszéd országok bojkottal fenyegetőznek. A gyárak pedig siránkoznak: Az isten szerelmére, legalább az árut vigyék el! Hordják el valahová, küldjenek embereket, vagonokat, motorvonatokat, állítsák meg a gépeket! Közben pedig kártérítésért pörölnek. Átkozott élet! És ilyen hírek jönnek mindenhol, ahol Karburátort állítottak fel. Az Abszolútum munkát keres. Dühödten élni vágyik. Annak idején a világot teremtette meg; most a gyáriparra vetette magát. Már megszállta Liberecet, a brnói pamutszövőgyárakat, Trutnovot, a Városi Sörfőzdét Plzeňben, elfoglalt húsz cukorgyárat, több fűrésztelepet; fenyegeti a Škoda Műveket; dolgozik Jablonecban és a jáchymovi bányákban. Egyes helyeken elbocsátják a munkásokat; máshol bezárják a gyárakat, és szörnyülködve hagyják, hadd üzemeljenek bezárva. Esztelen túlermelés. Az Abszolútum nélküli gyárak abbahagyják a munkát. Teljes felfordulás.

Én hazafi vagyok, gondolta Bondy úr. Nem hagyom tönkremenni szülőföldünket; különben is itt vannak a saját üzemeink. Jól van, mától fogva sztornírozzuk a csehországi megrendeléseket. Ami történt, megtörtént; de ettől a perctől fogva egyetlen Karburátort sem állítanak fel Csehországban. Elárasztjuk vele a németeket és a franciákat; aztán Abszolútummal bombázzuk Angliát. Anglia konzervatív, elzárkózik a Karburátoraink elől; léghajókról fogjuk ledobni őket, mint óriási bombákat. Megfertőzzük Istennel az egész ipari és pénzügyi világot, csak nálunk maradhat meg a becsületes munka kulturált, istentelen szigetcskéje. Ez, hogy úgy mondjam, hazafias kötelességünk, emellett a saját gyárainkról van szó.

G. H. Bondyt ez a kilátás felderítette. Legalább időt nyerünk idehaza, hogy felfedezzünk valamilyen maszkot az Abszolútum ellen. Vigye el az ördög, magam ajánlok fel hárommilliót az Isten elleni védekezést szolgáló kutatás céljaira. Mondjuk, egyelőre kétmilliót. Minden cseh védőmaszkban fog járni, és közben a többiek, haha, belefulladnak Istenbe. Legalábbis rámege az iparuk.

Bondy úr kezdte derűs szemmel látni a világot. Itt megy egy fiatal nő; szépen, ruganyosan lépked, ugyan milyen lehet előlről? Bondy úr megszaporázta lépteit, megelőzte, és udvarias ívben kikerülte; de nyilván meggondolta magát, és olyan gyorsan fordult sarkon, hogy orrával kis híján beleütközött.

- Maga az, Elen? - kérdezte sietősen. - Nem is sejtettem, hogy... hogy...

- Tudtam, hogy mögöttem jön - válaszolta a lány lesütött szemmel, és megállt.

- Megsejtette? - kérdezte Bondy örvendezve. - Éppen magára gondoltam.

- Megéreztem a maga állati vágyakozását - mondta Elen halkán.

- Az én mimet?

- A maga állati vágyakozását. Maga nem ismert meg. Csak megfogdosott a szemével, mintha eladó volnék.

G. H. Bondy elkomorult.

- Elen, miért akar megsérteni?

Elen megcsóválta a fejét.

- Mind ezt teszik. Mind, mind egyformák. Az ember oly ritkán találkozik tiszta szemmel.

Bondy úr füttyentésre csücsörítette a száját. Aha, ez az: az öreg Machát egyházközsége!

- Igen - válaszolt Elen a gondolatára. - El kellene jönnie közénk.

- Hát persze! - kiáltotta Bondy úr; és közben ezt gondolta: Kár egy ilyen szép lányért.

- Miért kár? - kérdezte Elen szelíden.

- Hallgasson ide, Elen - tiltakozott Bondy -, maga olvas a gondolatokban. Ez nem tisztességes eljárás. Ha az emberek olvasnának a gondolatokban, nem érintkezhetnének egymással megfelelő módon. Tapintatlanság tudni, hogy mit gondolok.

- De mit tegyek? - kérdezte Elen. - Mindenki, aki megismeri Istent, részesül ebben az adományban; a maga minden gondolata egyidejűleg bennem is megszületik; én nem olvasom a gondolatait, hanem magam is ugyanazt gondolom. Ha tudná, mennyire megtisztul az ember, amikor ekképpen el tud ítélni minden rejtett elvetemültséget!

- Hm - jegyezte meg Bondy, miközben reszketett, nehogy gondoljon valamit.

- Hát persze - biztosította Elen. - Én Isten segítségével kigyógyultam a vagyon imádatából. Rettentően örülnék, ha a maga szeméről is lehullana a hályog.

- Isten ments! - ijedt meg G. H. Bondy. - És kérem, maga meg is érti mindazt, amit így, eh, amit így meglát az emberekben?

- Igen. Tökéletesen.

- Akkor hallgasson ide, Elen - mondta Bondy -, magának mindent elmondhatok, úgyis kiolvashatja a gondolataimból. Soha nem vennék feleségül olyan nőt, aki olvasna a gondolataimban. Szent az lehetne, kedve szerint; korlátlanul könyörületes is a szegényekhez; megkeresem a hozzávalót, és ez reprezentáció. Az erényt is elviselném, Elen, a maga iránti szerelemből. Mindent elviselnék. Én, a magam módján, szeretem magát, Elen. Megmondom, hiszen úgyis kiolvassa a gondolataimból. Elen, rejtett gondolatok nélkül nem lehet meg az üzlet és a társadalom. És rejtett gondolatok nélkül végképp lehetetlen a házasság. Kizárt dolog, Elen. Ha megtalálja a legszentebb férfit, akkor se menjen hozzá, amíg olvasni tud a gondolataiban. Egy cseppnyi ámitás az egyetlen holtbiztos kötelék az emberek közt. Szent Elen, ne menjen férjhez.

- Miért ne? - kérdezte szent Elen kedvesen. - A mi Istenünk nem ítéli el a természetet; csak megszenteli. Nem kíván tőlünk érzéketlenséget. Életet és termékenységet parancsol nekünk. Azt akarja, hogy...

- Csitt! - szakította félbe Bondy úr. - A maga Istene ehhez nem ért. Ha megfoszt minket az ámitástól, fenemód elítéli a természetet. Egyszerűen lehetetlenül viselkedik, Elen, teljesen lehetetlenül. Ha van esze, ő maga is rá fog jönni. Vagy egészen tapasztalatlan, vagy egészen és bűnösen destruktív. Kár, Elen: nekem semmi kifogásom a vallás ellen; de ez az Isten nem tudja, mit kellene akarnia. Menjen ki a pusztába, szent Elen, ezzel az ihletett látásával. Az ilyesmi nem illik közénk, emberek közé. Isten vele, Elen, lehetőleg a viszont nem látásra.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

AZ ELSŐ ÖSSZECSAPÁS

Eddig még nem derítették ki, hogyan történt; de éppen abban az időben, amikor R. Marek mérnök kis gyárát (Břevnov, Mixova utca 1651) megszállták a detektívek és rendőrkordonnal vették körül, ismeretlen tettesek ellopták Marek kísérleti Karburátorát. A buzgó nyomozás ellenére nyomára sem bukkantak az ellopott gépnek.

Nem sokkal később egy Jan Binder nevű körhinta-tulajdonos nyersolajhajtású kismotort vásárolt körhintája és orkesztrionja számára egy ócskavas-kereskedőnél, a Haštal téren. A kereskedő egy lendkerékkel ellátott, nagy rézhengert ajánlott fel neki, és azt mondta, hogy az egy nagyon olcsó motor; állítólag csak egy kis szemet kell beleszórni, és hónapokon át működik. Jan Binderben különös, már-már kritikátlan bizalmat ébresztett a rézhenger, és meg is vette háromszázért. Aztán maga tolta el egy targoncán a körhintáig, amely lerobbant motorjával éppen Zlíchovnál állt.

Jan Binder levette a kabátját, lepakolta a rézhengert, és halkán füttyörészve munkához látott. A lendkerék helyébe egy hajtókereket szerelt a tengelyre, a kerékre ráfeszített egy szíjat, azt átvezette egy másik tengelyre, amelynek egyik vége az orkesztriont, a másik vége a körhintát volt hivatva hajtani. Aztán megolajozta a csapokat, megforgatta a kereket, és zsebre dugott kézzel, füttyre csücsörített szájjal állt ott a szélesre csikozott trikójában, és tűnődve várta, hogy mi lesz. A kerék hármat fordult, majd megállt; aztán megremegett, megbillent, és csendesen, komolyan forogni kezdett. Ekkor megszólalt az orkesztrion valamennyi dobocskája és sípocskája, a körhinta megrázkódott, mintha álmából riadt volna fel, minden eresztékében nyikorogni, majd könnyedén forogni kezdett; az ezüstös rojtok szikráztak, a csótáros, vörös gyeplős, fehér lovak mintha tényleg húzták volna a fejedelmi fogatokat, a szemét vadul meresztgető szarvas ugrásra készen nyargalt körbe-körbe, a kecses nyakú hatyúk körívben vontatták fehér és égszínkék csónakjaikat - csillogva, zenére csörömpölve forgott a körhinta paradicsomi szépségében ama három grácia mozdulatlan szeme előtt, akik a saját muzsikájától elbűvölt orkesztrionra voltak festve.

Jan Binder még mindig összezsücsörített szájjal és zsebre dugott kézzel állt; úgy bámulta körhintáját, mintha álmában látná, s valami új, gyönyörű érzés bűvölte el. Már nem volt egyedül. Egy kisírt szemű, szipogó gyerkőc vonszolta oda fiatal pesztráját, s óriási szemekkel, tágra tátott szájjal, az elragadtatástól megdermedve állt meg a körhinta előtt. A pesztrának is kikerekedett a szeme, és nem tudott hová lenni bámulatában. A körhinta csodálatos hévvel forgott, fenségesen, diadalmasan, mintha ünnepelne; hol szenvedélyes gyorsasággal keringett, hol ringatózott, mint egy indiai fűszerekkel megrakott gálya, hol meg mint arany felhő úszott a magas égen; úgy tűnt, hogy elszakad a földtől, hogy felröpül, lángol és énekel. De nem, hiszen az orkesztrion énekel; most női hangon ujjong, s a hárfa tónusainak ezüst esője hull alá; most őserdő zúg vagy orgona bűg, de az őserdő mélyéből mintha madarak fuvoláznának, és az ember vállára ülnének; aranykürtök hirdetik a győztes vagy talán egész serege bevonulását, villognak a tüzes kardok. És ki énekli ezt az ünnepi himnuszot? Ezrek integetnek gallyakkal, megnyílik az ég, és dobpergés közben magának az Istennek az éneke száll alá.

Jan Binder felemeli a kezét, a körhinta megáll, és karját tárja a gyerek elé. A gyerek úgy tipeg a körhintához, mintha a paradicsom nyitott kapuján lépne be, a pesztra meg, mintha álmodna, utánamegy, és beülteti a hatyú vontatta csónakba.

- Ma nem kell fizetni - mondta Binder rekedten, az orkesztrion felujjongott, és a körhinta forogni kezdett, mintha az égbe emelkednék. Jan Binder megtántorodott: Mi ez? Hiszen már nem a körhinta forog, hanem az egész föld körülötte, a zlíchovi templom óriási kört ír le, a podoli szanatórium Vyšehraddal együtt megcsúszik, és átkanyarodik a Moldva túlsó partjára. Igen, az egész föld a körhinta körül forog, egyre sebesebben köröz, örvénylik, mint egy turbina; csak a körhinta áll szilárdan a közepén, szelíden ringatózva, mint egy hajó, amelynek fedélzetén fehér lovak, szarvasok és hattyúk sétálnak egy kisgyerekekkel, aki a kezecskéjével vezeti a pesztrát, és simogatja az állatokat. Ó, igen, a föld vadul forog, és a körhinta az egyetlen nyugalmat és pihenést biztosító sziget. Jan Binder pedig tántorogva és lázadozó gyomorral, a föld örvénylésétől legyőzve, kinyújtott kézzel a körhinta felé botorkál, elkap egy rudat, és felugrik békés fedélzetére.

Most látni, hogyan kering a föld viharos tengerként hullámozva. S lám, a házacskákból ijedt emberek szaladnak ki, integetnek, tántorognak és elesnek, mintha egy óriási forgó korong ragadta volna magával őket. Binder, erősen a rúdhoz kapaszkodva, feléjük hajol, úgy kiáltja:

- Erre, emberkék, erre!

Az emberek látják, hogy a tündöklő körhinta nyugodtan lebeg a forgásba lendült föld fölött, és arrafelé botorkálnak. Binder a rúdhoz kapaszkodva feléjük nyújtja szabad kezét, és kihúzza a föld hullámai közül a gyerekeket, nagymamákat, bácsikákat, azok pedig a körhinta fedélzetén állva kifújják magukat a nagy ijedség után, és álmélkodva látják, hogyan forog körbe a föld. Binder már mindet felhúzza, de még ott szalad egy fekete kiskutya, rémületében nyüsztve, szeretne felugrani, de a föld egyre gyorsabban forgatja körbe-körbe a körhinta körül. És Binder most leguggol, kinyújtja a kezét, elkapja a kiskutya nyakörvét, és felrántja magához.

Ekkor hálaadó énekekre zendített rá az orkesztrion. Úgy hangzott, mint hajótöröttek kardala, amelyben az úszók érdes hangja gyermeki imádsággal keveredik; a féktelen vihar fölött dallamos szivárvány ível (h-mollban), s az ég kitárul a hegedűk pizzicatójának boldog csillogására. A hajótöröttek némán, levett kalappal állnak Binder körhintáján; a nők ajka halk imát rebeg, s a gyerekek, az átélt borzalmakat máris feledve, meg merik simogatni a szarvas kemény pofáját és a hattyú rugalmas nyakát. A fehér lovak szelíden tűrik, hogy a gyerekek lábacskaí nyergükbe másszanak; itt-ott valamelyik felnyerít, és megfontoltan kapál a patájával. A föld már lassabban forog körbe-körbe, és Jan Binder, aki ujj nélküli, csíkos trikójában magasnak látszik, bátortalanul beszélni kezd:

- Hát, emberkék, ide gyűltünk össze a világ forgásának zűrzavarából. Itt isteni béke van a vihar közben is, itt úgy elhelyezkedhetünk az Úristennél, mint az ágyban. Ez jeladás, hogy fordítsunk hátat a világ kavargásának, és húzódjunk meg Isten ölelő karjai közt, ámen.

Ilyeneket és ehhez hasonlókat mondott Jan Binder, és az emberek úgy hallgatták a körhintán, mintha templomban lettek volna. Végül a föld megállt, az orkesztrion halkán és ájtatosan eljátszott egy prelúdiumot, az emberek pedig leugráltak a körhintáról. Jan Binder még megjegyezte, hogy nem kell fizetni, s azzal elengedte a megtért és felmagasztosult népet. Amikor pedig négy óra tájban öreg nyugdíjasok és anyukák sétáltak a gyerekeikkel Zlíchov és Smíchov között, ismét játszani kezdett az orkesztrion és forogni a föld, mire Jan Binder újra a körhinta fedélzetére menekített és illendő prédikálással megnyugtatót mindenkit; hat órakor munkások jöttek a gyárakból, nyolckor szerelmesek bukkantak fel, és még tíz után is szállingóztak a lumpok a kocsmákból és a mozikból; sorra mindnyájukat elragadta a föld örvénylése és megmentette a körhinta áldott, ölelő karja, Jan Binder helyénvaló szavai pedig erőt öntöttek beléjük további életük elviselésére.

Egy héttel fenti üdvöztető tevékenysége után Binder körhintája elhagyta Zlíchovot, és megindult felfelé a Moldva partján Chuchléba, Zbraslavba és végül Štěchovicéba. Štěchovicében már négy napja dolgozott óriási vallási sikerrel, amikor kissé zavaros események következtek be.

Jan Binder éppen befejezte a prédikálást, és áldó szavakkal útjukra bocsátotta új tanítványait. Ekkor egy fekete és csöndes tömeg bukkant elő a sötétségből; az élén egy magas, szakállas férfi haladt, aki egyenesen Binderhez lépett.

- Pakoljon - mondta, erőt véve felháborodásán -, vagy pedig...

Ezt meghallották Binder hívei, és visszatértek tanítójukhoz. Binder pedig, aki maga mögött tudta embereit, szilárd hangon kijelentette:

- Majd ha fagy!

- Nyugalom, uram - intette egy másik izgatott férfi. - Kuzenda úr szól magához.

- Hagyja csak, Hudec úr - mondta a szakállas férfi. - Én magam tárgyalok vele. Másodszor mondom: pakolja össze a holmiját, vagy az Úr nevében összetöröm.

- Menjen haza - vágott vissza Jan Binder -, vagy az Úr nevében kiverem a fogait.

- A szentségit! - kiáltott fel Brych gépész, előrefurakodva a tömegben -, próbálja csak meg!

- Testvérem - mondta békésen Kuzenda -, előbb szép szóval! Binder, maga itt gyalázatos varázslatokat űz, és ezt mi nem tűrhetjük kotróhajós szentélyünk közvetlen közelében.

- Az a kotróhajó egy svindli - jelentette ki Binder szilárdan.

- Mit mondott? - hördült fel Kuzenda vérig sértve.

- Az a kotróhajó egy svindli!

Ami ezután következett, azt nehéz összefüggő cselekménybe foglalni. Úgy tűnik, hogy elsőnek a Kuzenda táborához tartozó pék rontott elő, de Binder öklével fejbe sújtotta. Az erdész puskatussal mellbe taszította Bindert, de nyomban el is veszítette a puskáját, és egy štěchovicei fiatalember (Binder táborából) kiverte vele Brych elülső fogait, és leütötte Hudec úr kalapját. A postás (Kuzenda postása) fojtogatni kezdett egy kamaszt Binder hívei közül. Binder a segítségére sietett, de a štěchovicei lány hátulról ráugrott, és beleharapott a vállába, éppen azon a helyen, ahová egy cseh oroszlánt tetováltak. Binder emberei közül valaki kést rántott, Kuzenda kísérői látszólag meghátráltak, de egy kisebb csoport rávetette magát a körhintára, és letörte a szarvas szarvát és az egyik hattyú kecses nyakát. Ekkor a körhinta felsóhajtott, előrehajolt, és a teteje ráesett a küzdőkre. Kuzenda, akit egy rúd leütött, elveszítette az eszméletét. Mindez csöndben és sötétben zajlott le. Amikor az emberek odafutottak, Bindert törött kulcscsonttal találták, Kuzenda eszméletlenül hevert, Brych fogakat és vért köpött, a štěchovicei lány pedig hisztérikusan zokogott. A többiek szétfutottak.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A MAGÁNTANÁR

A még csak ötvenöt éves fiatal tudós, Blahouš bölcsészdoktor, az összehasonlító hittudomány magántanára a Károly Egyetemen, kezét dörzsölve ült le a negyedívekre szeletelt papírlapok elé. Gyorsan leírta a címet: „Az utóbbi napok vallási jelenségei”, majd a következő szavakkal kezdte meg cikkét: „Már Cicero kora óta folyik a vita a *vallás* fogalmának meghatározásáról”, aztán elgondolkozott. Ezt a cikket, gondolta, a *Jelenkor*-nak küldöm be; majd meglátjátok, kolléga urak, milyen feltűnést fog kelteni! Szerencsém van, hogy éppen most tört ki ez a vallási láz! Rendkívül időszerű lesz ez a cikkecske. Az újságok így fognak írni: „Fiatal tudósunk, Blahouš bölcsészdoktor éppen most tett közzé egy alapvető tanulmányt” stb. Utána kineveznek rendkívüli professzornak, és Regnert megüti mérgében a guta.

Ekkor a fiatal tudós addig dörzsölgette ráncos kezét, míg ízületei örvendetesen recsegni-ropogni nem kezdtek, és nekilátott az írásnak. Amikor a háziasszony este bejött megkérdezni, mit szeretne vacsorára, már a hatvanadik negyedíves oldalánál és az egyházatyáknál tartott. Huszonhárom órákor (a 115. oldalon) eljutott a vallás fogalmának önálló meghatározásához, amelyben egyetlen szó különbözött elődje meghatározásától; ezt követőleg röviden áttekintette (néhány polemikus túsúrást is beleértve) az egzakt hittudomány módszereit, s ezzel be is fejezte cikke tömör bevezetését.

Nem sokkal éjfél után ezt írta magántanárunk: „Éppen az utóbbi időben merültek fel olyan különféle vallásos és kultikus jelenségek, amelyek érdemesek az egzakt hittudomány figyelmére. Bár kétségtelen, hogy e tudomány fő feladata a rég kihalt népek vallási megnyilvánulásainak tanulmányozása, azért a *modern* (az én kiemelésem. Dr. Blahouš) kutatónak az élő jelen is nyújthat olyan ismereteket, amelyek mutatis mutandis bizonyos fényt vetnek a régmúlt idők csupán hipotézisekkel megközelíthető kultuszaira.”

Ezután az újságok és a szemtanúk beszámolóí alapján leírta a kuzendizmust, amelyben a fetisizmus, sőt a totemizmus (a kotróhajó mint Štěchovice totemistene) nyomait fedezte fel. Binder követőinél a táncoló dervisekkel és a régi orgiasztikus kultuszokkal való kultikus rokonságot állapított meg. Érintette a villanyerőműben rendezett ünnepség jelenségeit, és elmésen kapcsolatba hozta őket a párszik tűzkultuszával. Machát egyházközségében aszketikus és fakírságra jellemző vonásokat talált; hivatkozott a távolbalátás és csodaszerű gyógyítás különböző eseteire, és ezeket nagyon találóan a régi belső-afrikai néger törzsek varázslásaival vetette egybe. Bővebben foglalkozott a pszichikai fertőzésekkel és a tömegszuggesztióval; a történelemből hivatkozott a flagellánsok felvonulásaira, a keresztes hadjáratokra, a chiliazmusra és a maláj ámokfutásra. Kétféle pszichológiai nézőpontból is megvilágította az utóbbi napok vallási megmozdulásait: mint hisztérikus, degenerált egyének patológikus eseteit és mint babonás, szellemileg alacsonyrendű tömegek kollektív pszichikai járványát; mindkét esetben kimutatta a primitív kultikus formák atavisztikus felbukkanását, az animista-panteista és sámánisztikus hajlandóságot, az újrakeresztelőkre emlékeztető vallásos kommunizmust és általában az értelmi tevékenység gyöngülését, amely teret nyit a legdurvább babonás, varázslatokban hívó, okkult, misztikus és bálványimádó ösztönöknek.

„Nem feladatunk eldönteni - írta továbbá dr. Blahouš -, hogy milyen mértékben forog itt fenn a kuruzslás és a népi hiszékenységgel spekuláló egyének által elkövetett csalás esete; tudományos vizsgálat esetén kétségtelenül bebizonyosodnék, hogy a mai thaumaturgoszok vélt »csodái« voltaképpen a szédítés és a szuggesztió régóta ismert trükkjeivel azonosak. E

tekintetben a közbiztonsági szervek és a pszichiáterek figyelmébe ajánljuk az új, naponta alakuló »egyházközsegeket«, szektákat és csoportokat. Az egzakt hittudomány megelégszik annak kijelentésével, hogy mindezek a vallási jelenségek alapjában véve barbár atavizmusnak és a népi fantáziában tudat alatt fennmaradt, réges-régi kultikus elemekből táplálkozó egyvelegnek minősítendők; elég volt néhány fanatikus, sarlatán és nyilvánvalóan mániákus elem, hogy az európai lakosságban a civilizáció leple alól előtűnjenek a vallásos hit történelem előtti motívumai...”

Dr. Blahouš felállt az íróasztal mellől; éppen befejezte cikkecskéje 346. oldalát, de nem érzett még fáradtságot. Hatásos befejezést kell találnom, mondta magában, néhány gondolatot a haladásról és a tudományról, a kormány gyanús jóindulatáról, amivel a vallási maradiságot kezeli, annak szükségességéről, hogy harci frontot nyissunk a reakció ellen, és így tovább.

Ekkor az ifjú tudós, a lelkesedéstől szárnyakat kapva, az ablakhoz lépett, és kihajolt a csöndes éjszakába. Hajnali fél öt volt. Dr. Blahouš, a hidegtől egy kicsit remegve, végignézett a sötét utcán. Sehol semmi jele az életnek, egyetlen kicsiny fény sem virrasztott az emberek ablakaiban. A magántanár az égre emelte tekintetét; az ég kissé már fakó volt, de csillagfénytől szikrázott végtelen fenségében. Milyen régóta nem néztem fel az égre, jutott eszébe a tudósnak, Istenem, van annak már harminc éve is!

Ekkor kellemes hűvösség lengte körül a homlokát, mintha valaki nagyon tiszta, hús kezébe fogta volna a fejét. Annyira egyedül vagyok, panaszkodott az öregember, mindig annyira egyedül! Igen, simogasd meg egy cseppet a hajamat; ah, már harminc éve senki sem tette a homlokomra tenyerét.

Dermedten, remegve állt dr. Blahouš az ablaknál. Valami van itt, érezte édes és mégis szívet szorongató elragadtatással, ó, Istenem, hiszen nem vagyok egyedül! Ölelő karok tartanak, valaki van mellettem; bárcsak itt is maradna!

Ha a háziasszonya kisvártatva belépett volna a magántanár szobájába, azt látta volna, hogy dr. Blahouš két karját magasra emelve áll az ablak előtt, hátrahajtott arcán rendkívüli rajongás kifejezésével. De aztán megborzongott, kinyitotta a szemét, és mintha álmodna, visszatért az íróasztalhoz.

„Másképp viszont nem lehet kétséges - írta gyorsan, ügyet sem vetve rá, hogy előtte mit írt le -, hogy Isten manapság csak primitív kultikus formák közt nyilvánulhat meg. A hit újkori hanyatlásával megszakadt a kapcsolat a régi vallásos élettel; Isten kénytelen mindent előről kezdeni, úgy térít minket magához, mint hajdan a vadembereket; ma elsősorban bálvány és fétis; egy csoport, nemzetség vagy törzs kicsiny istene; megújítja a természetet, és csodátévőkön át hat. Szemünk láttára ismétlődik meg így a vallás fejlődése, amely a történelem előtti formákkal kezdődik, és magasabb fokozatok felé tart. Lehetséges, hogy a jelenlegi vallásos hullám több irányban fog tovaterjedni, és ezek mindegyike igyekszik majd a többi rovasára felülkerekedni. Vallásháborúk korszakára számíthatunk, amelyek lángolásukkal és állhatatosságukkal túlszárnyalják a keresztes hadjáratokat, és méreteikkel felülmúlják a legutóbbi világháborúkat. Istentelen világunkban nem építhető fel Isten királysága nagy áldozatok és dogmatikus zavarok nélkül. Mégis ezt mondom nektek: adjátok át magatokat az Abszolútumnak egész valótokkal; higgyetek Istenben, akármilyen formában szól is hozzátok. Tudjátok meg, hogy már közeledik, és megvalósítja Isten örök birodalmát, az Abszolútum uralmát földünkön, s talán naprendszerünk más bolygóin is. Idejében mondom nektek ismételten: alázkodjatok meg!”

Dr. Blahouš magántanárának ez a cikke meg is jelent. Nem teljes egészében; a szerkesztőség csak az új szektákról szóló fejtegetés egy részét és az egész befejezést tette közzé azzal az

óvatos megjegyzéssel, hogy az ifjú tudósnek ez a résztanulmánya kétségtelenül jellemző a kor hangulatára.

Blahouš cikke nem keltett feltűnést, mert más események háttérbe szorították. Csak egy ifjú tudós, dr. Regner, a filozófia magántanára olvasta végig Blahouš cikkét óriási érdeklődéssel, hogy aztán különböző helyeken kijelentse:

- Ez a Blahouš lehetetlen egy alak. Egyszerűen lehetetlen. Kérem szépen, hogyan merészelhet szakszerűen beszélni a vallásról egy olyan fickó, aki maga is hisz Istenben?

TIZENHARMADIK FEJEZET

A KRÓNIKÁS MENTEGETŐZÉSE

Most pedig engedjék meg, hogy az Abszolútum krónikása felhívja figyelmüket szorult helyzetére. Először is éppen a tizenharmadik fejezetet írja, s tudatában van annak, hogy ez a szerencsétlen szám végzetes befolyást gyakorol elbeszélésének világosságára és teljességére. Hogy ebben a szerencsétlen fejezetben *valami* összegabalyodik, abban biztosak lehetnek; a szerző persze leírhatná (mintha mi sem történt volna), hogy „tizennegyedik fejezet”, de a figyelmes olvasó úgy érezné, és joggal, hogy elsikkasztották a tizenharmadik fejezetet; elvégre ő az egész elbeszélésért fizetett. Különb, ha önök félnek a tizenhármasszámtól, ugorják át ezt a fejezetet; az igazat megvallva amúgy sem igen derít fényt az Abszolútum-gyár sötét történetére.

Súlyosabbak ennél a krónikás egyéb gondjai. Tőle telhetőleg összefüggően ábrázolta a gyár keletkezését és felvirágzását; felhívta a figyelmet néhány Karburátor-kazán következményeire, például Machát úrnál, az Iparbankban, az úpicei textilgyárban, Kuzenda kotróhajóján és Binder körhintáján; Blahouš tragikus esetének kapcsán leírta a távfertőzést, amelyet a szabadon csapongó Abszolútum idézett elő, ez ugyanis, amint látható, aggasztó módon, bár nyilvánvalóan nem terv szerint kezdett terjedni.

De most vegyék figyelembe, hogy az ügy kezdete óta sok ezer különböző típusú Karburátort gyártottak. A vonatok, repülőgépek, autók és hajók, amelyeket ez a legolcsóbb motor hajtott, egész Abszolútum-felhőket hagytak maguk után pályájuk mentén, ahogy azelőtt csak port, füstöt és bűzt. Vegyék figyelembe, hogy világszerte gyárak ezrei dobták ki a régi kazánokat, és álltak át Karburátorra; hogy száz meg száz minisztérium és hivatal, száz meg száz bank, tőzsde és nagykereskedés, exportvállalat és nagykávéház, szálloda és laktanya, iskola és színház és munkásotthon, ezer meg ezer szerkesztőség és egyesület, kabaré és háztartás fűtött már a METART márkájú, Legújabb Típusú Karburátor-tüzelésű Központi Fűtőberendezéssel. Vegyék figyelembe, hogy a METART konszernhez mindenestül csatlakoztak a Stinnes Művek, és az amerikai Ford cég rávetette magát a sorozatgyártásra, vagyis naponta harmincezer kész Karburátort szabadított rá a világra.

Igen, kérem, tessék mindezt számba venni és arra is emlékezni, hogy milyen hatást gyakorolt minden egyes önöknek közelebbről bemutatott Karburátor. Szorozzák meg ezt a hatást százezerrel, és azonmód megértik a krónikás helyzetét. Ő bizony szívesen követne nyomon önökkel együtt minden újszülött Karburátort, ott bámészkodna, míg felrakják a kocsira, adna egy kis szénát, kenyeret vagy egy darab kockacukrot a pompás, széles farú, nehéz lovaknak, amelyek csörömpölő stráfkocsin új rézhengert visznek a gyárba; háta mögött összekulcsolt kézzel szívesen jelen lenne felszerelésénél, tanácsokat adna a szerelőknek, és megvárná, amíg forogni kezd; aztán visszafojtott lélegzettel lesné az emberek arcán, mikor kezd „az” hatni rájuk, mikor kúszik beléjük az Abszolútum az orrukon, a fülükön vagy micsodájukon át, és hogyan kezdi bomlasztani megrögzött sajátosságaikat, megváltoztatni hajlamaikat, meggyógyítani erkölcsi sebeiket; hogyan dolgozza meg őket mélyen szántó ekéjével, hogyan hevíti fel, őrli meg, alakítja át őket; hogyan tárja fel előttük a csodák, az eksztázis, a sugallatok, a megvilágosodás és a hit döbbenetes és emberileg mégis oly természetes világát! Mert hiszen a krónikás bevallja, hogy nem válik be történésznek; ott, ahol a történettudós történészi képzettségének, a heurisztikának, az oklevéltannak, az absztrakciónak, a szintézisnek, a statisztikának és más történészi találmányoknak zúzdájában vagy prése alatt ezer és százezer apró,

eleven, személyes eseményt valamiféle sűrű, kedve szerint formálható anyaggá tömörít, amit „történelmi ténynek”, „társadalmi jelenségnek”, „tömegesen előforduló eseménynek”, „fejlődésnek”, „kulturális áramlatnak” vagy éppen „történelmi igazságnak” nevez, a krónikás csak egyes eseteket lát, és még gyönyörűségét is leli bennük. Most például oknyomozó módszerrel, fejlődésében ábrázolva, eszmeileg megvilágítva, átfogóan le kellene írnia és meg kellene magyaráznia azt a „vallásos áramlatot”, amely 1950 előtt az egész világot elöntötte; tudatában is van ennek a nagyszabású feladatnak, tehát nekilát gyűjteni a kor „vallásos jelenségeit”; és lám, e kutatóútja során rábukkan például Jan Binder kiérdemesült cirkuszi artistára, aki csíkos trikójában falról falra utazik atomhajtású körhintájával. A történelmi szintézis persze azt parancsolja a krónikásnak, hogy vonatkoztasson el a csíkos trikótól, a körhintától, sőt Jan Bindertől is, és „történelmi magként”, tudományos eredményként elégedjék meg azzal a megállapítással, hogy „a vallásos mozgalom kezdettől fogva magával ragadta a legkülönbözőbb rétegeket”. Nos, a krónikás itt kénytelen elismerni, hogy nem tudja otthagyni Jan Bindert, mert elbűvöli a körhintája, és még az a csíkos trikó is jobban érdekli, mint valamiféle „átfogó kép”. Ez ugyan tudományos munkára való alkalmatlanságra, merő dilettantizmusra, korlátolt történelemszemléletre vall, sőt mindenre, amit csak akarnak; de ha a krónikás követhetné egyéni hajlandóságát, együtt utazna Jan Binderrel Budějovicéba, aztán Klatovyba, Plzeňbe, Žluticéba és így tovább; fájó szívvel hagyta ott Štěchovicében, és integetett utána: Isten veled, derék barátom, Binder, isten veled, körhinta, többé nem látjuk egymást.

Istenem, hiszen már ugyanígy magára hagytam Kuzendát Brychhel a moldvai kotróhajón; pedig szívesen eltöltenek velük sok-sok estét, mert szeretem a Moldvát és általában a folyóvizeket, és különösen a folyó menti estéket, és szerfelett megkedveltem Kuzenda urat és Brych urat; ami Hudec urat, a péket, a postást, az erdészt és a štěchovicei szerelmeseket illeti, hiszek benne, hogy őket is érdemes volna közelebbről megismerni, mint ahogy mindenkit, mindenkit önök közül, minden élő embert. De tovább kell sietnem, és alig marad annyi időm, hogy utánuk intsek a kalappommal. Isten vele, Kuzenda úr, jó éjszakát, Brych úr; köszönöm azt az egy estét a kotróhajón. Öntől is el kell búcsúznom, Blahouš doktor úr; szívesen töltenék önnek sok-sok évet, és megírnám egész élete történetét - nem érdekfeszítő és gazdag-e a maga módján egy magántanár élete? Legalább a házinénit üdvözlje a nevemben.

Minden, ami van, méltó a figyelemre.

Ezért szeretnék végigkísérni minden új Karburátort életútján; új meg új embereket ismernék meg és ismernének meg önök is, és ez mindig megéri a fáradságot; legalább kémlelőnyíláson bepillantani az életükbe, tetten érni a szívüket, végignézni személyes hitük és személyes üdvösségük megszületését, elidőzni az emberi szentség új csodáinál, ez volna csak a nekem való feladat! Képzeltessen el egy koldust, elnöki osztályvezetőt, bankigazgatót, mozdonyvezetőt, pincemestert, rabbit, őrnagyot, közgazdasági szerkesztőt, kabarékomikust és minden más emberi mesterséget; képzeljenek el egy zsugorit, paráznát, tökfilkót, kétkedőt, alamuszit, karrieristát és minden más emberi természetet; nos az isteni kegyelemnek (vagy ha úgy tetszik, az Abszolútum mérgező hatásának) mennyi különböző, végtelenül változatos, különös és meglepő esetével és megnyilvánulásával lehetne találkozni, és mennyire megélné, hogy mindegyik iránt érdeklődjünk! Hány fokozata van a hitnek a közönséges hívőtől a fanatikushoz, a bűnbánótól a csodatévőig, a megtérttől a lánglelkű apostolig! Mindezt áttekinteni! Mindenkinek kezet nyújtani! De hiába; *ezt* a munkát soha senki sem fogja elvégezni, és a krónikás, aki lemondott arról a dicsőségről, hogy ezt az egész történelmi anyagot tudományosan lepárolja, szomorúan fordul el azoktól az *esetektől*, amelyeket nem adatik meg neki elmesélni.

Bárcsak elidőzhetnék még szent Elennél! Bárcsak ne kellene hűtlenül elhagynom R. Marekot, aki Spindelmühlben gyógyítgatja idegeit! Bárcsak bemutathatnám munka közben Bondy úrnak, az ipar hadvezérének agyát! Kár a szóért; az Abszolútum már elárasztotta a világot, és tömegjelenséggé vált; a krónikás pedig, bár sajnálkozva néz vissza, kénytelen rászánni magát néhány olyan társadalmi és politikai esemény summás ábrázolására, amely elkerülhetetlenül bekövetkezett.

Nos, lépjünk a tények új körébe.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

A BŐSÉG HONA

Gyakran megesett a krónikással (és bizonyára önök közül is többekkel), hogy amikor - bármilyen okból - az éjszakai égboltra és a csillagokra nézett, és néma döbbenettel vette tudomásul elképesztő számukat, elképzelhetetlen távolságukat és arányaikat, majd pedig arra gondolt, hogy minden ilyen pont egy óriási égő világ vagy egy egész eleven bolygórendszer, ezeknek a pontoknak száma pedig akár több billió is lehet; vagy amikor egy magas hegyről a messzi-távoli látóhatárt nézte (velem ez a Tátrában esett meg), és réteket, erdőket, hegyeket látott maga alatt, az orra előtt pedig sűrű erdőt és fűvet, és mindez csupa gazdagság, egymásba fonódottság, bujaság és féktelenül duzzadó élet volt, ugyanekkor pedig a fűben sok-sok virágot, bogarat és pillangót fedezett fel, ezt a hóbortos bőséget gondolatban megszorozta annak a területnek a méreteivel, amely messzire elnyúlva a szeme elé tárult, és ehhez a területhez hozzászámított milliónyi ugyanilyen zsúfolt és gazdag más területet, amelyekből földünk felszíne áll; tehát gyakran megesett a krónikással, hogy egy ilyen látvány eszébe juttatta a Teremtőt, és a következőket gondolta:

Ha mindezt valaki csinálta, vagyis teremtette, akkor - mondjuk meg őszintén - rettentő pazarlást művelt. Ahhoz, hogy valaki Teremtőnek bizonyuljon, nem kell ilyen örületesen sokat teremtenie. A bőség zűrzavar, a zűrzavar pedig olyasmi, mint a beszámíthatatlanság vagy a részegség. Igen, az emberi ész megdöbbentene ennek az alkotói teljesítménynek fölöslegességére. Ez egyszerűen *túl* sok. Hóbortos korlátatlanság. Aki születésétől fogva Végtelen, az persze mindenben megszokta a nagy méreteket, és nincs helyes mércéje (miután *minden* mérce végeességet tételez fel), vagy inkább egyáltalán nincs mércéje.

Kérem, ne tartsák ezt istenkáromlásnak; csak megpróbálom kifejezni az aránytalanságot az emberi és a kozmikus bőség között. Ez a céltalan, buja, egyenesen lázas túltermelés mindenből, ami csak van, inkább tűnik féktelenségnek a józan szemlélő előtt, mint lelkiismeretes és módszeres teremtésnek. Ennyit akartam az illendőség szem előtt tartásával elmondani, mielőtt ismét a tárgyra térünk.

Mint önök előtt már ismeretes, a tökéletes elégetés, amelyet Marek mérnök talált fel, majdnem bebizonyította az Abszolútum jelenlétét minden anyagban. Ezt nagyjából úgy lehet elképzelni (ami persze csak hipotézis), hogy a Teremtés előtt az Abszolútum Végtelen Szabad Energia formájában létezett. Ez a Szabad Energia bizonyos komoly fizikai vagy erkölcsi okokból vállalkozott a Teremtésre; Dolgozó Energiává vált, és pontosan az inverzió törvénye szerint a Végtelen Kötött Energia állapotába került; valahogy átalakult munkája eredményévé, vagyis a megteremtett anyaggá, ami lappangó formában magába zárta. És ha ezt nehéz megérteni, arról nem tehetek.

A tökéletes elégetés következtében viszont, ami Marek atommotorjában történt, ez a kötött energia, úgy látszik, felszabadult, ledobta az anyag béklyóját, amely addig lekötötte; Szabad Energiává, vagyis tevékeny Abszolútummá alakult, ugyanolyan szabad lett, mint a Teremtés előtt. Ekképpen hirtelen felszabadult az a kifürkészhetetlen munkavégző Képesség, amely egyszer már éppen a Világ Megteremtésével adott hírt magáról.

Ha egyszerre az egész Kozmosz égett volna el ilyen tökéletesen, akkor megismétlődhetett volna az első alkotói aktus; ezzel bekövetkezett volna a kétségtelen világ vége, a teljes felszámolás, ami lehetővé tette volna egy új világcég, a Kozmosz II megalapítását. Egyelőre

azonban, mint önök is tudják, Marek Karburátoraiban csak kilónként égett el az anyagi világ. Az Abszolútum, amely ekként kis méretekben szabadult fel, vagy nem érezte elég erősnek magát, hogy megint azonnal teremtsen, vagy talán nem akart ismétlésbe bocsátkozni; szóval valahogy úgy döntött, hogy kétféleképpen fog megnyilvánulni: egy némileg hagyományos és egy határozottan modern formában.

A hagyományos forma, amelyben érvényesülni kezdett, amint tudják, a vallás volt. Vagyis jöttek a különböző sugallatok és megtérések, erkölcsi hatások, csodák, levitáció, eksztázis, jóslások és főleg a vallásos hit. Itt az Abszolútum már kitaposott utakon, de soha nem tapasztalt mértékben tört be az emberiség kulturális és magánéletébe. Néhány hónapos tevékenykedése után jóformán egyetlen ember sem akadt kerek e világon, aki ne érezte volna - legalábbis átmenetileg - a *vallásos ütezt*, amellyel az Abszolútum a lelkét követelte. Az Abszolútumnak erre a lélektani jelentkezésére akkor térünk majd vissza, ha katasztrofális következményeit kell ábrázolnunk.

A Szabad Abszolútum létezésének másik megnyilvánulása valami egészen újat hozott. A Végtelen Energia, amely valamikor a világ megteremtésével foglalta el magát, bizonyára a megváltozott körülmények hatására a termelésnek gyürkőzött neki. Nem alkotott, hanem előállított. A vegytiszta teremtés helyett a gépek mellé állt. Végtelen Munkássá változott.

Tessék elképzelni, hogy valamelyik üzemben, mondjuk, egy jancsiszöggyárban, gőzgép helyett a Perfect Carburatort állították be mint a legolcsóbb hajtóművet. Az atommotorban szakadatlanul keletkező Abszolútum vele született intelligenciájával egy nap alatt, hogy úgy mondjam, elleste a termelés mikéntjét, és egész fékezhetetlen tettvágyával vagy talán becsvágyával belevetette magát a termelésbe; a saját szakállára kezdett jancsiszögeket stancolni. S mihelyt belemelegedett, többé már nem volt megállás. A gép, amelyet senki sem kezelt, csak úgy ontotta a jancsiszöget. A jancsiszöggyártásra szánt vaskészlet darabonként felemelkedett, s a levegőben úszva elhelyezkedett a megfelelő munkagépben. Ez első pillantásra kísérteties látvány volt. Amikor a nyersanyag elfogyott, vas *virágzott* ki a földből, a gyár körüli mező tiszta vasat izzadt, amelyet mintha a föld mélyéből szívtak volna ki; ezután a vas körülbelül egy méter magasba emelkedett, és szaggatottan mozogva, *mintha tolnák*, a gépekhez siklott. Kérem, tessék ügyelni: én ugyan azt mondom, hogy „a vas felemelkedett” vagy „a vas siklott”, de minden szemtanú arról számolt be, hogy benyomása szerint a vasat mintha valami kíméletlen, de láthatatlan erő *erőszakosan emelné fel*, mégpedig olyan nyilvánvaló és összpontosított erőfeszítéssel, hogy az rémületet keltett; szembetűnő volt a *borzasztó* megerőltetés, amivel mindez történt. Igen, talán önök közül is szórakozott valaki spiritizmussal, és látott „levegőbe emelkedő asztalkát”; akkor megerősítheti, hogy az asztalka egyáltalán nem anyagtalan könnyedséggel emelkedett fel, hanem görcsös erőfeszítéssel: minden eresztékében recsegett-ropogott, rázkódott, felágaskodott, majd felugrott a magasba, mintha olyan erő kapná fel, amely szívósan birkózik vele. De hogyan írjuk le a rémes, néma küzdelmet, amely erőnek erejével kihúzza a vasat a föld mélyéből, aztán rudakká gyüri, a gépekbe tolja, és jancsiszögeket vág ki belőle! A rudak ostorként tekeregnek, ellenállnak a tolómozgásnak, csörömpölnek és csikorognak a csöndben, az anyagtalan némaságban, amely viaskodik velük. Minden egykorú híradás beszámol ennek a látványnak *rémületességéről*; igaz, hogy ez csoda, de ne higgyék, hogy a csoda mesebelien könnyű és egyszerű dolog; úgy látszik, az igazi csodának ingerlő és idegesítő feszültség az alapja. De bármilyen erőfeszítéssel dolgozott is az Abszolútum, új elfoglaltsága leginkább a termelés mennyiségével döböntette meg az embert; hogy a jancsiszögszakmánál maradjunk: egyetlen jancsiszöggyár, amelyet az Abszolútum megkaparintott, annyi jancsiszöget ontott magából éjjel-nappal, hogy egész hegyek keletkeztek az udvaron, sőt végül a kerítést is ledöntötték a szögek, és elárasztották az utcát.

Maradjunk egyelőre a jancsiszögeknél. Ebből is láthatják az Abszolútum természetét, amely ugyanolyan kimeríthetetlen és tékozló, mint a világ teremtésének idején. Ha egyszer belevetette magát a termelésbe, nem törődött az elosztással, a szükséglettel, a piaccal, a célszerűséggel, egyáltalán semmivel sem törődött; óriási energiáját egyszerűen a jancsiszög tömeges előállítására fordította. Minthogy alapjában véve végtelen, semmiben sem ismert mértéket és korlátot, a jancsiszögben sem.

Képzeltetik, hogy egy ilyen gyár munkásai mennyire elszörnyedtek az új hajtómű tevékenységétől. Váratlan és tisztességtelen versenyt támasztott nekik, egyszerűen feleslegessé tette a munkájukat; és jogos tiltakozásukban a munkásokat sújtó támadás ellen, amely a korai kapitalizmusra emlékeztetett, legalábbis lerombolták volna a gyárat és felakasztották volna a gyárost, ha nem lepte volna meg és nem kerítette volna hatalmába őket az Abszolútumnak amaz első formája: ha nem tör ki rajtuk minden fajtájú és fokú vallásos sugallat. Egyelőre levitációval, jóslással, csodatétellel, látomásokkal, csodálatos gyógyításokkal, szentséggel, felebaráti szeretettel és hasonló természetellenes, sőt emberfölötti ügyekkel voltak elfoglalva.

Ugyanakkor képzeltetik, hogyan fogadta ezt az isteni túltermelést a jancsiszöggégyár tulajdonosa. Persze ujjonghatott volna, kidobhatta volna valamennyi munkását, akikkel amúgy is annyi bosszúsága volt már, és moshatta volna kezét a jancsiszögek lavínja fölött, amely egyetlen fillér termelési költségbe sem került. De egyrészt kétségtelenül maga is az Abszolútum pszichikai hatása alá került, és azon nyomban átadta az egész gyárat a munkásoknak, istenfő testvéreinek, hogy közös tulajdonba vegyék, másrészt gyorsan belátta, hogy a jancsiszöghegyek teljesen értéktelenek, mert nem lesz irántuk kereslet.

Igaz, a munkások nem voltak kénytelenek a gépek mellett állni és vasrudakat cipelni; ezenkívül társtulajdonosai is lettek a gyárnak. Egy pár napon belül azonban kiderült, hogy bárhogyan is, de el kell távolítani a száztonnás jancsiszöghegyeket, amelyek már nem minősültek árunak. Eleinte megpróbálták vagonszám hamis címekre küldeni a jancsiszögeket; később már nem volt más megoldás, a városon túl óriási meddőhányókba kellett felhalmozni őket. A jancsiszögek eltakarítása teljes napi tizennégy órai elfoglaltságot jelentett valamennyi munkásnak; de nem zúgolódtak, mert a szeretet és kölcsönös segítségnyújtás isteni szelleme megihlette őket.

Bocsássák meg, hogy ilyen hosszan elidőztem a jancsiszögeknél. Az Abszolútum nem ismerte az ipari szakosodást. Ugyanilyen buzgón vetette rá magát a fonodákra, ahol nemcsak azt a csodát művelte, hogy homokból kötelet font, hanem cérnát is sodort belőle; és a szövédékre, a posztógyárakra, a kötődékre is, vagyis elfoglalta az egész textilszakmát, és megállás nélkül kilométerszám gyártott minden olyan anyagot, amiből szabni lehet. Hatalmába kerítette a vasműveket, hengerműveket, öntődéket, a mezőgazdasági gépgyárakat, a fűrésztelepeket, a fakitermelést, a gumifeldolgozást, a cukorgyárakat, a vegyipart, a műtrágyát, nitrogént, benzint előállító üzemeket, a nyomdákat, a papír-, festék-, üveg-, kerámia-, cipő-, szalag-, téglagyárakat, a bányákat, sörfőzdéket, szeszgyárakat, tejüzemeket, malmokat, pénzverdét, autógyárakat és csiszolóműhelyeket. Szőtt, font, kötött, kalapált, öntött, szerelt, varrt, gyalult, vágott, ásott, égetett, préselt, fehérített, finomított, főzött, szűrt, sajtolta napi huszonnégy-huszonhat órán át. Ha lokomobil helyett mezőgazdasági gépekbe fogták be, akkor aratott, vetett, boronált, gyomlált, kaszált, sarlózott és csépett. Minden területen önállóan megsokszorozta a nyersanyagot és megszázaszozta a termelést. Kimeríthetetlen volt. Égett keze alatt a munka. Megtalálta saját végtelenségének mennyiségi kifejezését: a bőséget.

Bekövetkezett a sivatagi csodálatos hal- és kenyérszaporítás nagyszabású felújítása: a jancsiszögek, deszkák, a nitrogén alapú műtrágya, a gumiabroncsok, a rotációs papír és minden egyéb gyáripari termék csodálatos szaporítása.

Korlátlan bőségben állt rendelkezésre minden, amire az embereknek szükségük van.
Csakhogy az embereknek mindenre szükségük van, kivéve a korlátlan bőséget.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

KATASZTRÓFA

Hát igen, a rendezettség és - hogy úgy mondjam - az áldásos drágaság mostani korszakában el sem tudjuk képzelni a korlátlan bőség társadalmi kártékonyosságát. Azt hihetnénk, hogy az maga volt a paradicsom, a földi paradicsom, elvégre egyszeribe mindenből végtelen készletek álltak rendelkezésre. És még ennél is jobb, gondolnánk mi, hogy mindenből bőségesen jutott mindenkinek, mégpedig, a hétszázát, csuda olcsón!

Csakhogya a gazdasági katasztrófa, amely - az Abszolútum ipari beavatkozása folytán - lesújtott a világra ama időkben, amelyekről beszámolunk, éppen abban rejlett, hogy mindazt, amire az embernek szüksége van, nem olcsón, hanem egyszerűen ingyen lehetett megkapni. Az ember ingyen elvihetett egy marék jancsiszöget, hogy beverje a bakancsa talpába vagy a padlóba, sőt elvihetett ingyen egy egész vagon jancsiszöget is - de, kérem szépen, mit kezdett volna vele? Elszállította volna száz kilométerre és szétosztotta volna ingyen? Ezt nem tette volna meg; mert mihelyt odaállt volna a jancsiszöglavina elé, már nem jancsiszögeket, tehát aránylag hasznos tárgyakat látott volna, hanem teljesen értéktelen és ilyen bőségben már szükségtelen holmit; valamit, ami éppoly kevésbé használható, mint a csillag az égen. Igaz, az új, fényes jancsiszögeknek ilyen tömege néha már felemelő hatást gyakorolt, és költői gondolatokat ébresztett, akárcsak a csillagok az égen. Mintha azért keletkezett volna, hogy az ember némán megcsodálja. A maga módján olyan szép eleme volt a tájnak, mint amilyen szép eleme a tenger. Csakhogy a tengert sem szállítják el vagonokban a *száraz-föld* belsejébe, ahol nincsen tenger. A tengervíz nem tárgya a gazdasági elosztásnak. Most már a jancsiszög sem volt az.

És miközben emitt szétárad a jancsiszögek csillogó tengere, egypár kilométerre már nem kapni jancsiszöget. Miután gazdaságilag elértéktelenedett, eltűnt az üzletekből. Ha az ember jancsiszöget akar verni a bakancsa talpába vagy felebarátja lepedője alá akar dugni egyet, hiába hajszolja. Nincs, mint ahogy Slanyban vagy Časlavban sincs tenger. De hát hol vagytok ti, elmúlt idők boltosai, akik emitt olcsón megvásároltátok a szükséges holmit, hogy amott drágán eladhassátok? Ó, jaj, eltűntetek, mert részesültetek Isten kegyelmében; szégyellni kezdtetek a nyereségeteket, és bezártátok a boltjaitokat, hogy eltűnődjete az emberek testvériségén, szétosszátok mindeneteket, és soha, de soha többé ne akarjatok meggazdagodni azoknak a javaknak az elosztásából, amelyekre Isten minden gyermekének szüksége van. Ahol nincs ár, ott piac sincs. Ahol nincs piac, ott nincs elosztás. Ahol nincs elosztás, ott nincs áru. És ahol nincs áru, ott nő a kereslet, nőnek az árak és nő a nyereség és nőnek az üzletek. De ti hátat fordítottatok a nyereségnek, és leküzdhetetlen undor vett erőt rajtatok minden számjeggyel szemben. Az anyagi világot többé nem a fogyasztás, a piac és az értékesítés szemszögéből néztétek. Összekulcsolt kézzel csodáltátok a világ szépségét és bőségét. És közben elfogyott a jancsiszög. Nem volt többé jancsiszög. Csak valahol a távolban halmozódtak kimeríthetetlen lavinái.

Ti pedig, pékek, kimentetek az üzletek elé, és így kiabáltatok: „Gyertek csak, Isten báránykái, gyertek Krisztus nevében, vigyétek a cipókat és a lisztet, a zsemlét és a bucit; könyörüljete, vigyétek el ingyen!” És ti, rövidáru-kereskedők, egyenesen az utcára görgettétek ki bálaszám a posztót és végszám a vásznat, az örömtől könnyezve vágatok le öt-tíz métert mindenkinek, aki arra járt, és Isten nevében kértétek, fogadja el szerény ajándékokat; és csak a már egészen üres üzletben hullottatok térdre, és köszöntétek meg az Úrnak, hogy meg-

engedte nektek felöltöztetni felebarátaitokat, akárcsak a mezők liliomait. Ti pedig, hentesek és mészárosok, hússal, szafaládéval, kolbásszal megrakott kosarat tettetek a fejetekre, és házról házra járva mindenütt bekopogtatok és becsöngettetek, és könyörögtetek, hogy mindenki vegye csak ki, amire gusztusa támad. És ti is, mindnyájan, akik cipőt, bútort, kötelet, dohányt, táskát, pápaszemet, ékszer, szőnyeget, ostort, bádogárut, porcelánt, könyvet, műfogot, zöldséget, orvosságot és ki tudja, még mit nem árusítottatok, ti is mindnyájan kitódultatok az utcára, mihelyt megcsapott benneteket Isten lehelete, és az isteni kegyelem magasztos pánikjában „mindeneket szétosztottatok”, majd egymással találkozva, kiürült boltjaitok és raktáraitok küszöbén állva, ragyogó szemmel közöltétek egymással: „Testvérem, könnyítettem a lelkiismeretemen.”

Néhány nap múlva aztán kiderült: nincs már mit osztogatni. De akkor már vásárolni sem volt mit. Az Abszolútum kifosztotta, tökéletesen kiürítette az összes kereskedést.

Közben a városoktól távol millió meg millió méter posztó és vászon, niagarányi kockacukor, az Isteni Túltermelésnek köszönhető mindenféle áru özönlött a gépekből túláradó, nagyszerű, kimeríthetetlen bőségben. A bátortalan kísérletek, hogy ezt az áradatot elosszák a fogyasztók közt, egykettőre kudarcot vallottak. Egyszerűen nem bírták szusszal.

Egyébként lehetséges, hogy valami más is hozzájárult ehhez a gazdasági katasztrófához: az infláció. Az Abszolútum ugyanis az állami pénzverdéket és pénznyomdákat is hatalmába kerítette, és naponta száz meg száz milliárdnyi bankót, fémpénzt és értékpapírt zúdított a világra. A devalváció tökéletes volt: egy köteg ötezer koronás bankjegy egyszeribe csak annyit ért, mint egy csomag kissé durva vécépapír. Ha egy cucliért egy hatost vagy egy félmilliót kínált az ember, kereskedelmi szempontból egyre ment; úgysem lehetett kapni, hiszen eltűnt. Minden számjegy elvesztette értelmét. A számrendszernek ez a bomlása persze az isteni végtelenség és mindenhatóság természetes következménye volt.

Ebben az időben a városokban már szűkölködés, sőt éhínség támadt. A közellátási szervezet az éppen említett okokból tökéletesen csődöt mondott.

Volt persze közellátási, kereskedelmi, népjóléti és vasútügyi minisztérium; mai fogalmaink szerint lehetséges lett volna idejében felfogni a gyárakban a termékek roppant áradatát, megmenteni a romlástól és óvatosan elszállítani az isteni bőkezűségtől kifosztott helyekre. Sajnos nem így történt. A minisztériumok személyzete, amely különösen erős kegyelemben részesült, örvendő imádkozással töltötte a hivatalos időt. A közellátási minisztériumban egy gépirónő, Šárová kisasszony lett a helyzet ura, aki az Angyalok Kilenc Rendjéről prédikált; a kereskedelmi minisztériumban Winkler főosztályvezető az indiai jógára emlékeztető aszkézist hirdette. Igaz, ez a láz csak két hétig tartott, utána - bizonyára az Abszolútum külön sugallatára - csodálatos kötelességtudat kapott lábra. A felelős hivatalok éjjel-nappal buzgón dolgoztak, hogy elhárítsák a közellátási katasztrófát, de ekkor már nyilvánvalóan elkéstek; az volt az egyetlen eredmény, hogy minden minisztérium napi tizenhárom-ötvenháromezer aktát termelt, amelyeket a minisztériumközi bizottság utasítására naponta teherautókon szállítottak a Moldvához.

Kétségtelenül az élelmezési helyzet volt a legrémesebb, de szerencsére itt voltak (ha csak a mi viszonyainkról számolok be) ROMLATLAN FALVAINK. Uraim, jusson eszükbe ebben a pillanatban, hogy amióta világ a világ, mindig ezt mondjuk: a mi falusi népünk - le a kalappal előtte! - a nemzet törzsöke; még egy régi nóta is szól róla: „Ki az az ember? Ismered azt, ki enni ad? Ő a cseh paraszt!” Ki az az ember, akin nem vett erőt az Abszolútum tékozló lázrohama, ki az az ember, aki szilárdan állt a világpiac pánikja közepett, ki az az ember, aki

nem rakta ölbe a kezét, aki nem ragadtatta magát meggondolatlanságokra, hanem „hű maradt természetéhez”? Ki az az ember? Ismered azt, ki enni ad? Ő a cseh paraszt!

Igen, a mi parasztunk (és máshol is ugyanez történt) mentette meg a világot a maga módján az éhhaláltól. Képzeljék el, ha rajta is erőt vett volna, mint a városiakon, a rögeszme, hogy odaad mindent az ínségeseknek és szűkölködőknek; ha odaadta volna minden gabonáját, tehenét és borját, tyúkocskáját, libáját és krumpliját; két héten belül beköszöntött volna a városokban az éhség, és a falu is kiürült és kimerült volna, maga is éhesen, készletek nélkül maradt volna. De hála derék parasztunknak, nem így történt. Utólag most már magyarázhatják falusi népünk csodálatos ösztönével vagy igazi, hamisítatlan, mélyen gyökerező hagyománytiszteletével vagy akár azzal is, hogy vidéken az Abszolútum nem volt igazán fertőzőképes, mert a kis-parcellás mezőgazdaságban nem használták olyan sűrűn a Karburátort, mint az iparban, szóval magyarázhatják, ahogy akarják, a tények azt mutatják, hogy a gazdasági és kereskedelmi hálózat és az egész piac általános összeomlása közben *a paraszt semmit sem osztogatott el*. Nem ajándékozott el egy szál szalmát sem, egy szem zabot sem. A régi ipari és kereskedelmi rend romjain a mi parasztunk nyugodtan, zavartalanul árulta, amije volt. És drágán árulta. Rejtélyes ösztönével megsejtette a bőség katasztrofális hatását, tehát idejében fékezni kezdett. Úgy fékezett, hogy drágított, még ha hombárjai dugig voltak is. Ez pedig arról tanúskodik, hogy falusi népünk velejéig egészséges, hiszen anélkül, hogy összebeszélt volna, anélkül, hogy szervezkedett volna, mindössze egy üdvös belső hangra hallgatva mindenhol mindent drágábban adott. Azzal, hogy mindent drágábban adott, megakadályozta a pocsékolást. A mindent ellepő, örült bőség közepett megőrizte a hiány és drágaság szigetét. Bizonyára megsejtette, hogy ezzel megmenti a világot.

Mert mialatt a többi elértéktelenedett és ingyen szétosztott áru - a dolog természetéből következőleg - azonnal eltűnt a piacról, élelmiszert továbbra is árusítottak. Természetesen el kellett mennünk érte falura. Pékünk, mészárosunk és szatócsunk testvéri szereteten és szent ígéken kívül semmit sem tudott adni nekünk. Fogtuk tehát a hátizsákunkat, és elmentünk százhusz kilométernyire; ott birtokról birtokra jártunk, és nicsak, itt egy kiló krumplit vásároltunk aranyóráért, ott tojást távcsőért, amott egy kiló korpát harmóniumért vagy írógépert. És volt mit ennünk. Látják, ha a paraszt mindent elosztott volna, már régóta végünk lenne. De a paraszt még egy font vaját is megőrzött számunkra; azzal őrizte meg, hogy perzsa szőnyegért vagy értékes morva népi öltözékért adta oda.

Nos, kinél vallottak kudarcot az Abszolútum hóbortos kommunista kísérletei? Ki nem veszítette el a fejét az erényes pánik közepett? Ki állt ellen a bőség katasztrofális áradatának, és ki mentett meg bennünket, életünket és vagyonunkat sem kímélve, a végromlástól?

*„Ki az az ember? Ismered azt,
ki enni ad? Ő a cseh paraszt!”*

TIZENHATODIK FEJEZET

A HEGYEK KÖZT

Dél van a Medve-völgyi menedékházban. Rudolf Marek mérnök összekuporodva üldögél a verandán, belepillant az újságba, majd összehajtja, hogy az Óriás-hegység széles sávját nézegesse. Nyugalom, nagy, kristálytisza nyugalom uralkodik a hegyek közt, és a görnyedt ember kihúzza magát, hogy mély lélegzetet vegyen.

De lentől egy emberke közeledik, a menedékház felé tart.

Milyen tiszta itt a levegő, gondolja Marek a verandán. Itt, hál' isten, az Abszolútum még lappangó állapotban van, még mindenhová be van zárva, ezekben a hegyekben és erdőkben, ebben a szép pázsitban és kék égben rejtőzik; itt nem szaladgál a világban, nem kísért és nem tesz csodát, még ott szunnyad mindenben, ami anyag; a mélyben rejlő és csöndben jelenlévő Isten nem is lélegzik, csak hallgat és lopva nézelődik...

Marek némán hálaimára kulcsolja kezét.

- Istenem, milyen tiszta itt a levegő!

A lentől közeledő ember megállt a veranda alatt.

- Csakhogy rád találtam, Marek!

Marek nem nagy örömmel nézett fel. G. H. Bondy állt előtte.

- Csakhogy végre rád találtam! - ismételte meg Bondy úr.

- Gyere föl! - mondta Marek szemlátomást kedvetlenül. - A fenébe, hogy kerülsz ide? És hogy nézel ki, ember!

Valóban. G. H. Bondy egészen megsárgult és lefogyott; a halántékán láthatólag megöszült, a szeme körül fáradt ráncok futottak össze. Szótlanul leült Marek mellé, és kezét a térde közé szorította.

- Na, mi van veled? - sürgette Marek, miután egy ideje már tartott a kínos csönd.

Bondy legyintett.

- Nyugalomba vonulok, barátom. Mert hát... engem is... engem is utolért.

- A kegyelem? - kiáltott fel Marek, és elhúzódott tőle, mint egy belpoklostól.

Bondy bólintott. Csak nem a szégyenkezés könnyecseppje remeg a szempilláján?

Marek halkán fütttyentett.

- Szóval már téged is... Te szegény!

- Nem! - kiáltotta sietve Bondy, és megtörölte a szemét -, ne hidd, hogy még mindig... Én valahogy átvészelttem, Ruda, én... én kigyógyultam belőle, de, tudod... amikor rám tört, az volt életem legboldogabb pillanata. Fogalmad sincs róla, Ruda, milyen rettenetes akaraterőre van szükség, hogy az ember kimásszon belőle.

- Elhiszem - mondta Marek komolyan. - És mondd, kérlek, milyen... tüneteid voltak?

- Felebaráti szeretet - suttogta Bondy. - Barátom, én valósággal belebolondultam a szeretetbe. Sohasem hittem volna, hogy van ilyen érzés.

Néhány pillanatra csönd támadt.

- Szóval te most már... - kezdte aztán Marek.

- Túljutottam rajta. Tudod, mint ahogy a róka lerágja a lábát, amikor csapdába esik. De pokolian legyengültem. Valósággal roncs vagyok, Ruda. Mintha tífuszon estem volna át. Azért jöttem ide, tudod, hogy összeszedjem magam... Itt minden tiszta?

- Teljesen. Eddig semmi nyoma... Csak érezni Őt... a természetben és mindenben, de az azelőtt is így volt a hegyek közt... amióta világ a világ.

Bondy komoran hallgatott.

- Na és te - szólalt meg kisvártatva szórakozottan -, te tulajdonképpen mit szólna hozzá? Tudod te egyáltalán, hogy mi történik odalent?

- Megkapom az újságokat. Bizonyos fokig... az újságokból is meg lehet állapítani, hogy mi történik. Igaz, hogy mindent összekevernek, de... aki tud olvasni... Ide hallgass, Bondy, tényleg olyan rettenetes?

G. H. Bondy megcsóválta a fejét.

- Rosszabb, mint gondolod. Egyszerűen kétségbeejtő. Ide hallgass - súgta megtörten -, már mindenütt ott van. Azt hiszem, hogy... hogy határozott terve van.

- Terve? - kiáltotta Marek, és felugrott.

- Ne kiabálj! Van valamilyen terve, barátom. Pokoli ravaszsággal dolgozik rajta. Mondd meg nekem, Marek, mi a legnagyobb hatalom a világon?

- Anglia - felelte Marek habozás nélkül.

- Dehogy. Az ipar a legnagyobb hatalom a világon. És az úgynevezett „néptömegek” is a legnagyobb hatalom a világon. Érted már a tervét?

- Nem értem.

- Mindkettőt a hatalmába kerítette. Magához ragadta az ipart és a tömegeket. Ezzel mindent a kezébe kaparintott. Minden jel arra mutat, hogy világalomra tör. Így van ez, Marek.

Marek visszaült.

- Várj, Bondy - mondta. - Sokat gondolkoztam erről itt a hegyek közt. Mindent figyelemmel kísérek, és összehasonlítom a tüneteket. Én, Bondy, nem is gondolkozom másról. Nem tudom ugyan, hogy merre tart, de azt tudom, Bondy, hogy nincs terve. Még magam sem tudom, hogyan és miért. Lehet, hogy valami nagyot akar csinálni, de nem tudja, hogyan tegye. Mondok én neked valamit, Bondy: Ő még mindig csak természeti erő. Politikailag borzasztóan tájékozatlan. Nemzetgazdasági szempontból egyszerűen barbár. Mégiscsak alá kellett volna vetnie magát az egyháznak; annak bezzeg megvannak a maga tapasztalatai... Tudod, nekem néha az a benyomásom, hogy annyira gyerekes...

- Ne hidd, Ruda - mondta G. H. Bondy fáradtan. - Tudja Ő, mit akar. Azért vetette rá magát a nagyiparra. Modernebb, mint ahogy kezdetben gondoltuk.

- Csak játszik - vetette ellen Marek. - Csak el akarja foglalni magát valamivel. Tudod, fiatal Isten ő még. Várj, tudom, mit akarsz mondani. Óriási munkát végez. Egyszerűen lenyűgöző, hogy mire képes. De az egész annyira értelmetlen, Bondy, hogy szó sem lehet itt tervről.

- A történelem legértelmetlenebb eseményei következetesen végrehajtott tervek voltak - jelentette ki G. H. Bondy.

- Te, Bondy - mondta gyorsan Marek. - Nézz ide, mennyi újságom van. Minden lépését követem. Mondom neked, nincs ebben semmi összefüggés. Mindez csak a mindenhatóság rögtönzése. Óriási trükköket eszel ki, de valahogy vaktában, összefüggéstelenül, zavarosan. Tudod, a tevékenysége egy cseppet sincs megszervezve. Nagyon felkészületlenül jött a világra. Ez az ő gyöngéje oldala. Engem egyébként lenyűgöz, de látom a gyöngéje oldalait. Nem jó szervező, és talán sohasem volt az. Zseniális ötletei vannak, de nem módszeres. Csodálkozom rajtad, Bondy, hogy még nem jártál túl az eszén. Te, aki olyan agyafűrt vagy!

- Semmit sem lehet tenni Ellene - vélte Bondy. - A lelkedben támad meg, és véged van. Ha nem győz meg észokokkal, csodálatos sugallattal kábít el. Tudod, hogy mit művelt Saullal.

- Te menekülsz Előle - mondta Marek -, de én üldözöm őt, a sarkában vagyok. Már ismerem egy kicsit, elfogatóparancsot is ki tudnék adni Ellene. Alakja: végtelen, láthatatlan, megfoghatatlan. Tartózkodási helye: mindenhol az atommotorok közelében. Foglalkozása: misztikus kommunizmus. A bűntettek, amiért körözik: magántulajdon elidegenítése, engedély nélküli orvosi gyakorlat, a gyülekezési törvény megsértése, hivatalos tevékenység megzavarása és így tovább. Különös ismertetőjele: mindenhatóság. Tessék egykettőre rács mögé dugni.

- Te nevetsz - sóhajtott fel G. H. Bondy. - Ne neved. Legyőzött minket.

- Még nem! - kiáltotta Marek. - Így áll a dolog, Bondy. Még nem tud uralkodni. Sok zavart okozott az újításaival. Például belevetette magát a túltermelésbe, ahelyett, hogy előbb csodálatos vasúti hálózatot épített volna ki. Most aztán benne van a pácban, semmit sem ér, amit termelt. Ez az Ő csodálatos bősége csak nagy hűhó volt semmiért. Másodsorban, megbolondította a hivatalokat a misztikájával, megbénította az egész közigazgatást, pedig éppen most volna szüksége rá, hogy fenntartsa a rendet. Forradalmat bárhol csinálhatsz, csak a hivatalokban ne; ha bekövetkezne a világ vége, akkor is előbb a mindenséget kell megsemmisíteni, csak aztán a hivatalokat. Így van ez, Bondy. Harmadszor, mint a legnaivabb elméleti kommunista, megszüntette a pénzforgalmat, és ezzel egy csapásra megbénította a termékek körforgását. Nem tudta, hogy a piac törvényei erősebbek az isteni törvényeknél. Nem tudta, hogy a termelés kereskedelem nélkül egyszerűen képtelenség. Semmit sem tudott. Úgy viselkedett, mint... mint egy... Szóval olyan ez, mintha az egyik kezével lerombolná, amit a másikkal csinál. Csodálatos bőségben és ugyanakkor katasztrofális ínségben van részünk. Mindenható, de csak káoszt teremtett. Tudod, én elhiszem, hogy valamikor tényleg létrehozott természeti törvényeket meg őshüllőket meg hegyeket meg mindent, amit csak akarsz; de a kereskedelmet, Bondy, a mi modern kereskedelmünket és iparunkat biztosan nem ő hozta létre, mert egyszerűen nem ismeri ki magát benne. Nem, Bondy, a kereskedelem és az ipar nem Istentől való.

- Várj! - szólalt meg G. H. Bondy -, tudom, hogy... hogy a következmények katasztrofálisak... beláthatatlanok... De mit tehetünk Ellene?

- Egyelőre semmit. Én, kedves Bondy, csak figyelek és mérlegelek. Ez egy új Babilon. Mostanában, mint tudod, a klerikális lapok annak a gyanújuknak adnak hangot, hogy „a vallási szempontból nyugtalan korunk zavarait a szabadkőművesek idézték elő ördögi ravaszsággal”. A nacionalista lapok a zsidókat vádolják, a jobboldali szocialisták a baloldaliakat, az agrárpártiak a liberálisokra támadnak; kész bolondokháza. És figyelj ide, ez még nem is az igazi cirkusz; azt hiszem, hogy csak most kezd minden összegabalyodni. Gyere ide, Bondy, mondok neked valamit.

- Nos?

- Gondolod, hogy Ő... érted, hogy Ő... egyedülvaló?

- Nem tudom - mondta Bondy. - De múlik ezen valami?
- Minden - válaszolta Marek. - Gyere közelebb, Bondy, és hegyezd a füled.

TIZENHETEDIK FEJEZET

KALAPÁCS ÉS CSILLAG

- Első Őr testvér, mit látsz Keleten? - kérdezte a Főmester tetőtől talpig feketében, fehér bőrköténnyel a derekán és ezüst kiskalapáccsal a kezében.

- Mestereket látok összegyűlve a Műhelyben, amint Munkára készülnek - felelte az Első Őr.

A Főmester ütött egyet a kalapáccsal.

- Második Őr testvér, mit látsz Nyugaton?

- Mestereket látok összegyűlve a Műhelyben, amint Munkára készülnek.

A Főmester hármat ütött a kalapáccsal.

- Kezdődik a Munka.

A „Kalapács és Csillag” Francia Szabadkőműves Páholy tagjai leültek, de nem vették le szemüket G. H. Bondy főmesterről, aki ilyen szokatlan időben hívta össze őket. Templomi csönd volt a Műhelyben, a fekete kárpittal bevont falak közt, ahol a függönyökre az Alapigazságok voltak ráhímezve. Bondy főmester sápadt és tűnődő volt.

- Testvérek - szólalt meg a Főmester kisvártatva -, kivételes alkalomból hívtam össze önöket... egy kivételes Munkára, amely... kivételesen... Rendünk titkos előírásaival ellentétben... nem merő formalitás. Tudom... hogy megzavarom Munkánk ünnepélyes és megszentelt menetét... amikor azt a feladatot tűzöm ki önök elé, hogy... egy valóban fontos... közérdekű... és legnagyobb horderejű ügyben hozzanak határozatot.

- A Főmesternek jogában áll megszabni a Munkát - jelentette ki a Judex Formidabilis általános mozgolódás közepett.

- Nos - kezdte G. H. Bondy -, arról van szó, hogy Rendünk ellen... a klerikálisok részéről... módszeres támadás folyik. Azt mondják, hogy a mi százéves... titkos tevékenységünk... össze-függésben van... az ipar és a lelkiélet területén tapasztalható... különös és... sajnálatos eseményekkel. A klerikális lapok azt állítják, hogy a Szabadkőműves Páholyok... szánt-szándékkal idézték elő... a démoni erőknek ezt a dühöngését. Azt kérdem tehát önöktől... mit tegyünk a jelenlegi katasztrofális helyzetben... az Emberiség Javára... és a Legfelsőbb Lény dicsőségére. Ezennel... megnyitom... a vitát.

Rövid, ünnepélyes hallgatás után felállt a Második Őr.

- Testvérek, e történelmi pillanatban örömmel üdvözlöm azokat a, hogy úgy mondjam, mélyenszántó szavakat, amelyeket nagyra becsült Főmesterünk mondott. Beszélt a, hogy úgy mondjam, „sajnálatos eseményekről”. Igen, mi, akik úgyszólván csak az Emberiség Javát tartjuk szem előtt, kötelesek vagyunk mindezeket a sajnálatos csodákat, sugallatokat, felebaráti szeretetkitöréseket és más üzemzavarokat, hogy úgy mondjam, rendkívül sajnálatos eseményeknek minősíteni. A Rendünkhöz illő teljes titoktartással el kell utasítanunk úgyszólván mindenféle összefüggést a sajnálatos tényekkel, amelyek, hogy úgy mondjam, nem vágnak egybe Nagy Rendünk hagyományaival és haladó elveivel. Testvérek, ezek a sajnálatos alapelvek, hogy úgy mondjam, elvi ellentétben állnak azzal, hogy - amint azt a Főmester oly helyesen mondta - a klerikálisok úgyszólván fegyverkeznek ellenünk, szem előtt tartva, hogy úgy mondjam, az Emberiség Legfőbb Érdekeit, azt javaslom tehát, hogy a szó

szoros értelmében nyilvánítsuk ki egyetértésünket a sajnálatos eseményekkel, amint azt oly helyesen mondta a Főmester.

Felállt a Judex Formidabilis.

- Főmester, szót kérek. Megállapítom, hogy itt sajnálatos módon beszéltek bizonyos eseményekről. Úgy vélem, hogy ezek az események nem olyan sajnálatosak, ahogy azt a Második Őr testvér gondolja. Nem tudom ugyan, hogy a Második Őr testvér milyen eseményekre céloz, de ha azokra a vallásos gyűlésekre gondol, amelyekre én járok, akkor véleményem szerint félreérti a dolgot, sőt, nyíltan kimondom, tévedésben van.

- Javaslom - szolt hozzá egy másik testvér -, hogy szavazzunk arról, sajnálatosak-e vagy sem a szóban forgó események.

- Én pedig azt javaslom - kért szót egy harmadik -, hogy a sajnálatos események kivizsgálására válasszunk egy szűk körű, mondjuk, egy háromtagú bizottságot.

- Öttagút!

- Tizenkét tagút!

- Engedelmmükkel, testvérek - szolt közbe a Judex Formidabilis -, még nem fejeztem be.

A Főmester kopogtatott a kalapáccsal.

- A Judex Formidabilis testvért illeti a szó.

- Testvérek - kezdte a Judex szelíden -, nem fogunk egy szón összetűzni. Az események, amelyekről itt sajnálatos nézetek hangzottak el, olyan természetűek, hogy megérdemlik a figyelmet, az érdeklődést, sőt a megfontolást is. Nem tagadom, hogy részt vettem néhány istenes összejövetelen, amelyek Isten különös kegyelmében részesültek. Remélem, hogy ez nem összeegyeztethetetlen a szabadkőműves fegyvellemmel.

- Semmiképpen - szolt néhány hang.

- Elismerem továbbá, hogy nekem magamnak is volt szerencsém végrehajtani néhány kisebb csodát. Úgy vélem, hogy ez nem áll ellentétben Rangommal és Méltóságommal.

- Persze hogy nem.

- Tehát - saját tapasztalataim alapján - kijelenthetem, hogy a szóban forgó események, éppen ellenkezőleg, méltóságteljesek, magasztosak és erényesek, s hozzájárulnak az Emberiség Boldogulásához és a Legfelsőbb Lény Dicsőségéhez, minek következtében - szabadkőműves szempontból - nem lehet kifogás ellenük. Javaslom, hogy a Páholy nyilvánítsa ki semlegességét az isteni jelenlét minden efféle jelével szemben.

Ekkor felállt az Első Őr, és így szolt:

- Testvérek, én ugyan mindebben nem hiszek, semmit sem láttam, semmit sem tudok, de úgy vélem, hogy lehetőleg támogassuk ezt a vallást. Úgy vélem, hogy az egésznek semmi alapja, de miért kellene ezt kijelentenünk? Én tehát azt javaslom, hogy titokban híreszteljük el, hogy a legjobb értesüléseink vannak róla, és egyetértünk azzal, hogy minden úgy legyen, ahogy van.

A Főmester felnézett, és megjegyezte:

- Figyelmeztetem a testvéreket, hogy a Gyáripárosok Szövetsége tiszteletbeli elnökéül választotta az Abszolúturnot. Továbbá, hogy a METART részvényei, amelyeket az Abszolútom részvényeinek is neveznek, még tovább emelkedhetnek. Mellesleg, valaki, aki nem

óhajtja megnevezni magát, ezer ilyen részvényt ajándékozott Nagypáholyunk Segélyalapjának. Kérem, folytassák a megbeszélést.

- Akkor én - jelentkezett szólásra a Második Őr -, hogy úgy mondjam, visszavonom a sajnálatos eseményeket. Magasabb szempontból maradéktalanul egyetértek. Javaslom, hogy magasabb szempontból szóljunk hozzá a kérdéshez.

A Főmester felnézett, és így szólt:

- Figyelmeztetnem kell önöket, hogy a Nagypáholy utasítást szándékozik kiadni a legutóbbi események kapcsán. A Nagypáholy ajánlja a Mestereknek, hogy lépjenek be a vallásos körökbe, és szabadkőműves alapon tanműhelyként szervezzék meg őket. Az új Műhelyeket vezessék felvilágosult és egyházellenes szellemben. Ajánlatos figyelemmel kísérni a különböző hitvallásokat, úgymint a monizmust, az absztinens álláspontot, a fletscherizmust, a vegetariánizmust és a többit. Mindegyik körben más vallást oktassanak, hogy gyakorlatilag ki lehessen próbálni, melyik szolgálja legjobban az Emberiség Boldogulását és a Legfelsőbb Lény Dicsőségét. Ez a tevékenység a Nagypáholy parancsára minden Mester számára kötelező. Kérem, folytassák a tanácskozást.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

ÉJSZAKA A SZERKESZTŐSÉGBEN

A legnagyobb katolikus népújságnak, a *Népbarát*-nak nem volt különösebben nagy létszámú szerkesztősége; este fél tízkor tehát csak Košťál éjjeli szerkesztő ült ott (isten tudja, miért olyan feltűnően bűdös az éjjeli szerkesztők pipája), továbbá Jošt páter, aki a foga közt füttyörészve a másnapi vezércikket írta.

Ebben a pillanatban Novotný mettőr úr lépett be, és nedves levonatokat hozott.

- A vezércikk, uraim, a vezércikk - morogta. - Ugyan mikor szedjük ki!

Jošt páter abbahagyta a zümmögést.

- Mindjárt meglesz, Novotný úr - mondta sietve. - Nem jut eszembe egy szó. Írtunk már „ördögi mesterkedés”-t?

- Tegnapelőtt.

- Aha. És volt már „álnok fondorlat” is?

- Volt.

- És „aljas csalás”?

- Éppen ma.

- Hát „istentelen koholmány”?

- Legalább hatszor - mondta Košťál szerkesztő.

- Kár - sóhajtott fel Jošt páter. - Azt hiszem, túlságosan pazaroltuk a gondolatokat. Hogy tetszett a mai vezércikk, Novotný úr?

- Erőteljes volt - felelte a mettőr úr. - De jó lenne már szedni a holnapit.

- Mindjárt meglesz - közölte Jošt páter. - Azt hiszem, hogy odafent elégedettek voltak a ma reggeli számmal. Meglátják, el fog jönni a püspök úr öméltósága. Jošt, fogja mondani, helyes volt a bögés. Volt már „örjögő tombolás”?

- Volt.

- Kár. Új ütegeket kell felállítanunk, hogy tüzelhessünk. Jošt, mondta a minap öméltósága, ne kíméld őket! Mindent a maga idejében, de mi az örökkévalóságnak dolgozunk... Novotný úr, nem jut eszébe valami jó kifejezés?

- Hát például „bűnös korlátoltság”. Vagy „elvetemült düh”.

- Egész jó - sóhajtott fel Jošt páter. - Novotný úr, honnan veszi ezeket a jó ötleteket?

- A *Népbarát* régi évfolyamaiból. De a vezércikk, tisztelendő úr!

- Mindjárt meglesz. Várjon csak: Bizonyos körök bűnös korlátoltsága és elvetemült dühe, akik Baal bálványképével mocskolják be Péter kösziklájának tiszta vizét, aha, mindjárt meglesz: Péter kösziklája, bemocskolják tiszta vizét, így ni, és ráállítják az aranyborjút, amelynek Ördög vagyis Abszolútum a neve...

- Megvan a vezércikk? - hangzott fel az éjjeli szerkesztőség ajtajában.

- Laudetur Jesus Christus, méltóságos püspök úr - fuvalázta Jošt páter.

- Megvan a vezércikk? - ismételte meg Linda segédpüspök, miközben gyorsan belépett. - Ki írta a ma reggeli vezércikket? A Krisztusát, ezt jól megcsináltátok! Melyik hülye írta?

- Én - dadogta Jošt páter hátrálva. - Méltó... püsp... én azt gondoltam...

- Te ne gondold semmit! - kiáltott rá Linda segédpüspök, kísértetiesen villogtatva a pápaszemét. - Itt van! - és jól összegyűrve Jošt lába elé hajította a *Népbarát* reggeli számát. - Azt gondoltam! Nézz meg az ember, ő azt gondolta! Miért nem telefonáltál? Miért nem kérdezted meg, hogy mit kell írnod? És maga, Košťál, hogyan adhatta le? Maga is azt gondolta, vagy nem? Novotný!

- Tessék - sóhajtott a mettőr úr reszketve.

- Miért szedette ki? Maga is azt gondolta?

- Nem, kérem - tiltakozott a mettőr. - Nekem, kérem, azt kell kiszedetnem, amit leadnak...

- Senkinek sem kell csinálni semmit, csak azt, amit én akarok - jelentette ki határozottan Linda segédpüspök. - Jošt, ülj le, és olvasd fel, amit reggel összehordtál. Azt mondtam, olvasd fel!

- „Már régóta - olvasta Jošt páter remegő hangon saját reggeli vezércikkét -, már régóta... nyugtalanítja közvéleményünket... az az aljas csalás...”

- Micsoda?

- Aljas csalás. Méltóságos püspök úr - jajdult fel Jošt páter -, én azt gondoltam... én... én most már látom...

- Mit?

- Hogy egy kicsit túl erős ez az aljas csalás.

- Meghiszem azt! Olvasd tovább!

- „...az az aljas csalás az úgynevezett Abszolútummal... amivel a szabadkőművesek, zsidók és más állítólagos haladó elemek... szédítik a világot. Tudományosan bebizonyított tény...”

- Nézz meg az ember ezt a Joštot! - kiáltotta Linda segédpüspök. - Tudományosan bebizonyított valamit! Olvasd tovább!

- „...tudományosan bebizonyított tény - dadogta a szerencsétlen Jošt -, hogy az úgynevezett Abszolútum... ugyanolyan istentelen svindli... mint a spiritiszták trükkjei...”

- Várj csak - mondta váratlan szívélyességgel a segédpüspök. - Írd le a következő vezércikket: Tudományosan bebizonyított tény... megvan?... bebizonyított tény, hogy én, Jošt páter, számár, oktondi, ügyetlen fráter vagyok... megvan?

- Kérem - suttogetta a porig sújtott Jošt. - Tessék folytatni, méltó... püspök úr.

- Dobd a papírkosárba, fiam - mondta a segédpüspök úr -, és hegyezd azt a buta füled. Olvastad a mai újságokat?

- Olvastam, méltó...

- Hát nem tudom. Ma reggel, páterkám, először is megjelent a monista szövetség lapja, a *Nyílt levél*, s eszerint az Abszolútum az az Egyetlen Szubsztancia, amelyet a monisták mindenkor Istennek tartottak, az Abszolútum kultusza tehát teljes mértékben megfelel a monista tanoknak. Olvastad?

- Olvastam.

- És azt a közleményt, hogy a szabadkőműves páholy az Abszolútum tiszteletét ajánlja tagjainak? Olvastad?

- Olvastam.

- Továbbá, hogy a lutheránusok egyetemes gyűlésén Maartens szuperintendens ötórás előadást tartott, amelyben bebizonyította, hogy az Abszolútum azonos a kinyilatkoztatott Istennel. Olvastad?

- Olvastam.

- Továbbá, hogy a Hetedik Internacionálé kongresszusán Paruskin-Rebenfeld orosz delegátus azt javasolta, adózzanak tisztelettel Isten elvtársnak, aki azzal, hogy belépett a gyárakba, rokonszenvét nyilvánította a dolgozó nép iránt. Hálásan vették tudomásul, hogy a Legfőbb Elvtárs hajlandó dolgozni a kizsákmányoltak helyett. Olyan javaslat is elhangzott, hogy a szolidaritás további jeleként az Abszolútum kezdjen általános sztrájkot minden üzemében. Az elnökség titkos tanácskozása után a javaslatot idő előttinek minősítették és visszavonták. Olvastad?

- Olvastam.

- Végül is olyan határozatot hoztak, hogy az Abszolútum a proletár népi rétegek kizárólagos tulajdona, és a burzsoáziának nincs joga tisztelni Őt, sem Tőle csodákat elfogadni. Elrendelték az Abszolútum munkáskultuszának kidolgozását és a titkos fegyverkezést arra az esetre, ha a tőke megpróbálná kizsákmányolni vagy magának kisajátítani az Abszolútumot. Olvastad?

- Olvastam.

- Megjelent továbbá a Szabadgondolat nyilatkozata, az Üdvhadsereg *Nyílt levele*, az Adyar Teozófiai Központ kommunikéje, az Abszolútumhoz címzett felirat, amelyet a Kis Háztulajdonosok Segélyegylete írt alá, a Körhinta-tulajdonosok Szövetségének nyilatkozata, amelyet J. Binder elnök ellenjegyzett, továbbá a Konstanzi Egyesület *Harsoná-ja*, a *Tűlvilági hangok*, az *Anabaptista Olvasó* és az *Absztinens* különszáma - mindezt olvastad, barátocskám?

- Olvastam.

- Akkor láthatod, kedves fiam: ezek mind nagy hozsannával maguknak követelik az Abszolútumot, udvariaskodnak Vele és fényes ajánlatokat tesznek Neki, kinevezik tiszteletbeli tagnak, mecénásnak, protektornak, Istennek és nem is tudom, még mi mindennek, közben pedig nálunk egy lüke Jošt páter, egy Jošt, kérem, egy ilyen kicsike Jošt szétkürtöli, hogy mindez aljas csalás és tudományosan bebizonyított svindli! Jézus Mária, te aztán megadtad nekünk!

- De, méltóságos püspök úr, hiszen nekem megparancsolták, hogy... foglaljak állást... ezek ellen a jelenségek ellen...

- Az akkor volt - szakította félbe a segédpüspök úr szigorúan. - Hát nem látod, hogy a helyzet megváltozott? Jošt - kiáltotta a segédpüspök, és felállt -, a szentélyeink üresek, a juhocskák az Abszolútumhoz szaladtak; Jošt, te ostoba fráter, ha a juhocskákat vissza akarjuk csalogatni magunkhoz, meg kell szereznünk az Abszolútumot. Minden templomban Atomkarburátort állítunk fel - csak hogy ehhez te, tiszikém, nem értesz. De egyet véss a fejedbe: az Abszolútum nekünk kell hogy dolgozzon, a mienk kell hogy legyen, id est, *csakis* a mienk lehet. Capiscis, mi fili?

- Capisco - suttogta Jošt páter.

- Deo gratias! Kis Joštom, te most azonnal irányt változtatsz, mint Saul. Írsz egy szép vezércikket, amelyben közlöd, hogy a Szent Kongregáció a hívők kérésére befogadta az Abszolútumot az egyház kebelébe. Novotný úr, itt van az erről szóló apostoli körlevél; szedjék ki háromcicerós fettel az első oldalra. Košťál, írja meg a helyi hírekbe, hogy a főpásztor vasárnap a keresztség szentségében részesíti és egyúttal örömmel befogadja G. H. Bondy elnököt, érti? Te pedig, Jošt, ülj le és írd... Várj csak, indításhoz jó volna valami erőteljesebb kifejezés.

- Méltóságos püspök úr, talán: Bizonyos körök bűnös korlátoltsága és elvetemült dühe...

- Jó lesz; akkor hát írd: Bizonyos körök bűnös korlátoltsága és elvetemült dühe már hónapok óta igyekszik tévútra vezetni népünket. Nyilvánosan hirdetik az eretnek tévtant, hogy az Abszolútum valami más, mint az az Isten, akihez már a bölcsőben összekulcsolt kézzel... megvan?... összekulcsolt kézzel és gyermeki hittel... szeretettel... Megvan? No, hát így tovább...

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

A SZENTTÉ AVATÁSI PÖR

Megérthetik, hogy az adott körülmények közt nagy meglepetést keltett az Abszolútum befogadása az egyház kebelébe. Tulajdonképpen csak egy pápai bréve rendelte el, és a bíborosok testülete, amelyet kész tények elé állítottak, mindössze arról tanácskozott, lehet-e a keresztség szentségében részesíteni az Abszolútumot. Úgy döntöttek, hogy ezt mellőzik; Isten megkeresztelése nyilvánvaló egyházi hagyomány ugyan (lásd Keresztelő Szent Jánost), de a megkeresztelendőnek ilyen esetben is személyesen jelen kell lennie; ezenkívül meglehetősen kényes politikai kérdés lett volna, hogy melyik uralkodó legyen az Abszolútum keresztapja. A Szent Kongregáció tehát azt ajánlotta, hogy a legközelebbi pápai mise alkalmával a Szentatya imádkozzék az egyház új tagjáért; ez aztán rendkívül ünnepélyes formában meg is történt. Továbbá bevették az egyházi tanok közé, hogy a szenteltvízzel történő keresztség és a vérkeresztség mellett az egyház elismeri a szent, érdemdús és erényes cselekedetekkel kiérdemelt keresztséget is.

Mellesleg megjegyezve, három nappal a bréve kiadása előtt a pápa hosszabb kihallgatáson fogadta G. H. Bondy urat, aki előzőleg negyven órán át tanácskozott monsignore Culatti pápai államtitkárral.

Ezzel majdnem egyidőben egyszerű formában, „super cultu immemorabili” boldoggá avatták az Abszolútumot erényes élete elismeréseként, ő tehát ettől fogva Boldog Abszolútum lett, majd elrendelték a szabályos, de gyorsított szentté avatási eljárást, persze egy jelentős különbséggel: az Abszolútumot nem szentté, hanem Istenné akarták avatni. Nyomban ki is nevezték az istenné avatási bizottságot, amelyben a legkiválóbb egyháztudósok és főpásztorok vettek részt; Procurator Deinek a velencei érseket, dr. Varesi bíborost nevezték ki, s mint Advocatus Diaboli monsignore Culatti szerepelt.

Varesi bíboros tizenhétezer tanúvallomást terjesztett elő a csodatételekről, s ezeket majdnem minden bíboros, pátriárka, prímás, metropolita, hercegérsek, érsek, rendfőnök és apát aláírta; minden tanúvallomáshoz neves orvosok vizsgálati eredményeit, egyetemi karok szakvéleményét, különböző természettudományok professzorainak, mérnököknek és közgazdászoknak állásfoglalásait, végül pedig a szemtanúk közjegyzőileg igazolt aláírásait mellékeltek. Ez a tizenhétezer dokumentum, amint azt monsignore Varesi kijelentette, csak jelentéktelen töredéke volt az Abszolútum tényleg végrehajtott csodáinak, mert ezeknek száma, óvatos becslés szerint is, meghaladta már a harmincmilliót.

Ezenkívül a Procurator Dei beszerezte a világ legkülönb szakembereinek terjedelmes szakvéleményét. A párizsi orvosi kar dékánja, Gardien professzor alapos elemzés után az alábbiakat írta:

„...minthogy számos eset, amelyet nekünk felülvizsgálatra bemutattak, orvosi szempontból feltétlenül reménytelen és tudományos alapon gyógyíthatatlan volt (paralízis, gégerák, vakság, amely mindkét szem sebészi eltávolítása után állt be, sántaság, amely mindkét alsó végtag operációs csonkolása miatt következett be, a fejnek a törzstől való teljes elválasztása következtében beállt halál, két napon át lógó akasztott ember megfulladása stb.), a Sorbonne orvosi kara úgy vélekedik, hogy ezeknek az eseteknek un. csodálatos meggyógyítása vagy az anatómiai és patológiai alapismeretek terén való teljes járatlanságnak, a klinikai tapasztalatlanságnak és az orvosi gyakorlat százszázalékos hiányának tudható be, vagy - amit nem

kívánunk kizárni - olyan felsőbb erő közreműködésének, amelyet sem a természeti törvények, sem a velük kapcsolatos ismeretek nem korlátoznak.”

Meadow, a pszichológia professzora (Glasgow) így írt:

„...miután ezekben a cselekedetekben nyilvánvalóan egy gondolkodó, képzettársításra, emlékezésre, sőt logikai ítéletre képes lény nyilatkozik meg, egy olyan lény, amely ezeket a pszichikai műveleteket agy és idegrendszer közvetítése nélkül végzi, mindez nagyszerű megerősítése annak a lesújtó kritikának, amelyet a Mayer professzor által képviselt pszichofizikai paralelizmus fölött gyakoroltam. Tanúsítom, hogy az un. Abszolútum tudatos és értelmes, habár tudományosan eddig kevésbé megvizsgált pszichikus lény.”

Lupen professzor a brnói műegyetemről a következőket írta:

„A munkateljesítmény alapján mérve, az Abszolútum a legnagyobb elismerést érdemlő erő.”

Wilibald, a híres vegyész (Tübingen) ezt írta:

„Az Abszolútumnak minden feltétele megvan a létezésre és a tudományos fejlődésre, mert példásan megfelel Einstein relativitáselméletének.”

A krónikás nem akarja továbbra is feltartani önöket a tudományos világtétekintélyek szakvéleményével; egyébként mindez megjelent a Sancta Sedes Közleményeiben.

A szentté avatási pör gyors tempóban folytatódott; közben kiváló hittudósok és biblia-magyarázók kidolgoztak egy értekezést, amelyben a Szentírás és az egyházatyák írásai alapján bebizonyították az Abszolútum azonosságát a Harmadik Isteni Személlyel.

De mielőtt lezajlott volna az ünnepélyes istenné avatás, az isztambuli pátriárka mint a Keleti Egyház feje kihirdette az Abszolútum azonosságát az Első Isteni Személlyel, a Teremtővel. Ehhez a nyilvánvalóan eretnek nézethez csatlakoztak az ókatolikusok, az abesszíniai körülméletelt keresztények, a helvét hitvallású evangélikusok, a nonkonformisták és néhány nagyobb amerikai szekta. Ebből élénk teológiai harc támadt. Ami a zsidókat illeti, köztük egy olyan titkos tan terjedt el, hogy az Abszolútum a régi Baallal azonos; a liberális zsidók nyíltan elismerték, hogy ebben az esetben Baal mellett tesznek hitet.

A Szabadgondolkodók Szövetsége Bázelen tartott kongresszust; kétezer delegátus jelenlétében a Szabadgondolkodók Istenének nyilvánították az Abszolútumot, majd hihetetlen indulattal támadtak rá a csuhásokra, bármelyik felekezethez tartozzanak is, akik - amint ez a határozatban áll - „hasznát akarnak húzni az egyetlen tudományos Istenből, és be akarják zárni az egyházi dogmák és papi ámtás mocskos ketrecébe, hogy ott elkorcsosuljon”. Csak-hogy Istennek, aki minden haladó, modern gondolkodó előtt megjelent, „semmi köze ezeknek a farizeusoknak középkori kacatjaihoz; egyedül a Szabadgondolat az ő egyházközsége, egyedül a bázeli kongresszus hivatott megállapítani a Szabad Istenség hitelvéit és szertartásait”.

Körülbelül ugyanezekben a napokban rakta le nagy ünnepélyességgel a német Monistenbund Lipcsében az Atomisten leendő nagytemplomának alapkövét. Ez alkalommal valamilyen összecsapásra is sor került, tizenhat személy megsebesült, és Lüttgennek, a híres fizikusnak összetörték a szemüvegét.

Mellesleg, ugyanezen az őszön bizonyos vallási megmozdulásokra került sor Belga-Kongóban és a francia Szenegambiában. A négerék teljesen váratlanul agyonverték és megették a misszionáriusokat, és új bálványokat kezdtek imádni, amelyeket Atónak vagy Aloltónak neveztek; később kiderült, hogy ezek atommotorok, és hogy német tiszteknek és ügynököknek is volt némi szerepük az ügyben. A muzulmán felkelés esetében viszont, amely ugyanezen év

decemberében Mekkában robbant ki, bebizonyosodott néhány francia titkos megbízott jelenléte, akik tizenkét Aero márkájú, könnyű atommotort rejtettek el a Kaaba közelében. Az egyiptomi és tripoli mohamedánok ezt követő zendülése, valamint az arabiai vérfürdők mintegy harmincezer európai életébe kerültek.

December 12-én végre megtartották Rómában az Abszolútum istenné avatását. Hétezer pap kísérte a Szentatyát égő gyertyákkal a Szent Péter-székesegyházba, ahol a főoltár mögött elhelyezték a létező legnagyobb - tizenkét tonnás - Karburátort, amelyet a METART konszern ajándékozott a Szentszéeknek. A szertartás öt óra hosszat tartott, és ezerkétszáz hívőt és nézőt nyomtak agyon. Pontosan délben felcsendült a pápa ajkán az „In nomine Dei Deus”, és ugyanabban a pillanatban megkondult a világ valamennyi katolikus templomának harangja, miközben minden püspök és pap elfordult az oltártól, hogy kihirdesse a hívő emberiségnek: „Habemus Deum”.

HUSZADIK FEJEZET

SZENT KILDA

Szent Kilda kicsiny sziget, jóformán csak egy pliocén kori tufaszirt, amely a Hebridáktól messze nyugatra fekszik; néhány törpenyír, egy kevés seprűvirág és kovamoszat, egy fészekalja sirály és a Polyommatus családhoz tartozó félig-meddig sarkvidéki lepkék - ez az egész élővilága földrészünk eme előretolt előőrsének, amely a tenger véget nem érő hullámvérése és az örökké esővel terhes felhők ugyanannyira véget nem érő vonulása közt van lehorgonyozva. Egyébként Szent Kilda mindig lakatlan volt, ma is lakatlan, és az is marad.

December utolsó napjaiban azonban horgonyt vetett partjainál őfelsége Dragon nevű hajója; a hajóról ácsok szálltak partra, gerendákat és deszkákat vittek magukkal, és estére felépítettek egy nagy, alacsony fabarakkot. Másnap kárpitosok jöttek, és a legszebb, legkényelmesebb bútorokat hozták magukkal. Harmadnap pincérek, szakácsok és borfiúk bukkantak elő a hajó mélyéből, és edényeket, borokat, konzerveket és sok olyan egyéb csemegét szállítottak a barakkba, amit a civilizáció előkelő, nyálánk és hatalmas férfiak számára talált ki.

Negyednap reggel megérkezett a H. M. S. Edwin fedélzetén Sir R. H. O’Patterney angol kormányfő; félórával később Horatio Bumm amerikai követ; sorra jöttek utánuk - mindnyájan hadihajókon - Mr. Kei kínai meghatalmazott, Dudieu francia miniszterelnök, Buchtin cári orosz tábornok, dr. Wurm német császári kancellár, Trivelino herceg olasz miniszter és Janato japán nagykövet. Szent Kilda körül tizenhat angol torpedóromboló cirkált, hogy megakadályozza a hírlaptudósítók partraszállását; a Legfelsőbb Nagyhatalmi Tanácsnak ezt az ülését ugyanis, amelyet a mindenható Sir O’Patterney sebtiben hívott össze, a nyilvánosság legszigorúbb kizárásával akarták megtartani. És valóban: egy torpedóval el is sülyesztették a Nyls Hans nevű dán bálnavadáshajót, amely éjjel megpróbált átcusúzni a torpedórombolók láncán; a legénység húsz tagján kívül ez alkalommal hunyt el a *Chicago Tribune* tudósítója, Mr. Joe Hashek is. A *New York Herald* tudósítója, Bill Prittom úr viszont egész idő alatt Szent Kildán tartózkodott borfiúnak öltözve, és mi az ő tollának köszönhetjük azt a néhány hírt, amely a későbbi történelmi katasztrófák után is fennmaradt erről az emlékezetes ülésről.

Bill Prittom úr úgy vélte, hogy ezt a politikailag nagy fontosságú konferenciát azért tartották egy ilyen elhagyatott helyen, hogy kiküszöbölhessék az Abszolútum közvetlen beavatkozását a tanácskozás menetébe. Bárhol másutt megeshetett volna, hogy eme tekintélyes férfiak összejövetelére betolakszik az Abszolútum sugallat, ihlet vagy éppen csoda formájában, ami természetesen hallatlan dolog lett volna a magas politikában. A konferencia első feladata feltehetőleg a gyarmati politika kérdésében kötendő egyezmény volt; az államoknak meg kellett volna állapotniuk, hogy nem támogatják a vallási mozgalmakat más államok területén. Erre a kongói és szenegambiai német agitáció adott okot, továbbá a mahdizmus kirobbanását előidéző titkos francia befolyás a mohamedánok lakta angol területeken, különösen pedig a japán Karburátor-küldemények Bengáliában, ahol a legkülönbözőbb szekták rettenetes lázadása dúlt. A tanácskozást zárt ajtók mellett tartották; mindössze azt a hírt tették közzé, hogy elismerik Németország érdekeltségét Kurdisztánban, Japánét pedig néhány görög szigeten. Az angol-japán és a francia-német-orosz szövetséget itt, minden valószínűség szerint, különös szívélyesség hatotta át.

Délután egy külön torpedórombolón megérkezett G. H. Bondy úr, akit a Legfelsőbb Tanács kihallgatáson fogadott.

A híres diplomata csak öt óra tájban (angol idő szerint) ültek le ebédelni, és Bill Prittomnak ekkor nyílt először alkalma saját fülével hallani a Magas Szerződő Felek képviselőit. Ebéd után sportról és színésznőkről beszélgetnek. Sir O'Patterney költőhöz méltó fehér sörényével és szellemes tekintetével élénk társalgást folytat a lazachalászatról Dudieu miniszterelnök ökegyelmességével, akinek tüzes mozdulatai, hangos beszéde és valami „je ne sais quoi” a viselkedésében elárulja az öreg ügyvédet. Janato báró minden szeszes italt elhárít, szótlanul figyel és mosolyog, mintha vízzel volna tele a szája; dr. Wurm iratokban lapozgat, Buchtin tábornok Trivelino herceggel fel-alá jár a teremben, Horatio Bumm egész egyedül egy sorozat karambolt csinál a biliárdasztalon (láttam tőle egy szép tripple-boussard-t a kezére fektetett dákóval, amit minden szakértő megcsodált volna), miközben Mr. Kei, aki egy nagyon sárga és nagyon fonnyadt öreg nénire hasonlít, buddhista rózsafüzérfélét morzsolgat; elvégre mandarin a Mennyei Birodalomban.

Hirtelen valamennyi diplomata Dudieu úr körül csoportosul, aki kijelenti:

- Igen, uraim, c'est ça. Nem maradhatunk közömbösek Vele szemben. Vagy elismerjük őt, vagy megtagadjuk. Mi, franciák, inkább az utóbbi felé hajlunk.

- Mert önöknél antimilitarista tevékenységet fejt ki - mondta némi kárörömmel Trivelino herceg.

- Nem, uraim - kiáltotta Dudieu -, erre ne számítsanak. A francia hadsereg érintetlen. Antimilitarista tevékenységet, ugyan! Hiszen annyi antimilitarista volt már nálunk! Uraim, ügyeljenek Rá: ez egy demagóg, egy kommunista, un bigote, az ördög tudja, mi minden - de mindig radikális. Oui, un rabouliste, c'est ça. A legvadabb népszerű jelszavakat teszi magáévá. A tömeggel menetel. Önöknél, főméltóságú uram - fordult hirtelen Trivelino herceghez -, megjátssza a nacionalistát, és a római birodalommal kapcsolatos illúziókkal bódít; de vigyázzon, főméltóságú uram, ezt a városokban teszi, közben falun a csuhásokkal tart, és Mária dicsőségére művel csodákat. Egyik kezével a Vatikánnak dolgozik, másik kezével a Quirinalnak. Vagy valami célja van vele... vagy nem is tudom. Uraim, mondjuk meg őszintén: mindnyájunknak vannak Vele nehézségeink.

- Nálunk - mondta tűnődve Horatio Bumm a dákóra támaszkodva - a sport iránt is érdeklődik. Indeed, a big sportsman. Mindenféle játékot támogat. Remek csúcsokat ért el a sportban és a szektáknál. És szocialista. A szesztilalom ellenzőivel tart. A vizet átváltoztatja drinkké.

- Ez érdekes - jegyzi meg Sir O'Patterney -, nálunk inkább konzervatívnak tűnik. Úgy viselkedik, mint egy mindenható clergyman. Gyűlések, felvonulások, utcai prédikálások and such things. Azt hiszem, hogy szemben áll velünk, liberálisokkal.

Ekkor mosolyogva megszólalt Janato báró:

- Nálunk otthon érzi magát. Nagyon, nagyon kedves Isten. Nagyon jól alkalmazkodott. Nagyon nagy japán.

- Még hogy japán! - horkant fel Buchtin tábornok. - Mit beszél, bátyuska? Orosz ő, igazi orosz, szláv fajta. A nagy orosz lélek, kegyelmes uram. Hozzánk húz, muzsikokhoz. A mi archimandritánk körmenetet rendezett Neki, tízezer gyertya, goszpoda, és annyi nép, mint a pelyva! Egész orosz szülőházánkból összecsdültek a keresztény lelkek. És csodákat is tesz nekünk a mi Atyánk - tette hozzá a tábornok keresztet vetve és mélyen meghajolva.

A német császári kancellár közelebb lépett, egy darabig szótlanul figyelt, majd megszólalt:

- Igen, tudja, hogyan járjon a nép kedvében. Mindenhol alkalmazkodik az ország gondolkodásmódjához. Korához képest, hm, meglepően rugalmas. Ezt mi a szomszédban is

megfigyeljük. Csehországban például borzasztó nagy individualista. Ott mindenki saját Abszolútumot tart a maga szakállára. Nálunk állami Abszolútum van. Nálunk az Abszolútum rögtön fejlett állami öntudatra tett szert. Lengyelországban úgy hat, mint egy alkoholféleség; nálunk mint... mint... höhere Verordnung, verstehen sie mich?

- A katolikus tartományaikban is? - kérdezte mosolyogva Trivelino herceg.

- Ezek csak helyi jelentőségű különbségek - vélte dr. Wurm. - Uraim, ennek ne tulajdonítsanak fontosságot. Németország olyan egységes, amilyen még sohasem volt. De hadd köszönjem meg önnek, herceg, a katolikus Karburátorokat, amelyeket becsempésznek hozzánk. Szerencsére rosszak, mint minden olasz gyártmány.

- Csitt, uraim, csitt - vágott közbe Sir O'Patterney. - Vallási kérdésekben tartsuk magunkat a semlegességhez. Ami engem illet, én kettős horoggal fogom a lazacokat. Egyszer ekkorát fogtam, ni! Tizennégy fontot nyomott.

- Hát a pápai nuncius? - kérdezte halkán dr. Wurm.

- A Szentszék arra kér minket, hogy mindenáron őrizzük meg a nyugalmat. Azt akarja, hogy a miszticizmust rendőrileg tiltsuk be. Angliában ez nem megy, és különben is... Szóval tizennégy fontot nyomott. Heaven, jól meg kellett kapaszkodnom, hogy bele ne essek a vízbe!

Janato báró még udvariasabban mosolygott:

- De mi nem akarjuk a semlegességet. Ő nagy japán. Az egész világ felveheti a japán vallást. Egyszer már mi is szeretnénk misszionáriusokat küldeni és hittérítést folytatni.

- Báró úr - mondta Sir O'Patterney komolyan -, ön is tudja, hogy az államaink közti kitűnő viszony...

- Anglia felveheti a japán vallást - mosolygott Janato báró -, és akkor még jobb lesz a viszonyunk.

- Várj csak, bátyuska - kiáltott fel Buchtin tábornok -, szó se legyen japán vallásról. Ha már vallás, legyen pravoszláv. És tudod, hogy miért? Elsősorban azért, mert pravoszláv, másodszorban mert orosz, harmadszorban mert így akarja a Goszudar, negyedszorban pedig mert nekünk van, krucifix, a legnagyobb hadseregünk. Én, uraim, katonásan beszélek: őszintén és csak az igazat. Ha tehát vallás, akkor a miénk, a pravoszláv.

- De hát nem erről van szó, uraim - mondta izgatottan Sir O'Patterney. - Nem ezért vagyunk itt!

- Nagyon helyes! - szólt hozzá dr. Wurm. - Közös eljárást kell kialakítanunk Istennel szemben.

- Melyikkel szemben? - kérdezte váratlanul Mr. Kei kínai meghatalmazott, végre felhúзва fonnyadt szemhéját.

- Melyikkel szemben?! - ismételte meg álmélkodva dr. Wurm. - Hiszen csak egy van!

- A mi japán Istenünk - mosolygott nyájasan Janato báró.

- A pravoszláv Isten, bátyuska, más nincs - harsogta a tábornok rákvörösen.

- Buddha - mondta Mr. Kei, és szemhéját ismét leeresztve egészen hasonlatossá vált egy kiszáradt múmiához.

Sir O'Patterney hirtelen felállt.

- Gentlemen - mondta -, kérem, jöjjenek utánam.

Erre a diplomata urak ismét bementek a tanácsterembe. Este nyolc órakor lilára vált arccal, ökölbe szorított kézzel rontott ki őkegyelmessége, Buchtin tábornok, őt dr. Wurm követte, izgatottan rendezgetve iratait. A nagyon nekipirult Sir O’Patterney, az udvariasságra fittyet hányva, kalappal a fején távozott, nyomában a szótlan M. Dudieu-vel. Trivelino herceg sápadtan vonult el, mögötte Janato báró egyre mosolyogva. Utolsónak Mr. Kei jött ki lesütött szemmel, ujjai közt hosszú, fekete rózsafüzért pergetve.

Ezzel ér véget a híradás, amelyet Bili Prittom úr a *New York Herald*-ban tett közzé. Hivatalos közleményt nem adtak ki a konferenciáról - leszámítva azt az egyet, amelyről már szó volt, az érdekszférákról -, és ha hoztak is valamiféle határozatot, az nem sokat ért. Mert „a történelem méhében”, ahogy nőgyógyászati stílusban mondani szokás, váratlan események vajúdtak.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

A TÁVIRAT

A hegyekben havazik. Nagy, néma pelyhek hullnak sűrűn egész éjjel, már félméternyi friss hó leesett, de még mindig megállás nélkül esik. Csend száll az erdőre. Csak olykor roppan egy hóval túlterhelt gally, de roppanása nem hallik messzire a hótól megsűrűsödött csendben.

Később erősödött a fagy, és a porosz határ felől jeges szél zúdult be. A gyöngéd pelyhek szúrós jégkristályokká váltak, és egyenesen az ember arcába csapódtak. A földre hullott hó mint megannyi hegyes kis tű újra felszáll és a levegőben kavarg. A fákról fehér porfelhők emelkednek a magasba, gyorsan röpködnek a föld felett, köröznek, és a sötét égbolt felé tartanak. A földről az égre gomolyognak.

A mély erdőkben csikorognak és nyikorognak az ágak; súlyos roppanással kettétörnek egy fa, és szétmorzsolja az aljnövényzetet; de ezeket az éles hangokat elsöpri, elfújja a füttyülő, morajló, süvítő, metsző szél szaggatott zúgása. Ha egy pillanatra eláll, az ember hallja a fagyott hó éles csikorgását a talpa alatt, ami olyan, mintha üvegporon járna.

Spindelmühl fölött egy táviratkihordó tör utat magának. Átkozottul nehezen halad a magas hóban. A küldönc fülére húzta a sapkáját, amelyet egy vörös kendővel kötött át, gyapjúkesztyűt és a nyakán tarka sál visel, de így is fázik. Na, gondolja magában, másfél óra alatt csak felmászok a Medve-völgyig, a visszaútra pedig kölcsönkérek egy szánkót. Hogy a fenébe jut eszükbe az embereknek ilyen ronda időben sürgőnyt küldeni!

A Lánybűrűnél forgószél rontott a küldöncre, és körbeforgatta. Meggémberedett kezével belekapaszkodott az útjelző tábla rúdjaiba. Jézus Mária, gondolta, ebből már igazán elég! Az előtte nyíló, szabad terepen valóságos hófelhő kavarg; közelebb röpköd, már itt is van, most kell visszatartani a lélegzetet... Ezer kis tű szúr az arcába, bemászik a nyakába, a nadrágján valahol szakadás van, azon át a testéig kúszik; a küldönc csupa víz fagyott ruhája alatt. A felhő átviharzott fölötte, a postáslegény legszívesebben visszamenne a postára. Marek mérnök, ismételteti a címet, valószínűleg nem is idevaló; de a távirat sürgős jelzésű, ki tudja, mi van benne, talán családi ügy vagy mi...

Egy kissé enyhült a szél, és a küldönc a Lánybűrűn átvágva megindul felfelé a patak mentén. A hó csikorgott nehéz bakancsa alatt, és ő rettenetesen fázott. Újra felüvöltött a szél, egész hókupacok hullanak le a fákról, a küldöncrenek jókora adag zuhant a fejére és a nyakába; a hátán jeges csermely fut le. De a legrosszabb, hogy a laza hó átkozottul csúszós, és az ösvény meredeken emelkedik. És ebben a pillanatban újra elszabadult a hóvihar.

Fehér falként pattogva zúdult lefelé. Mielőtt a küldöncrenek ideje lett volna megfordulni, az egész az arcába vágódott, úgy, hogy meggörnyedt tőle, és lihegve kapkodott levegő után. Egy-két lépést tett előre, és elesett; háttal a szélnek felült, de szorongás vett erőt rajta, hogy betemeti a hó. Felállt, és megpróbált feljebb jutni; csak hogy ismét elcsúszott, ráesett a két kezére, felállt, és egypár métert szánkázott lefelé. Belekapaszkodott egy fába, és nehezen lélegzett. A fene egye meg, gondolta, mégiscsak fel kell jutnom! Sikerült néhány lépést tennie, de újra elesett, és hason csúszott lefelé. Most négykézláb mászott felfelé; kesztyűje átázott, a kamásnija alá beszivárgott a hó, de rajta, felfelé! Itt nem maradhat! Az arcán olvadó hó és verejték csörgött; a hótól nem látott, úgy rémlett neki, hogy letért az útról, hangosan sírt, és tovább kapaszkodott felfelé. Csak hogy nehéz négykézláb és hosszú kabátban mászni; felállt, és a forgószéllel viaskodva kilépett. Fél lépést tett előre, kettőt csúszott hátra; haladt egy

keveset, de megcsúszott a lába, és a szűrös hóba temetett arccal legurult. Amikor felállt, észrevette, hogy elveszítette a botját.

Közben a hegyek fölött hófelhők szállnak, fennakadnak a sziklákon, süvöltenek, zúgnak, kavarognak. A küldönc csuklik és sír félelmében és az erőfeszítéstől, feljebb jut, megáll, egy újabb lépés, megtorpan, megfordul, fulladozva lélegzik, még egy lépés, Jézus Krisztus! Belekapaszkodik egy fába. Ugyan hány óra lehet? Kibányászta mellényéből az óráját, amelynek sárga, átlátszó tokja van; belepte a hó. Talán már sötétedik. Forduljon vissza? De hiszen már fenn kéne lennem!

A szélrohamokat szakadatlan hófúvás váltotta fel. A felhők magán a lejtőn hömpölyögnek, a piszkos, sötét köd röpdöső hópelyhekkel van tele. A hó vízszintesen száll, egyenesen az arcába, betömi a szemét, orrát, száját; a félig elolvadt pelyheket nedves, gémberedett ujjáival kénytelen kitörölni a füléből, a szemgödreből. Elöl öt centiméteres hóréteg borítja a küldöncöt; kabátja nehezen hajlik, merev és súlyos, mint egy deszka; a cipőtalpára minden lépésnél több hó tapad, s húzza lefelé. És az erdőben sötétedik. Pedig, az isten szerelmére, még legfeljebb, ha délutáni két óra van.

Hirtelen sárgászöld sötétség támad, a hó úgy zúdul rá, mintha gát szakadt volna át. Tenyér nagyságú, nedves, súlyos pelyhek röpködnek és kavarognak olyan sűrűn, hogy eltűnik a föld és a levegő közti határvonal. Egy lépésre se látni; az ember hópelyheket lélegzik be, úgy gázol a kavargó hófürgetegben, amely jóformán betemeti, vaktában halad, mintha hó alatt kellene folyosót vájnia. Csak egyetlen ösztön működik: előre! És egyetlen vágy: mást lélegzeni be, nem havat. Már nem is bírja kihúzni a lábát a hóból; csak vánszorog benne, már combközépig ér, ami nyomot hagy, azonnal betemetődik mögötte.

Ezalatt odalent, a városokban, ritka pelyhek hullanak, elolvadnak, és fekete sár lesz belőlük. A boltokban villanyt gyűjtanak, a kávéházak fényesek, az emberek a villanykörték alatt ülnek és morognak, hogy milyen csúf, sötét ez a nap. A híg sárban szikrázva számtalan fény villan fel városszerte.

A hólepte hegyi réten csak egyetlen kis fény világít. Nehezen tör át a hulló havon, mintha inogna, félig kialszik, de itt van és él. A menedékház a Medve-völgyben.

Öt óra volt és már egészen sötét, amikor a Medve-völgyi menedékház előtt megállt egy formátlan valami. Ez a „valami” széttárta vaskos, fehér szárnyait, és veregetni kezdte magát: tíz centiméteres hóréteget hámozott le. A hó alól előbukkant egy kabát, a kabát alól két láb, és ezek a lábak a kőküszöböt rugdosták, miközben nagy hókupacok hulltak le róluk. A spindelmühli küldönc érkezett meg.

Belépett a menedékházba, és meglátott egy sovány urat, aki az asztal mellett üldögélt. Köszönni akart, de a hangja végleg cserbenhagyta. Csak egy kis sípolás hallatszott, mint amikor kiengedik a gőzt.

Az úr felállt:

- De barátocskám, mi az ördög kergette magát ilyen hóviharba? Hiszen otthagyhatta volna a fogát!

A postás bólintott, és sípoló hangot hallatott.

- Ez meggondolatlanság - veszekedett vele az úr. - Kisasszony, hozzon neki teát! Na, fater, hová igyekezett? A Martin-menedékházba?

A küldönc megcsóválta a fejét, és kinyitotta a bőrtáskáját; tele volt hóval; kihúzta belőle a sürgönyt, amely már annyira összefagyott, hogy zörgött.

- Maramé? - sípolta.
- Micsoda? - kérdezte az úr.
- Marek... mérnök... van itt? - szótagolta a küldönc szemrehányó tekintettel.
- Én vagyok az - kiáltott fel a sovány úr. - Nekem hozott valamit? Mutassa gyorsan!

Marek mérnök felbontotta a táviratot. Csak ennyi állt benne:

FELTEVÉSED BEIGAZOLÓDOTT. BONDY.

Semmi több.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

EGY ÖREG HAZAFI

A *Népújság* prágai szerkesztőségében teljes gőzzel folyt a munka. A telefonos kiabált a telefonba, s dühösen hadakozott a központos kisasszonnyal. Csattogtak az ollók, kopogott az írógép, Cyril Kéval úr pedig az asztalon ült, és a lábát lóbázta.

- Tehát prédikálnak a Vencel téren - mondta halkan. - Egy kommunista önkéntes szegénységet hirdet. Uszítja az embereket, hogy legyenek olyanok, mint a mezők liliomai. Hétsinges szakálla van, övig ér. Szörnyű, hogy milyen sok a szakállas fickó. Mindegyik úgy néz ki, mint egy apostol.

- Hmm - válaszolta az öreg Rejzek úr, a Távirati Iroda jelentései közt tallózva.

- Mitől nőnek így ezek a szakállak? - tűnődött Kéval úr. - Hallgasson ide, Rejzek, azt hiszem, ez is az Abszolútum befolyása. Jaj, Rejzek, félek, hogy nekem is megnő. Képzelve el, övig!

- Hmm - mondta megfontoltan Rejzek úr.

- Ma a Havlíček téren a Szabadgondolkodók tartanak ájtatosságot. A Tyl téren Nováček plébános tesz csodát. Meglátja, ebből megint verekedés lesz. Tegnap ez a Nováček meggyógyított egy született sántát. Utána körmenetet tartottak, és a sánta megvert egy zsidót. Eltörte három vagy hány bordáját. Merthogy cionista volt.

- Hmm - jegyezte meg Rejzek úr, és kihúzott egy hírt.

- Ma *biztosan* nagy zrí lesz, Rejzek - elmélkedett Cyril Kéval.

- A haladók az Óvárosi téren tartanak gyűlést. Megint azt kiabálják, hogy „Le Rómával!” Nováček páter pedig megalapítja a Makkabeusokat, tudja, a fegyveres katolikus gárdát. Meglátja, ez lesz csak a hajcihő. Az érsek megtiltotta Nováčeknek a csodatételt, de ezt a tiszit mintha az ördög szállta volna meg: már halottakat is feltámaszt.

- Hmm - vélte Rejzek úr, és folytatta a hírek kihúzását.

- Írt a mamám - magyarázta Cyril Kéval fojtott hangon. - Nálunk, mármint Morvaországban, tudja, Hustopeče környékén, borzasztóan mérgesek ám a csehek: hogy istentelenek és csökönyösek és bálványimádók és új isteneket alapítanak, meg ez, meg az. Egy erdészt agyonlőttek, merthogy Csehországból jött. Azt mondom, Rejzek, forrong itt minden.

- Hmm - értett egyet Rejzek úr.

- A zsinagógában is összeverekedtek - folytatta Kéval úr. - A cionisták rettenetesen elpáholták azokat, akik Baalban hisznek. Három halott is volt, barátom. És tudja-e, hogy a kommunisták több pártra szakadtak? No lám, ezt kis híján el is felejtettem, pedig ez ám a zrí. Szóval vannak misztikus kommunisták, ez a baloldal; aztán vannak keresztények, Mária tisztelői, tudományos alapon állók, a feltámadásban hívők, textilipari johanniták, vasutas johanniták, bányász johanniták és még vagy hét további párt. Most a betegpénztárakon és a munkásotthonokon veszekednek. Várjon, ma még elugrom a Hybernská utcába. Barátom, délután riadó-készültségbe helyezték a helyőrséget; de közben a vršovicei kaszánya ultimátumot küldött a Černín-kaszáryának, hogy ott is ismerjék el a Három Fokozatú Megváltás vršovicei dogmáját. Ha nem fogadják el, álljanak ki csatára a Sandberken. Erre a dejvicei tüzérek elmentek lefegyverezni a Černín-kaszáryát. A vršovicei kaszánya elbarikádozta magát, a katonák

gépfegyvereket állítottak fel az ablakokban, és hadat üzentek. A hetedik dragonyosezred, a várórség és négy könnyű üteg zárta ostromgyűrűbe őket. Állítólag hat óra után lőni fognak. Rejzek, Rejzek, de jó, hogy éppen most élünk!

- Hmm - mondta Rejzek úr.

- Na igen, s hát még az egyetemen mi van - folytatta halkán Kéval úr -, ott ma összeverekedett a természettudományi kar a történettudományival. A természettudományi kar ugyanis tagadja a Kinyilatkoztatást, ők inkább panteisták. Professzorok vezetik őket, maga Rádl dékán vitte a zászlót. A történészek megszállták az egyetemi könyvtárat a Klementinumban, és elszántan védekeztek, főleg könyvekkel. Rádl dékánt fejbe vágta egy kötött Velenovskýval, és a helyszínen meghalt. Valószínűleg agyrázkódásban. Magnificus Arne Novákot súlyosan megsebesítették a *Felfedezések és a haladás* egyik kötetével. A végén a történészek Jan Vrba *Válogatott művei* alá temették a támadókat. Most utászok dolgoznak ott, eddig hét halottat ástak ki, köztük három docenst. Nem hiszem, hogy harmincnál többen lennének a könyvek alá temetve.

- Hmm - vélte Rejzek úr.

- És a Sparta, barátom - hadarta Kéval csendes lelkesültséggel -, a Sparta az ógörög Zeust ismerte el egyedüli istennek, míg a Slávie Svantovít pártján áll. Vasárnap mérkőzés lesz a Letnán a két isten közt, a két klub a futballcipőkön kívül kézigránátokkal is felfegyverkezik, a Sláviénak ezenkívül gépfegyverei is vannak, a Spartának pedig egy tizenkét centiméteres ágyúja. Rettenetes roham van a jegyekért, a két klub szurkolói fegyverkeznek. Rejzek, hogy micsoda cirkusz lesz ott! Szerintem Zeus fog győzni.

- Hmm - mondta Rejzek úr -, de most már megnézhetné a szerkesztőségi postát.

- Lehet róla szó - egyezett bele Cyril Kéval. - Amint látja, Istenhez is hozzá lehet szokni. Van valami új a Távirati Iroda anyagában?

- Semmi különös - dörögte Rejzek úr. - Véres tüntetés Rómában. Ulsterben megy a bunyó, hiszen tudja, az ír katolikusok. Szent Kildát mindenholnán cáfolják. Pesten pogromok. Franciaországban egyházszakadás, újra megjelentek a valdensek, Münsterben pedig az újrakeresztelők. Bolognában ellenpápát választottak, Márton atyának hívják, a mezítlás barátok közül való. És így tovább. Helyi hír nincsen. Kukkantson bele a levelekbe, jó?

Cyril Kéval elhallgatott, és bontogatta a beérkezett postát; volt néhány száz levél. Alig olvasott el hatot, és már nem bírt magával.

- Nézze csak, Rejzek úr - kezdte -, mind egy kaptafára megy. Például ez itt ni Chrudimból: „Tisztelt szerkesztőség! Mint az önök b. lapjának régi előfizetője, olvasóikat és az egész közvéleményt, amelyet terméketlen viták nyugtalanítanak, bizonyára - itt elfelejtette odaírni, szúrta közbe Kéval úr, hogy »érdekelni fogja« - a nagy csoda, amelyet Zakoupil úr helybéli plébános tett.” És így tovább. Jičínben a szövetkezet raktárosa volt a csodatevő, Benešovban egy igazgató-tanító. Chotěbořban éppenséggel egy trafikosnő, özvegy Jiráková. És én ezt mind olvassam el?

Egy pillanatra újra dolgos csend támadt.

- A szentségit, Rejzek - szólalt meg újra Kéval -, hallgasson csak ide! Tudja, mi lenne igazi szenzáció? izgalmas esemény? bombahír? Ha valahol valami természetes módon történne, csoda nélkül. De azt hiszem, hogy azt senki sem hinné el nekünk. Várjon csak, kigondolok valami természetes dolgot.

Kis időre újra csend lett.

- Rejzek - szólalt meg Kéval panaszos hangon. - Nem tudok kigondolni egyetlen természetes dolgot sem. Ha meggondolom, tulajdonképpen minden csodálatos. Minden, ami van, valahogy mágikus jellegű.

Ekkor a főszerkesztő lépett be.

- Ki cédulázta ki a *Tribune*-t? Van benne egy hír, ami nálunk nem jelent meg!

- Milyen hír? - kérdezte Rejzek úr.

- A gazdasági rovatban. Egy amerikai konzorcium csendes-óceáni szigeteket vásárolt, és bérbe adja őket. Egy kisebb korallzátonyt évi ötvenezer dollárért. Európában is nagy a kereslet irántuk. A részvények már kétezer-hétszázat érnek. G. H. Bondy százhuszmillióval szállt be. És ez nálunk nem jelent meg! - méltatlankodott a főszerkesztő, és becsapta maga mögött az ajtót.

- Rejzek - szólalt meg Kéval -, van itt egy érdekes levél: „Tisztelt szerkesztőség! Bocsássák meg nekem, hogy én, öreg hazafi, az elnyomatás keserves korszakának és a rabság gyászos napjainak tanúja, felemelem panaszos szavam, és arra kérem Önöket, hogy fűrgé tollukkal szíveskedjenek tolmácsolni a cseh népnek az öreg hazafiak gondját és aggodalmas szorongását” satöbbi. Aztán: „Látom, hogy dicső múltú népünket testvérharc dúlja; számtalan párt, szekta és egyház farkasként ront elő, s gyűlölködve fojtogatja egymást.” Valószínűleg egy öregúr, rettentően reszketegek a betűi... „miközben ősi ellenségünk üvöltő oroszlánként járkál körülöttünk, népünk fülébe kiáltja a germán jelszót: »Le Rómával!«, s még támogatják is a rossz hazafiak, akiknek fontosabb a pártérdek, mint a hön óhajtott nemzeti egység. És szorongva, esdeklő búval látjuk már közelegni az új Lipanyt, ahol holmi vallási jelszavak leple alatt cseh a cseh ellen hever majd a gyilkos csatatéren. És ó, jaj, beteljesül az írás szava a meghasonlott királyságról. És lesz viaskodás, lesz kaszabolás, ahogy a dicső, az igazi, a hősi Kéziratokban áll.”

- Hagyja már abba - szólt rá Rejzek úr.

- Várjon, itt a pártok és egyházak túlbujánzásáról beszél. Ez állítólag örökletes cseh betegség. „Efelől a legcsekélyebb kétely sem állhat fenn, ahogy doktor Kramaf szokta mondani. Ezért kérve kérjük Önöket, hogy ebben a tizenkettedik órában, amikor mindenfelől nagy és ijesztő vész fenyeget, szólítsák fel népünket, tömörüljön nemzeti egységbe a haza védelmére. Ha pedig ehhez az egységhez egyházi kötelékre van szükség, ne legyünk se katolikusok, se protestánsok, se monisták, sőt talán absztinensek se, hanem vegyük fel az egyetlen szláv vallást, a hatalmas és testvéri pravoszláv hitet, amely egységes nagy szláv családba tömörít minket, és biztosítja számunkra ezekben a viharos időkben a hatalmas szláv monarchia védelmét. Azokat pedig, akik nem csatlakoznak egyetértően és önként ehhez a dicső össz-szláv gondolathoz, állami hatalommal, igen, minden erőteljes eszközzel, amit a rendkívüli körülmények megengednek, kényszeríteni kell, hogy a nemzeti egység érdekében tegyék félre szektás pártérdekeiket.” És így tovább, az aláírás pedig: „Egy öreg hazafi.” Mit szól hozzá?

- Semmit - válaszolta Rejzek úr.

- Szerintem van benne valami - kezdte Kéval úr, de ebben a pillanatban bejött a telefonos, és így szólt:

- Telefonálnak Münchenből. Tegnap valamilyen vallási vagy polgárháború tört ki Németországban. Érdemes betenni a lapba?

HUSZONHARMADIK FEJEZET

AZ AUGSBURGI BONYODALOM

Este tizenegy óráig a következő telefonértesítések érkeztek a *Népújság* szerkesztőségébe:

„Cseh Távirati Iroda. München, f. hó 12. A W. T. B. szerint tegnap véres tüntetésekre került sor Augsburgban. Hetven protestánst megöltek. A tüntetések folytatódnak.”

„Cseh Távirati Iroda. Berlin, f. hó 12. Egy hivatalos közlemény szerint Augsburgban a halottak és sebesültek száma nem több tizenkettőnél. A rendőrség biztosítja a nyugalmat.”

„Saját tudósítónktól. Lugano, f. hó 12. Megbízható értesülések szerint Augsburgban az áldozatok száma már ötezernél is több. Észak felé megszakadt a vasúti összeköttetés. A bajor kormány szakadatlanul ülésezik. A német császár félbeszakította a vadászatot, és visszatér Berlinbe.”

„Cseh Távirati Iroda. Reuter, f. hó 12. Ma reggel három órakor a bajor kormány szent háborút hirdetett Poroszország ellen.”

Cyril Kéval úr másnap már Bajorországban volt, és mi az ő aránylag megbízható jelentéséből idézzük az alábbi sorokat:

„Az augsburgi Schöller-féle ceruzagyárban a katolikus munkások már f. hó 10-én este tizennyolc órakor megverték egy protestáns művezetőt, akivel vitába keveredtek Mária kultuszáról. Éjszaka nyugalom uralkodott, de másnap reggel tíz órakor a katolikus munkások minden gyárból kivonultak, és szenvedélyesen követelték a protestáns alkalmazottak elbocsátását. Schöller gyárost megölték, két igazgatót lelőttek. A papokat erőszakkal kényszerítették, hogy szentségtartókat vigyenek a menet élén. Dr. Lenz érseket, aki közbelépett, hogy lecsillapítsa a tüntetőket, a Lech folyóba dobták. A szociáldemokrata vezetők megpróbálták szóhoz jutni, de kénytelenek voltak a zsinagógába menekülni. Tizenöt órakor a zsinagógát dinamittal a levegőbe röpítették. Miközben a zsidó és protestáns boltokat kifosztották, ami lövöldözéssel járt, és számos tüzet idézett elő, a városi tanács túlnyomó többséggel kimondta Szűz Mária szeplőtelen fogantatását, és tüzes felhívást intézett a világ katolikus nemzeteihez, hogy ragadjanak kardot a szent katolikus hit védelmében. E hírek hallatán különböző megnyilvánulásokra került sor más bajor városokban. Münchenben tizenkilenc órakor egy népgyűlés óriási lelkesedéssel határozatot hozott a déli országrészek elszakadásáról a német szövetségi birodalomtól. A müncheni kormány táviratot küldött Berlinbe, hogy vállalja a felelősséget. Dr. Wurm birodalmi kancellár azonnal felkereste a hadügyminisztert, aki tízezer gyalogost irányított Bajorországba a szász és a Rajna menti helyőrségekből. Éjfél utáni egy órakor ezeket a katonai transzportokat kisiklatták a bajor határon, a sebesülteket gépfegyverrel lötték. Hajnali három órakor a müncheni kormány az alpesi tartományokkal egyetértésben elhatározta, hogy szent háborút hirdet a lutheránusok ellen.”

„Úgy látszik, hogy Berlinben még nem adták fel a reményt az egész félreértés békés felszámolására. E pillanatban még tart a parlamentben a császár beszéde, amelyben őfelsége azt mondja, hogy nem ismer sem katolikusokat, sem protestánsokat, csak németeket. Az északnémet katonaságot állítólag az Erfurt-Gotha-Kassel vonalon vonták össze; a katolikus haderő minden irányból Zwickau és Rudolfstadt felé nyomul, és csak a polgári lakosság ellenállásával találkozik. Greiz városát felgyújtották, polgárait részben leölték, részben rabszolgaságba hurcolták. Azokat a híreket, amelyek nagy csatáról szólnak, eddig még nem erősítették meg. Bayreuthi menekülők azt mesélik, hogy észak felől nehéztüzérségi ágyúk

dörgése hallatszik. A magdeburgi pályaudvart állítólag bajor repülők szétbombázták. Weimar ég.”

„Itt Münchenben leírhatatlan lelkesedés uralkodik. Sorozó bizottságok működnek minden iskolában, az önkéntesek tömegei húsz óra hosszat is várakoznak az utcákon. A városházán kitűzték tizenkét protestáns lelkész fejét. A katolikus papság kénytelen éjjel-nappal misézni a zsúfolt templomokban; Grosshuber plébános és képviselő az oltár előtt halt meg végkimerülésben. A zsidók, monisták, absztinensek és más vallásúak elbarikádozták magukat a lakásaikban. Rosenheim bankárt, a zsidó hitközség elnökét, ma reggel nyilvánosan megégették.”

„A holland és dán követ kikérte az útlevelét. Az amerikai kormány képviselője tiltakozott a csendháborítás miatt, az olasz kormány viszont különösen jóindulatú semlegességéről biztosította Bajorországot.”

„Az utcákon tömegesen vonulnak fel a sorkötelesek, zászlókat visznek magukkal, amelyeken vörös alapon fehér kereszt van, és azt kiáltozzák, hogy »Isten így akarja«. A hölgyek valamennyien vöröskeresztes nővérnek jelentkeznek, és tábori kórházakat szerveznek. Az üzletek többnyire zárva vannak. A tőzsde is.”

Ez volt a helyzet február 14-én. Tizenötödikén nagyobb csatára került sor a Werra mindkét partján, és a protestáns hadsereg valamelyest visszavonult. Ugyanezen a napon dördültek el az első lövések a belga-holland határon. Anglia elrendelte a flotta mozgósítását.

Február 16-án Olaszország engedélyezte a bajorok segítségére küldött spanyol katonaság szabad átvonulását. A kaszákkal felfegyverzett tiroli parasztok rátörtek a kálvinista svájciakra.

Február 18: Márton ellenpápa táviratilag megáldotta a bajor sereget. Eldöntetlen csata Meiningennél. Oroszország hadat üzent a lengyel katolikusoknak.

Február 19: Írország hadat üzent Angliának. Brussában feltűnt egy ellenkalifa, és kibontotta a Próféta zöld lobogóját. A Balkán-államokban mozgósítás, Macedóniában vérfürdő.

Február 23: Az északnémet frontot áttörik. Általános felkelés Indiában. Meghirdetik a muzulmánok szent háborúját a keresztények ellen.

Február 27: Görög-olasz háború; az első összecsapások albán területen zajlanak le.

Március 3: A japán flotta kelet felé hajózva az USA ellen indul.

Március 15: A keresztesek (katolikusok) megszállták Berlint. Közben Stettinben megalakították a protestáns államok unióját. I. Gáspár német császár személyesen veszi át a parancsnokságot.

Március 16: Kétmilliós kínai hadsereg özönlük át a szibériai és a mandzsúriai határon. Márton ellenpápa hadserege elfoglalja Rómát, Urbán pápa Portugáliába menekül.

Március 18: Spanyolország Urbán pápa kiadatását követeli a lisszaboni kormánytól; a követelés elutasításával ipso facto megkezdődik a spanyol-portugál háború.

Március 26: A dél-amerikai államok ultimátumot intéznek az Észak-amerikai Unióhoz; a prohibíció megszüntetését és a vallásszabadság eltörlését követelik.

Március 27: A japán katonaság partra szállt Kaliforniában és Brit-Kolumbiában.

Április 1-én a világ helyzete nagyjából a következő volt: Közép-Európában nagy harc dúlt a katolikus és a protestáns világ között. A Protestáns Unió kiszorította a kereszteseket

Berlinből, megvédte Szászországot, és megszállta a semleges Csehországot is; Prágában, különös véletlen folytán, egy Wrangel nevű svéd vezérőrnagy lett a parancsnok, talán a harmincéves háború tábornokának leszármazottja. Ezzel szemben a keresztesek hatalmukba kerítették Németalföldet, amelyet a gátakat átvágva elárasztottak tengervízzel, továbbá egész Hannover és Holsteint Lübeckig, ahonnan Dániába is benyomultak. Könyörületet nem ismerve hadakoztak. A városokat a földdel tették egyenlővé, a férfiakat legyilkolták, a nőket ötvenéves korig megerőszakolták; legelőször azonban az ellenséges Karburátorokat törték össze. E rendkívül véres harcok szemtanúi arról biztosítanak bennünket, hogy mindkét oldalon természetfölötti erők harcoltak; olykor mintha láthatatlan kéz ragadta volna meg és vágta volna földhöz az ellenséges repülőgépet; vagy mintha elkapott volna egy ötvennégy centiméteres, egytonnás, röpködő lövedéket és visszalódította volna a saját táborába. Különösen szörnyű jelenetek zajlottak le a Karburátorok megsemmisítése közben; mihelyt elfoglaltak egy ellenséges helységet, láthatatlan, de elkeseredett csata bontakozott ki a helybéli Karburátorok körül; időnként mintha forgószelek támadt volna, amely úgy összetörte és szétvetette az egész épületet, amelyben az atomkazán állt, mint amikor egy rakás tollba belefújnak; vad tölcsérben kavargtak a téglák, gerendák, cserepek, s rendesen szörnyű robbanás lett a vége, amely minden fát és épületet lekaszált mintegy tizenkét kilométeres körzetben, és több mint kétszáz méter mély gödört vájt; a robbanás ereje természetesen a felrobbanó Karburátor nagysága szerint váltakozott.

Fojtógázokat is kibocsátottak háromszáz kilométeres fronton, amelyek a növényzetet is rozsdaszínűre égették; miután azonban ez a kúszó viharfelhő - ismét egy természetfölötti erő stratégiai bevetése következtében - több ízben visszatért saját táborába, lemondtak egy ennyire megbízhatatlan harci eszközről. Bebizonyosodott, hogy az Abszolútum támad, de a másik oldalon védekezik is; a harcban pedig soha nem hallott fegyvereket használt (földrengést, ciklonokat, kénesőt, árvizet, angyalokat, ragályt, sáskákat stb.), tehát nem maradt más hátra, teljesen meg kellett változtatni a stratégiai módszereket. Elmaradtak a tömegtámadások, kiépített lövészárkok, frontvonalak, megerősített pontok és más hasonló ostobaságok; minden katona kapott egy kést, töltényeket és néhány bombát, s ezekkel felszerelve nekiindult, hogy saját számlájára megöljön egy olyan katonát, akinek más színű kereszt van a mellén. Nem voltak többé egymással szemben álló seregek; ha egy adott ország hadszíntér lett, mindkét hadsereg előrenyomult, az ellenfelek egyenként leölték egymást, s a végén kiderült, hogy kié az ország.

Ez a módszer természetesen felettébb véres, de végül is átütő erejű volt.

Ilyen helyzet alakult ki Közép-Európában; április elején a protestáns haderő Csehországon át betört Ausztriába és Bajorországba, miközben a katolikusok elárasztották Dániát és Pomerániát; Hollandia, amint már említettük, egészen eltűnt az európai térképről.

Olaszországban polgárháború folyt Urban és Márton hívei közt; közben Szicília a görög evzonok kezébe került. A portugálok megszállták Asztúriát és Kasztíliát, de elveszítették saját Estramadurájukat; itt délen a háború egyébként egész különösen vad volt. Anglia ír területen harcolt, később pedig a gyarmatokon; április elején már csak Egyiptom tengerparti sávját tartotta birtokában. A többi helyőrség elpusztult, a gyarmatosítókat legyilkolták a bennszülöttek. A törökök arab, szudáni és perzsa katonaság segítségével előzölöttek az egész Balkánt, és hatalmukba kerítették Magyarországot, ekkor azonban ellentét támadt a síiták és a szunniták közt egy nyilvánvalóan nagyon fontos kérdés miatt, amely Alival, a negyedik kalifával függött össze. A két szekta Isztambultól a Tátraig nem mindennapi fürgeséggel és véres kegyetlenséggel üzte egymást, aminek sajnos a keresztények is megitták a levét. Európának ebben a részében tehát megint rosszabb volt a helyzet, mint bárhol másutt.

Lengyelország eltűnt, elsöpörte az orosz hadsereg; most az orosz haderőt a sárga invázió ellen fordították, amely észak és nyugat felé tört előre. Észak-Amerikában időközben tíz japán hadtest szállt partra.

Amint látják, eddig még nem esett szó Franciaországról. Ezt a krónikás ugyanis a huszonnegyedik fejezetre tartogatta.

HUSZONNEGYPEDIK FEJEZET

A HEGYI DANDÁR NAPÓLEONJA

Bobinet, kérem szépen, Toni Bobinet, a hegyi tüzérség huszonkét éves hadnagya, akinek állomáshelye Annecy (Haute Savoie), de pillanatnyilag hathetes hadgyakorlaton van Les Aiguilles-ben, ahonnan, ha szép az idő, látni lehet nyugaton az Annecy-tavat és Genfét, keleten pedig a Bonhomme tompa gerincét és a Mont Blanc csúcsát - kiismerik már magukat? -, tehát Toni Bobinet hadnagy egy sziklán ül, bajuszkáját cibálja, egyrészt azért, mert unatkozik, másrészt mert már ötször elolvasott egy kéthetes újságot, és most gondolkodik.

A krónikásnak most követnie kellene a leendő Napóleon gondolatait; de tekintete (mármint a krónikásé) a havas lejtőkön lesiklik az Arly völgyébe, ahol már olvad, és ahol kisvárosok kötik le figyelmét, Megève, Flumet, Ugincs, mint megannyi játékszer csúcsíves templomaikkal - ő, eszébe jut a régmúlt gyermekkor! Ó, építő álmok az építőszekekrény fölött!

Közben Bobinet hadnagy... De nem. Mondjunk le arról, hogy megpróbáljuk lélektanilag kielemezni a nagy férfiakat, és rámutatni titáni gondolataik csírájára. Hiszen nem vagyunk képesek rá, és ha képesek volnánk is, talán csalódásnak tennénk ki magunkat. Inkább képzeljük el tehát, hogy a kis Bobinet hadnagy ott ül Les Aiguilles-en az összeomló Európa közepén, vele van egy hegyi üteg, alatta pedig a picinyke világ, amelyet kényelmesen szét lehetne löni a magasból, és épp elolvasta az annecyi *Moniteur* vezércikkét, amelyben egy Babillard nevű úr erőskezü kormányos után epekedik, hogy az vezesse Franciaország hajóját a vad viharból új dicsőségre és hatalomra, itt fenn pedig, több mint kétezer méter magasban, tiszta és Istentől mentes a levegő, tisztán és szabadon lehet gondolkozni; képzeljük el mindezt, és akkor megértik, hogy Bobinet hadnagy úr a kövön ülve elgondolkozott, majd egy kissé zavaros levélben megírta tiszteletre méltó, töpörödött, fehér hajú anyukájának, hogy „hamarosan hallani fog az ő Tonijáról”, és hogy Toninak „nagyszerű gondolata” támadt, aztán tett-vett egy keveset, éjjel egészségesen aludt, reggel összehívta ütege katonáit, leváltotta az öreg, tehetetlen századost, maga mellé állította a sallanches-i csendőrőrsöt, napóleoni rövidséggel hadat üzent az Abszolútumnak, és újra elment aludni; másnap szétlőtte a thônes-i pékség Karburátorát, megszállta a bonneville-i állomást, hatalmába kerítette az annecyi parancsnokságot, és most már háromezer embernek parancsolt. Egy héten belül több mint kétszáz Karburátort lőtt szét, és tizenötezer szuronyt és kardot vezetett Grenoble ellen. Miután kikiáltották Grenoble parancsnokának, már negyvenezer főnyi kis sereg állt mögötte; ezután leereszkedett a Rhône völgyébe, és messze hordó ágyukkal gondosan megtisztította maga előtt a vidéket minden atommotortól. A Chambérybe vezető úton autóstul elfogta a hadügyminisztert, aki azért jött, hogy észre térítse. Másnap a hadügyminiszter, akit nyilvánvalóan maradéktalanul megnyert terveinek, kinevezte tábornokká. Április 1-én megtisztította Lyont az Abszolútumtól.

Bobinet diadalmas előnyomulása mindedig nagyobb vérontás nélkül folyt. Csak a Loire-on túl álltak ellen, főként a buzgó katolikusok, és helyenként nagy összecsapásokra került sor. Bobinet szerencséjére még az Abszolútumtól egészen átitatott községekben is sok francia táplált erős kételyt, sőt kétkedésből és felvilágosultságból táplálkozó vad fanatizmusról is tanúságot tett. Az egymást követő vérfürdők és Szent Bertalan-éjszakák után felszabadítóként fogadták a „Bobinet”-ket, s valóban, mindenhol, ahová megérkeztek, fokozatosan helyreállították a nyugalmat, miután minden Karburátort szétzúztak.

Így aztán már júliusban az országgyűlés olyan határozatot hozott, hogy „Toni Bobinet nagy szolgálatokat tett a hazának”, s ezért a tábornagi címmel együtt felruházta az Első Konzul tisztségével, Franciaországban helyreállt a rend. Bobinet bevezette az állami ateizmust; a hadijog értelmében minden vallásos megnyilvánulásért halálbüntetés járt.

Nem lehet elhallgatni néhány jelenetet a nagy férfiú életéből.

Bobinet és az anyja. Egy napon Bobinet a tábornoki karral tanácskozott Versailles-ban. Miután meleg volt, a nyitott ablak mellé állt; egyszerre csak megpillantott a parkban egy öreg hölgyet, aki a napon sütkérezett. Ekkor Bobinet félbeszakította Jollivet tábornagyot, és felkiáltott: „Nicsak, uraim, az anyám!...” Minden jelenlévőt, igen, még az edzett tábornokokat is könnyekre fakasztotta a fiúi szeretetnek ez a megnyilvánulása.

Bobinet és a hazaszeretet. Bobinet egy alkalommal esős időben vett részt egy díszszemlén a Mars-mezőn. Amikor a motorizált nehéztüzérség vonult fel, az egyik katonai autó belegázolt egy nagy pocsolyába, és a felfröccsenő víz bepiszkította Bobinet köpenyét. Jollivet tábornagy büntetésül a helyszínen le akarta fokozni a szerencsétlen üteg parancsnokát. De Bobinet visszatartotta: „Hagyja, tábornagy, hiszen ez francia sár.”

Bobinet és a hadirokkant. Bobinet egyszer inkognitóban Chartres-ba ment. Útközben kipukkadtt az autógumi, s míg a sofőr kijavította, egy féllábú hadirokkant jött oda koldulni. „Hol vesztette el ez az ember a lábát?” - kérdezte Bobinet. A hadirokkant elmesélte, hogy mint katona vesztette el Indokínában, és miután az anyja is szegény, gyakran napokig nincs mit enniük. „Tábornagy úr, írja fel ennek az embernek a nevét!” - mondta Bobinet meghatottan. És valóban, egy hétre rá Bobinet személyes futárja kopogtatott be a hadirokkant kunyhójának ajtaján, és egy csomagot adott át a szegény nyomoréknak „az Első Konzultól”. Ki lenne képes leírni a hadirokkant örömteli meglepetését, amikor a csomagban egy bronzérmét talált!

E kiváló lelki tulajdonságokat ismerve nem csodálkozhatunk, hogy Bobinet végül is hajlandó volt teljesíteni az egész nép forró vágyát, és általános lelkesedés közepette augusztus 14-én kikiáltotta magát a franciák császáranak.

Ekkor valóban nagyon nyugtalan, de történelmileg nagyszerű idők virradtak az egész földgolyóra. Minden földrész a szó szoros értelmében tündöklött a háborús hőstettek fényében. A Marsról nézve földünk bizonyára elsőrendű csillagként ragyogott, amiből a marsbéli csillagászok valószínűleg arra következtettek, hogy még izzó állapotban vagyunk. Megérthetik, hogy a lovagias Franciaország és képviselője, Toni Bobinet császár nem maradt tétlen. Talán az Abszolútum maradványai is gyakoroltak némi hatást, s amennyiben nem párologtak el a világűrbe, fennkölt és tüzes hangulatot keltettek. Egyszóval, amikor két nappal koronázása után a Nagy Császár kijelentette, ütött az óra, hogy Franciaország lobogóival beborítsa a földgolyót, a lelkesedés egyetértő üvöltése volt rá a válasz.

Bobinet terve a következő volt:

1. elfoglalni Spanyolországot, és Gibraltár meghódításával megszerezni a Földközi-tenger kulcsát;
2. elfoglalni a Duna völgyét egészen Pestig, amely Európa belterületének kulcsa;
3. elfoglalni Dániát, amely az északi tengerpart kulcsa.

És miután a földrészek kulcsait rendszerint vérrel kell megkenni, Franciaország három sereget indított útnak, amelyek kivétel nélkül óriási dicsőséget szereztek neki.

A negyedik hadsereg elfoglalta Kisázsiaát, amely a Kelet kulcsa.

Az ötödik hatalmába kerítette a Szent Lőrinc folyó torkolatát, amely Amerika kulcsa.

A hatodik elsüllyedt az angol partok közelében vívott tengeri csatában.

A hetedik körülzárta Szevasztopolt.

1944 szilveszterére már minden kulcs ott volt Bobinet császár tűzénadrágja zsebében.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

AZ ÜGYNEVEZETT LEGNAGYOBB HÁBORÚ

Emberi természetünkéből következik, hogy amikor valami nagyon rosszat élünk át, különös elégtételünkre szolgál, ha az a világ teremtése óta a lehető „legnagyobb” az adott kellemetlen műfajban. Amikor például rendkívüli hőség köszönt ránk, az újságok leköteleznek bennünket azzal, ha megírják, hogy ez „a legnagyobb meleg, amit 1881 óta mértek”, és közben egy kicsit még haragszunk is az 1880-es évre, amiért letromfolt bennünket. Vagy ha ropogósra fagy a fülünk, valahogy örömet szerez, amikor megtudjuk, hogy ez volt „a legkegyetlenebb fagy, amit 1786 óta megfigyeltek”. Így van ez a háborúkkal is. A jelenlegi háború mindig a legigazságosabb vagy a legvéresebb vagy a legsikeresebb vagy a leghosszabb bizonyos idő óta; mindig akad *valamilyen* felsőfok, amely némi büszke elégtétellel tölt el bennünket, amiért nem mindennapi, rekordnak számító eseményt élünk át.

Nos, az a háború, amely 1944. február 12-től 1953 őszéig tartott, valóban és (becsület-szavamra!) túlzás nélkül a Legnagyobb Háború volt; és kérem is, hogy ne fosszuk meg szemtanúit ettől az egyetlen megszolgált örömtől. Százkilencvennyolcmillió katona harcolt, és tizenhárom kivételével mindahány elesett. Idézhetném önöknek azokat a számadatokat, amelyekkel a kalkulátorok és a statisztikusok megpróbálták érzékeltetni ezt a rettentő nagy veszteséget; így például, hogy hány ezer kilométert tenne ki, ha a hullákat egymás mellé fektetnék, és hány órán át kellene robognia egy gyorsvonatnak, ha az elesetteket talpfákként raknák le; vagy ha levágnák minden elesett mutatóujját, és szardíniásdobozokba csomagolnák, hány száz vagon telnék meg ezzel az áruval, és így tovább; de rossz a számmemóriám, és nem szeretném egyetlen nyavalyás statisztikai vagonnal sem megkárosítani önöket. Ezért tehát csak megismétlem, hogy akár a véres veszteségeket nézzük, akár a harcterek kiterjedését, *ez volt a legnagyobb háború a világ teremtése óta.*

A krónikás még egyszer elnézést kér, hogy nincs kellő érzéke a nagyszabású ábrázoláshoz. Bizonyára helyes volna, ha megírná, hogyan hullámszott a harc a Rajnától az Eufráteszig, Koreától Dániáig, Luganótól Haparandáig és így tovább. Ehelyett nagyobb kedvvel számolna be például a fehér burnuszos beduinok megérkezéséről Genfben ellenségeik kétméteres lándzsákra tűzött fejével; vagy egy francia baka szerelmi kalandjairól Tibetben; orosz kozákok nyargalászásairól a Szaharában; makedóniai komitácsik és Szenegál lövészek lovagi összecsapásairól a finn tavak partján. Amint látják, az anyag nagyon változatos. Bobinet győzelmes ezredei, Nagy Sándor nyomait követve, a két Indián át, hogy úgy mondjam: egy iramodással Kínában termettek; közben azonban a sárga kínai özönvíz Szibérián és Oroszországon keresztül elárasztotta Francia- és Spanyolországot, és ezzel elvágta a Svédországban hadakozó muzulmánokat a hátszáguktól. Az orosz ezredek az elsöprő kínai túlerő elől hátrálva Észak-Afrikába jutottak, ahol Szergej Nyikolajevics Zlocsin cári birodalmat alapított; de hamarosan meggyilkolták, mert bajor tábornokai összeesküdtek porosz atamánjai ellen, mire Szergej Fjodorovics Zlocsin lépett Timbuktuban a cári trónra.

A mi cseh hazánk egymás után került a svédek, franciák, törökök, oroszok és kínaiak hatalmába, s mindegyik invázió az utolsó szálig kiirtotta a bennszülött lakosságot. A Szent Vítus-templomban ezekben az években lelkész, ügyvéd, imám, archimandrita és bonc prédikált, illetve mondott misét, persze csak átmeneti sikerrel. Egyetlen vigasztaló változás volt csupán: a Rendi színházban állandósult a telt ház; ezt ugyanis katonai raktárnak használták.

Amikor 1951-ben a japánok kiszorították a kínaiakat Kelet-Európából, bizonyos időre új Központi Birodalom jött létre (így nevezik ugyanis a kínaiak hazájukat), mégpedig történetesen éppen az Osztrák-Magyar Monarchia régi határain belül; Schönbrunnban ismét egy öreg uralkodó székelt, a százhat esztendő Jaja Wir-weana mandarin, „akinek szent fejére gyermeki tisztelettel néznek fel az ujjongó nemzetek”, ahogy naponta leszögezte a *Wiener Mittagszeitung*. A hivatalos nyelv a kínai lett, ami azonnal megszüntette a nemzetiségi viszálykodásokat, az állami isten pedig Buddha; a nyakas cseh- és morvaországi katolikusok külföldre költöztek, miután a kínaiak irtóhadjáratokkal és vagyonekobzásokkal sújtották őket, ami hallatlan mértékben megsokszorozta a nemzeti vértanúk számát. Ezzel szemben néhány kiváló és megfontolt cseh hazafi Legfelsőbb Kegyelmes Döntés folytán mandarini rangot kapott, így különösképpen To Bol-Kaj, Gro Si és bizony sokan mások is. Ez a kínai kormány sok haladó jellegű új intézkedést vezetett be, így például élelmiszer helyett jegyeket osztott ki; de a Központi Birodalom hirtelen összeomlott, mert teljesen elfogyott a tölténygyártáshoz szükséges ólom, és ezzel minden tekintély megdőlt; az a pár kínai, akit nem öltek le, a következő békés időszakban is itt maradt, főleg köztisztviselői minőségben.

Közben Bobinet császár, aki ebben az időben az indiai Szimlában székelt, meghallotta, hogy az Irrawaddy, Szalween és Mekong folyók még fel nem derített hegyi forrásvidékén az amazonok női birodalma terül el, és odavonult régi gárdájával, de többé nem tért vissza. Az egyik verzió szerint megnősült, a másik szerint Amália, az amazonok királynője csata közben levágta a fejét, és egy vérrel teli tömlőbe dobta ezekkel a szavakkal: „Satia te sanguine, quem tantum sitisti.” Ez a második verzió határozottan kíméletesebb.

Európa végül is az Afrika belsejéből előtörő fekete faj és a mongol nemzetség közti vad harcok színtere lett; ami ebben a két évben történt, arról jobb hallgatni. A civilizáció utolsó nyomai is eltűntek. A Hradzsinon például úgy elszaporodtak a medvék, hogy Prága utolsó lakói minden hidat leromboltak, a Károly-hidat is beleértve, hogy megvédjék a Moldva jobb partját a vérszomjas ragadozóktól. A lakosságnak csak jelentéktelen töredéke maradt meg; a vyšehradi káptalan fiú- és leány-ágon egyaránt kihalt; a Sparta-Viktoria Žižkov bajnoki mérkőzést mindössze százötven néző nézte végig.

A többi földrészen sem volt jobb a helyzet. Észak-Amerika, amelyet feldúltak a szesztilalom híveinek és ellenzőinek rettentően véres harcai, japán gyarmat lett. Dél-Amerikában egymást váltották az uruguayi, chilei, perui, brandenburgi és patagóniai császárságok. Ausztráliában Anglia összeomlása után nyomban megalapították az Ideális Államot, amely lakhatatlan pusztasággá változtatta ezt a reménydús országot. Afrikában több mint kétfélmillió fehér embert felfaltak; a Kongó medencéjéből a négerek Európára zúdultak, Afrika más részeiben pedig váltakozó kimenetelű harcok dúltak száznyolcvanhat különböző császár, szultán, király, törzsfőnök és elnök közt.

Látják, ilyen a történelem. A több száz millió harcoló emberke közül mindegyiknek volt valamikor gyermekora, szerelme, voltak terve; olykor félt, olykor hősként viselkedett, de rendszerint halálosan kimerült, és örült volna, ha békén kinyújtózhat az ágyán; és ha meghalt, biztosan nem szívesen tette. És mindebből csak egy maréknyi száraz adat maradt: egy csata itt meg itt, veszteség ennyi meg ennyi, eredmény ez meg ez - és ráadásul ez az eredmény tulajdonképpen semmit sem döntött el.

Ezért mondom: ne tessék megfosztani az akkori embereket egyetlen büszkeségüktől, hogy az, amit átéltek, a Legnagyobb Háború volt. Mi persze tudjuk, hogy néhány évtized múlva még nagyobb háborút sikerül majd csinálni, hiszen ezen a téren az emberiség egyre magasabbra hág.

HUSZONHATODIK FEJEZET

CSATA HRADEC KRÁLOVÉ MELLETT

A krónikás most August Sedláčekra, Josef Pekařra és más tekintélyes történészekre hivatkozik, akik szerint a történelem megismerésének fontos forrása a helytörténet, amely egy csepp vízben tükrözi a világ eseményeit.

Nos, a Hradec Královénak nevezett vízcsepp azért emlékezetes a krónikás számára, mert bikfic korában sokat futkározott utcáin mint az ottani gimnázium kisdiákja, és akkor még, persze, egész világnak tartotta; de erről ennyi is elég.

A Legnagyobb Háborúba Hradec Králové egyetlen Karburátorral felfegyverkezve lépett be, ez pedig a sörgyárban volt, amely a mai napig is a Szentlélek-templom mögött, közvetlenül a kanonikházak mellett áll. Talán ez a szent környezet hatott az Abszolútumra olyan értelemben, hogy kiadósan és buzgón katolikus sört kezdett főzni, s ezzel olyan hangulatot keltett a hradeci polgárságban, ami őszinte örömmel töltötte el a megboldogult Brynych püspököt.

Csak hogy Hradec Králové túlságosan szem előtt van, s ezért hamarosan a poroszok kezébe került, akik lutheránus dühükben összetörték a sörgyári Karburátort. Ennek ellenére Hradec, a történelmi folyamatossághoz ragaszkodva, megőrizte kellemes vallási légkörét, különösen amióta a felvilágosult Linda segédpüspök kapta meg az ottani egyházmegyét. És amikor odaértek a Bobinet-k, a törökök, a kínaiak, Hradec büszke öntudattal vallotta továbbra is, hogy: 1. ott található a legjobb keletcseh műkedvelő színpad, 2. a legmagasabb keletcseh harangtorony, és 3. helyi történetének lapjain a legnagyobb keletcseh csata.

Ezekből a gondolatokból erőt merítve Hradec Králové elviselte a Legnagyobb Háború legrettenetesebb megpróbáltatásait is.

Amikor összeomlott a mandarinok birodalma, a város élén egy Skočdopole nevű óvatos polgármester állt. Kormányzása az egyetemes anarchia kellős közepén is viszonylagos nyugalommal volt megáldva, ami Linda püspök és a tisztelt városatyák bölcs tanácsainak köszönhető. De egy szabócska érkezett a városba, akit, na mindegy, Hamplnak hívtak, sajnos ő is hradeci születésű volt, de afféle kalandor, kiskorától kezdve a világot járta, még Algériában is szolgált, az idegenlégióban. Bobinet-vel vonult hadba, elfoglalta Indiát, de valahol Bagdad környékén dezertált, átcsúszott a basibozukok, franciák, svédek és kínaiak vonalain, és hazatért szülővárosába.

Hát ez a szabócska, ez a Hampl valahogy teleszívta magát a Bobinet-féle ideológiával, s amióta visszatért Hradecba, semmi másra nem törte a fejét, csak azon, hogy miképpen szerezhetné meg a hatalmat. Hogy öltönyöket varrjon, ahhoz nem fűlt a foga, elkezdett tehát áskálódni és kritizálni, hogy így meg úgy, hogy az egész városháza a papok kezében van, és seftelnek a takarékpénztár pénzével, meg hogy Skočdopole úr egy tehetetlen, vén szivar, meg ez, meg az. Sajnos, miután a háborúk az erkölcsök züllésével és minden tekintély meggyöngyülésével járnak, Hampl is toborozhatott magának néhány párthívet, és megalapíthatta a szociális forradalom pártját.

Egy júliusi napon aztán ez a Hampl népgyűlést hívott össze a Kis térre, s a kútkáván állva többek közt elharsogta, hogy a nép határozottan felszólítja a semmirekellő és maradi Skočdopolét, a püspöki talpnyalót, hogy mondjon le a polgármesterségről.

Skočdopole úr erre kiragasztott hirdetményekben azt válaszolta, hogy neki, a szabályosan megválasztott polgármesternek senki sem parancsol, legkevésbé egy bevándorolt katonaszökevény; hogy a jelenlegi nyugtalan időkben nem lehet új választást kiírni, és ennek a mi józan népünk is tudatában van stb.

Hampl csak erre várt, hogy végrehajtsa Bobinet-hez méltó csínyjét. Vörös zászlót lengetve kivonult Kis téri lakásából, mögötte pedig két suhanc teljes erejével püfölt egy dobót. Körbejárta a Nagy teret, megállt egy pillanatra a püspöki rezidencia előtt, majd nagy dobzóval elmenetelt az Orlice partján húzódó rétre, amelynek Malommező a neve. Ott leszúrta a zászlót a földbe, leült a dobra, és megírta a hadüzenetet. Aztán beküldte a két fiút a városba, hogy dobolják ki és lépten-nyomon olvassák fel kiáltványát, amely így hangzott:

Bobinet császár őfelsége nevében megparancsolom Hradec Králové szabad királyi és megyei jogú városnak, hogy a városi kapuk kulcsát tegye le a kezembe. Ha ez nem történik meg napnyugtáig, befejezem katonai előkészületeimet, és hajnalra kelve tűzérséggel, lovassággal és gyalogsággal megtámadom a várost. Csak azoknak az életét és vagyonát kímélem meg, akik legkésőbb hajnalig eljönnek malommezei táboromba, magukkal hozzák minden használható fegyverüket, és hűségesköt tesznek őfelségének, Bobinet császárnak. A parlamenteket agyonlőjük. A császár nem alkuszik.

Hampl tábornok

Ezt a kiáltványt felolvasták, és némi zavart keltett, különösen amikor a Szentlélek-templom sekrestyése félreverte a Fehér Torony harangját. Skočdopole úr meglátogatta Linda püspököt, aki azonban kinevette; ekkor rendkívüli ülésre hívta össze a városi tanácsot, és javasolta, hogy adják át Hampl tábornoknak a városi kapuk kulcsát. Megállapították, hogy a kulcsok nincsenek meg; azt a néhány történelmi lakatot és kulcsot, amit a városi múzeumban őriztek, a svédek elvitték. Ilyen gondok közt szállt le az éjszaka.

Egész délután, főképpen pedig este szállingóztak az emberek a Malommező felé vezető szép fasorban. „Hát persze - mondták, ha találkoztak egymással -, én is elmegyek megnézni annak a bolond Hamplnak a táborát.” Amikor a Malommezőre értek, azt látták, hogy a rét már tele van emberrel, és Hampl szárnysegédje a két dob mellett fogadja a Bobinet császárnak tett hűségesköt. Itt-ott tüzek égtek, körülöttük emberi árnyékok kavargtak, szóval felettébb festői volt az egész. Néhányan szemmel látható csüggedtséggel tértek vissza Hradecba.

Éjjel még nagyszerűbb látványt nyújtott a Malommező. Skočdopole polgármester éjfélkor felmászott a Fehér Toronyba; s lám, kelet felé, az Orlice partján száz máglya égett, ezer meg ezer alak mozgolódott a tüzek körül, amelyek közel s távolban vörhenyes fénnel vontak be mindent. Úgy látszott, hogy árkokat ásnak. A polgármester rendkívül gondterhelten mászott le a toronyból. Nyilvánvaló volt, hogy Hampl tábornok igazat mondott a haderejéről.

Hajnalban Hampl tábornok kilépett a famalomból, ahol egész éjjel a város térképe fölött virrasztott. Néhány ezer férfi, többnyire ugyan civilben, de legalább negyedrészt felfegyverkezve, négyes sorokba igazodva állt előtte; a nők, öregek és gyerekek tömege távolabb szorongott.

- Előre! - adta ki a parancsot Hampl, és ebben a pillanatban felharsantak Červený úr világhírű fúvóshangszer-gyára rézfúvós zenekarának tábori kürtjei, és egy vidám induló („Lányok mentek az úton”) hangjai mellett Hampl tábornok haderői megindultak a város felé.

A város alatt Hampl tábornok megállította hadsorait, és előreküldött egy kürtöst meg egy küldöncöt azzal a felhívással, hogy a harcolni nem kívánó emberek jöjjenek ki a házakból. De senki sem jött ki. A házak üresek voltak.

A Kis tér üres volt.

A Nagy tér üres volt.

Az egész város üres volt.

Hampl tábornok megpödrte a bajszát, és a városháza felé indult. Az ajtó tárva-nyitva állt. Bement az ülésterembe. Leült a polgármester helyére. Előtte a zöld posztón már ott feküdt néhány előkészített ív papír, és mindegyiken díszes betűkkel már eleve ez állt:

„Őfelsége Bobinet császár nevében.”

Hampl tábornok odament az ablakhoz, és kikiáltott:

- Katonák, a csatának vége. Fegyveres kézzel megtörtétek a városházi klikk klerikális hatalmát. Szeretett városunk a haladás és a szabadság új korszakába lép. Nagyszerűen megálltátok a próbát. Hurrá!

- Hurrá! - válaszolta a katonaság, és szétoszlott. A polgármester házába is büszkén hazament Hampl egyik harcosa (ezeket később Hamplmannak nevezték) vállán egy kínai katonától örökölt puskával.

Így lett Hampl úr polgármester; el kell ismerni, hogy az ő óvatos kormányzása is viszonylagos nyugalommal volt megáldva az egyetemes anarchia kellős közepén, ami Linda püspök és a tisztelt városatyák bölcs tanácsainak köszönhető.

HUSZONHETEDIK FEJEZET

EGY CSENDES-ÓCEÁNI KORALLSZIGETEN

- Vigyen el az ördög - mondta Trouble kapitány -, ha nem az az égimeszelő a vezetőjük.
- Az Jimmy - jegyezte meg G. H. Bondy. - Tudniillik azelőtt itt szolgált. Azt hittem, hogy már egészen megszeliült.
- Az ördögnek tartoztam vele - fejezte be a kapitány -, hogy itt szálljak partra. Ezen a nyomorult... Hereheretuán!!!! Nem igaz?
- Mondja - kérdezte G. H. Bondy, és letette puskáját a veranda asztalára -, máshol is így megy ez?
- Meghiszem azt - harsogta Trouble kapitány. - Itt a szomszédban, Rawaiwain, megették Barker kapitányt és egész legénységét. Mangajin pedig felfaltak három olyan milliomost, mint maga.
- A Sutherland fivérek? - érdeklődött Bondy.
- Azt hiszem. Starbuck szigetén viszont megsütötték a kormánybiztost. A kövér MacDeont, ismerte?
- Nem én.
- Nem ismerte? - kiáltott fel a kapitány. - Milyen régóta van itt, barátom?
- Kilencedik éve - válaszolta Bondy úr.
- Akkor ismerhette volna - vélte a kapitány. - Már kilencedik éve? Business, mi? Vagy amolyan kis menedékféle, mi? Az idegei miatt?
- Nem - mondta Bondy úr. - Nézze, én előre tudtam, hogy odafent készülöben van valami, és félreálltam az útból. Úgy gondoltam, hogy itt nagyobb lesz a nyugalom.
- Aha, a nyugalom! Nem ismeri a mi nagy, fekete legényeinket. Barátocskám, itt egy kicsit mindig háború van.
- Ó - mentegetőzött G. H. Bondy -, itt eddig *igazán* nyugalom volt. Egészen rendes fiúk ezek a pápuák vagy hogyan is nevezik őket. Csak az utóbbi időben kezdtek valahogy... egy kicsit... Tudja, én nem is nagyon értem, hogy mit akarnak.
- Semmi különöset - vélekedett a kapitány. - Csak megenni minket.
- Mert éhesek? - csodálkozott Bondy.
- Nem tudom. Inkább mert istenfélők. Ez amolyan szertartás, érti? Mint az áldozás vagy micsoda. Mindig újra kitör belőlük.
- Vagy úgy - mondta Bondy úr elgondolkozva.
- Mindenkinnek megvan a maga vesszőparipája - dörögte a kapitány. - Az itteniek vesszőparipája az, hogy az idegent meg kell enni, és fel kell füstölni a fejét.
- Ráadásul még fel is füstölni? - kérdezte Bondy utálkozva.
- Ó, csak a halála után - vigasztalta a kapitány. - A füstölt fejet elteszik emlékebe. Láttam a szárított fejeket Aucklandben a Néprajzi Múzeumban?

- Nem láttam - felelte Bondy. - Azt hiszem, hogy... hogy... én nem volnék nagyon vonzó füstölt állapotban.

- Ahhoz valóban túl kövér - jelentette ki a kapitány kritikusan. - Egy sovány ember nem változik meg tőle feltűnően. Bondyt ez láthatólag egyáltalán nem nyugtatta meg. Kókadtan üldögélt bungalója verandáján Hereheretua korallszigetén, amelyet közvetlenül a Legnagyobb Háború előtt vásárolt. Trouble kapitány aggódva bámult a bungalót körülvevő mangrove- és banánfák sűrűjébe.

- Hány bennszülött van itt? - kérdezte egyszerre.

- Körülbelül százhusz - felelte G. H. Bondy.

- És mi hányan vagyunk a bungalóban?

- A kínai szakáccsal együtt heten.

A kapitány felsóhajtott, és a tenger felé nézett. Ott horgonyzott hajója, a Papeete; de hogy odáig eljusson, végig kell mennie a mangrovefák közti keskeny ösvényen, ami éppenséggel nem látszott ajánlatosnak.

- Ide hallgasson, miszter - szólalt meg kisvártatva -, tulajdonképpen miért verekszenek odafent? Határokért?

- Kevesebbért.

- Gyarmatokért?

- Kevesebbért.

- Akkor... kereskedelmi szerződéséért?

- Nem. Csak az igazságért.

- Milyen igazságért?

- Az abszolút igazságért. Tudja, minden nemzet abszolút igazságot akar.

- Hm - mondta a kapitány. - Tulajdonképpen mi az?

- Semmi. Afféle emberi szenvedély. Hallotta, hogy odafent Európában meg mindenhol világra jött az a... hiszen tudja... Isten?

- Hallottam.

- És ezért van minden, érti már?

- Nem értem. Én úgy gondolom, hogy az igazi Isten, ugye, inkább rendet csinálna a világban. Az ott nem lehet igazi, normális Isten.

- Dehogynem, barátom - magyarázta G. H. Bondy (nyilván örült, hogy egyszer már elbeszélgethet egy független és tapasztalt férfival). - Ha mondom, hogy igazi Isten. De elárulok valamit: túl nagy.

- Azt gondolja?

- Azt. Végtelen. És itt van a kutya elásva. Tudja, mindenki lemér Belőle magának egypár métert, és azt hiszi, hogy az az egész Isten. Kisajátít egy kis rojtocskát vagy foszlányt, és azt hiszi, hogy övé az egész. Érti?

- Aha - mondta a kapitány. - És haragszik azokra, akiknek egy másik darabka jutott Belőle.

- Ez az. Meg akarja győzni saját magát, hogy övé az egész, tehát meg kell ölnie a többiekét. Éppen azért, hiszen érti, mert olyan rettenetesen fontos neki, hogy az egész Isten és az egész igazság az övé legyen. Ezért nem tűrheti, hogy másnak más Istene és más igazsága legyen. Ha ebbe beletörődne, el kéne ismernie, hogy csak egypár nyomorult méter vagy liter vagy köbméter jutott neki az isteni igazságból. Nézze, ha egy bizonyos Snippers mély meggyőződéssel hinné, hogy csak a Snippers-féle kötött alsónemű a legjobb a világon, akkor el kéne égetnie Massont a Masson-féle kötött alsóneművel együtt. De Snippers nem ilyen ostoba, amíg csak alsóneműről van szó; de igenis ilyen ostoba, mihelyt az angol politika vagy vallás kerül szóba. Ha hinne benne, hogy Isten olyan biztos és szükséges, mint a kötött alsónemű, akkor hagyná, hogy mindenki önként beszerezze. De ugye nincs annyi kereskedelmi bizalma Benne; ezért szitkozódással, háborúval és más kétes reklámmal kényszeríti rá az emberekre a Snippers-féle Istent és a Snippers-féle Igazságot. Én kereskedő vagyok, és tudom, mi a konkurrencia, de ez aztán...

- Várjon csak - szakította félbe Trouble kapitány, célzott, majd belelőtt a mangrovefák sűrűjébe. - Úgy. Azt hiszem, hogy eggyel kevesebben vannak.

- A hitéért halt meg - jegyezte meg Bondy álmatagon. - Maga erőszakkal megakadályozta, hogy megegyen engem. Az emberevés nemzeti eszményéért esett el. Európában az emberek időtlen idők óta csupa eszményért falják fel egymást. Maga rendes ember, kapitány, de talán engem is lenyelne valamilyen alapvető hajózási kérdés miatt. Én már magának sem hiszek.

- Jól teszi - förmedt rá a kapitány. - Ha így elnézem, kezdem azt hinni, hogy...

- ...szenvédélyes antiszemita, tudom. Nem számít, megkeresztelkedtem. És tudja-e, kapitány, hogy mi ütött ezekbe a fekete pojácákba? Tegnapelőtt kihalásztak a tengerből egy japán atomtorpedót. Odarakták a kókuszpálmák alá, és azóta is hajlonganak előtte. Most már van istenük. Ezért kell megenniük bennünket.

A mangrovepagonyból harci üvöltés hallatszott.

- Hallja őket? - dörögte a kapitány. - Biz' isten, inkább... újra vizsgáznék... geometriából...

- Figyeljen ide - suttogta Bondy -, nem lehetne áttérnünk az ő hitükre? Ami engem illet...

Ebben a pillanatban agyúlövés dördült el a Papeetén.

A kapitány örömében halkan felkiáltott.

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

FALUN

És miközben a hadseregek világtörténelmi jelentőségű csatákat vívnak, miközben az állami határok gilisztaként tekergőznek, és az egész világ romba dől, Sedm Chalupban az öreg Blahoušová néni krumplit pucol. Blahouš papa a küszöbön ül, és bükkfalevelet szív, a szomszédasszony pedig, Prouzová, a kerítésre támaszkodva, elgondolkozva megismétli.

- Hát igen.

- Na persze - bólint rá kisvártatva Blahouš.

- Igaz, igaz - mondja Blahoušová.

- Emmán így van - szól hozzá Prouzová.

- Hiába no - vélekedik Blahouš papa.

- Na igen - teszi hozzá Blahoušová, és új krumpliért nyúl.

- Aszongyák, a taljánt elpáholták - jut eszébe Blahoušnak.

- Ugyan ki?

- Tán a török.

- Akkor mán vége lesz a háborúságnak?

- Dehogy. Most majd a burkus is beleszáll.

- Ellenünk?

- Aszongyák, a francúz ellen.

- Isten az égbe, akkor megint minden megdrágul!

- Hát igen.

- Na persze.

- Hiába no!

- Aszongyák, a svájcer megírta, hogy mán abbahagyhatnák.

- Én is amondó vónék.

- Na igen, hiszen másfél ezeret fizettem mán egy gyertyáér. Hajja, Blahouš, egy olyan ólba való bűdös gyertyáér.

- És aszongya, másfél ezeret?

- Annyit hát. Emmán drágaság, emberek!

- Na persze.

- Igaz, igaz.

- Ki gondulta vóna! Másfél ezeret!

- Azelőtt két százas bankóér szép gyertyát adtak.

- Na, nénémasszony, annak mán több éve. Iszen akkor még a tojás is csak öt százasba került.

- És egy font vaj háromezerbe.
- És milyen fáintos vaj!
- A csizsma meg nyócezerbe.
- Na persze, Blahoušová, akkor még ócsóság volt.
- De most...
- Hát igen.
- Bárcsak vége vóna mán!

Csend lett. Az öreg Blahouš felállt, nyújtózott egyet, és felszedett az udvaron egy szál szalmát.

- Ugyan, hiába minden - mondta, és le rófolta a pipája kupakját, hogy keresztülhúzza rajta a szalmaszálat.

- Mán бүдös vót - jegyezte meg Blahoušová együttérzően.

- Бүдös hát - bólintott Blahouš. - Honne lett vóna бүдös. Amikor mán nincs is tán dohány a világon. Az utósó paklit a fiam hozta nekem, mámint a professzor úr, várj csak, mikor is, negyvenkilencben, ugye?

- Húsvétkor vót kerek négy éve.

- Hát igen - mondta Blahouš papa -, öregszik az ember. Nagyon is.

- Én csak azt kérdelem, szomszéd - kezdte Prouzová -, hogy ugyan mán mér van ez az egész?

- Mámint micsoda?

- Mámint a háború.

- Hát azt mán ki tuggya - vélte Blahouš, és belefűjt a pipába, hogy csak úgy szörcsögött. - Azt senki se tuggya, nénémasszony. Állítólag a vallás miatt, aszongyák.

- Millyen vallás miatt?

- A mi vallásunk miatt vagy a kálomistáké miatt, azt mán senki se tuggya. Hogy aszongya csak egyféle vallás legyen.

- Iszen nálunk mindég csak egyféle vallás vót.

- De máshun másféle vót, nénémasszony. Állítólag parancsba gyűtt, hogy csak egyféle legyen.

- És honnan gyűtt a parancs?

- Azt senki se tuggya. Vót, aszongyák, egy olyan valláscsináló masina. Ollyan hosszú kazány.

- És mire vót jó az a kazány?

- Azt se tuggya senki. Egy olyan kazány. Aszongyák, az Úristen megjelent a népeknek, hogy higgyenek mán benne. Merthogy mán nagyon sok vót a hitetlenség, nénémasszony. Valamibe csak kell hinni, hiába no. Mert ha hittek vóna a népek, akkor az Úristen nem jelent vóna meg nekik. Az istentelenség miatt gyűtt a világra, ugye.

- Na igen, de mitül lett ez a borzasztó háborúság?

- Senki se tuggya. Aszongyák, hogy a kínai kezdte vagy a török. Meg hogy tán azokban a kazányokban hozták magukkal a maguk Úristenit. Állítólag rettentő vallásosak a törökök meg azok a kínaiak. És azt akarták, hogy mi is azt higgyük, velük együtt, amit ők.

- És mér éppen azt, amit űk?
- Ja, azt mán senki se tuggya. Én aszondanám, hogy a burkus kezdte. Meg persze a svékus.
- Istenem atyám - panaszkodott Prouzová. - És most meg mán ez a drágaság! Másfél ezeret egy gyertyáér!
- Én meg aszondom - jelentette ki Blahouš -, hogy a háborút a zsidók csinyáták, hogy keressenek rajta. Úgy bizony!
- Mán jó vóna egy kis esső - jegyezte meg Blahoušová. - A krumpli is millyen kicsi. Mint a dió.
- Hát tuggyák - folytatta Blahouš -, azt az Úristent is csak úgy kitanáták, hogy becsaphassák a népeket. Ez vót a kitanálásuk. Háborút akartak és ürügyet. Mindent szépen kifőztek.
- De kik?
- Azt senki se tuggya. Én aszondom, hogy megbeszélték a pápával meg a zsidókkal, mindenki, mindenki összebeszélt. Azok a... azok a... *Kalburátok* - kiáltotta Blahouš papa izgatottan. - Megmondom én azt a szemükbe is! Hát szüksége vót valakinek új Istenre? Nekünk, itt falun, jó vót a régi is. Épp elég vót, jóindulatú is vót, meg higgadt és igazságos. És nem jelent meg senkinek, és legalább nyugalom vót...
- Hát maga, Prouzová, mennyiér aggya a tojást?
- Most mán kétezerér.
- Trutnovba, aszongyák, háromér aggyák.
- Én meg aszondom - tüzelt az öreg Blahouš -, hogy ennek így kellett lenni. A népek mán nagyon dühösek vótak egymásra. Iszen a maga megbódogult ura, Prouza, az Isten nyugosztalja, léleklátó vót meg spiritissza, én meg eccer tréfábú aszondom neki: „Te, Prouza, hidd csak vissza nekem azt a gonosz lelket, aki kiugrott belülem”, ű meg úgy megmérgekedett, hogy haláláig se szótt hozzám. Pedig a szomszédom vót, nénémasszony. A Tonda Vlček meg a fokszfátra eskütt, hogy azzal kell trágyázni, és aki nem eskütt rá, azt mindig kárpálta, de úgy kárpálta, mint a veszedelem. És a fiam, mámint a professzor úr, aszongya, hogy ez mán mindenhun csak így van. Ha valaki rákap valamire, azt akarja, hogy mindenki higgyen benne. És nem hagy nyugtot senkinek, nem bizony. Hát ebből lett minden.
- Hát persze - vélekedett Prouzová néne ásítva. - Hiába no.
- Na igen - sóhajtott fel Blahoušová.
- Emmán így van ezen a világon - tette hozzá Prouzová.
- Az asszony nép meg egész áldott nap csak tocsogna - fejezte be Blahouš papa zsémbesen, és odacsoszogott a kapuhoz.
- ...miközben kint a nagyvilágban történelmi jelentőségű harcot vívtak a hadseregek, és „megszületett a jobb jövő”, ahogy valamennyi tábor gondolkodói hangoztatták.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

AZ UTOLSÓ CSATA

1953 őszén a Legnagyobb Háború már a vége felé tartott. Nem voltak hadseregek. A megszálló alakulatok, amelyek többségét elvágták hazájuktól, megritkultak, és úgy felszívódtak, mint a víz a homokban. Az önjelölt tábornokok városról városra, jobban mondva, romhalomról romhalomra vándoroltak öt ember élén, akik közül egy dobos volt, egy tolvaj, egy diák, egy gramofonos és egy olyan, akit senki sem ismert közelebbről, hogy beszédjék a hadisarcot, vagy legalább jótékony célú hangversenyt rendezzenek „a hadirokkantak, özvegyeik és árváik” javára. Már senki sem tudta, hány háborúzó fél van.

Ilyen általános és kimondhatatlan zűrzavar közepette ért véget a Legnagyobb Háború. Mégpedig olyan váratlanul, hogy ma sem ismeretes, hol volt az utolsó, úgynevezett döntő csata. A történészek sokat vitatkoztak rajta, melyik összecsapáshoz fűződik a világégés vége és megoldása. Egyesek (mint Dürrich, Assbridge, főleg pedig Moroni) arra a véleményre hajlanak, hogy a linzi csata volt az utolsó. Ebben az elég nagy hadműveletben hatvan katona vett részt a különböző ellenséges seregekből. A csata a Rózsához címzett vendégfogadó nagytermében zajlott le egy Hilda nevű csaposlány kegyeiért (akit voltaképpen Mařena Růžičkovának hívtak és Nový Bydžovban született). Az olasz Giuseppe maradt győztesként a csatatéren, és el is vitte magával Hildát; minthogy azonban a lány másnap megszökött a cseh Václav Hruškával, tulajdonképpen ez a csata is döntetlen volt.

Usinyszkij egy Goročovka melletti hasonló csatáról számol be, Leblond a batignolles-i ütközetéről, Van Groo a Nieuport közelében lezajlott csetepatéről - úgy látszik azonban, hogy náluk inkább a lokálpatriotizmus volt a döntő, nem pedig valamilyen igazi történelmi indok. Egyszóval, a Legnagyobb Háború utolsó csatája nem ismeretes. Ennek ellenére meglehetősen valószínűséggel következtetni lehet rá feltűnően egybevágó forrásokból, vagyis a Legnagyobb Háborút megelőző jóslatok egész sorából.

Így már 1845-ből fennmaradt egy nyomtatott (gót betűs) jóslat, hogy száz év múlva „szörnyű veszedelmek leendenek, és sok fegyveres férfiú vesztí életét az háborúban”, de „száz hónap múltán tizenhárom nemzet csap össze egy nyírfá alatt a mezőn, és elkeseredett küzdelemben lekaszabolja egymást”, amit állítólag ötvenesztendő béke követ.

1893-ban egy Wali Schön (?) nevű török nő megjósolta, hogy „öt tucat évbe telik, mire béke lesz az egész világon; abban az évben tizenhárom császár találkozik, egy nyírfá alatt jönnek össze, és aztán olyan béke támad, amilyen még nem volt, és nem is lesz”.

1909-ből egy massachusettsi néger nő látomására hivatkoznak, aki látott „egy kétszarvú, fekete szörnyet és egy háromszarvú, sárga szörnyet és egy nyolcszarvú, vörös szörnyet”, amelyek egy fá alatt (nyírfá alatt?) küzdöttek, míg csak az egész világ vérbe nem borult. Érdekes, hogy a szarvak száma összesen éppen tizenhárom, ami nyilvánvalóan tizenhárom nemzetet jelképez.

1920-ban Arnold főtisztelendő atya megjósolta, hogy „elkövetkezik egy kilencéves háború, amely kiterjed az egész világra. Ebben a háborúban egy nagy császár elesik, három nagy birodalom széthull, kilencvenkilenc fővárost feldúlnak, és e háború utolsó csatája az évszázad utolsó csatája lesz”.

Ugyanebből az évből való „Jonathan látomása” (nyomtatták Stockholmban): „Háború és dögvész pusztít el kilencvenkilenc országot, kilencvenkilenc birodalom megsemmisül, és

feltámad poraiból; az utolsó csata kilencvenkilenc óra hosszat fog tartani, és olyan véres lesz, hogy valamennyi győztes elfér egy *nyírf*a árnyékában.”

Egy 1923-ból való német népi jóslat egy *nyírmezei* (birkenfeldi) csatáról beszél.

Bubník képviselő 1924-ben a következőket mondta a költségvetési vitában: „...és nem is fordul jobbra a helyzet, amíg egyetlen katonát is *nyírfavesszővel* fenyegetnek”.

Több mint kétszáz hasonló látnoki tanúságtétel maradt fenn az 1845-1944 közti évekből; ebből negyvennyolcban szerepel a „tizenhármas” szám, hetvenben a „nyírf”, tizenötben pedig csak a „f”. Arra lehet tehát következtetni, hogy az utolsó csatát valahol egy nyírf közelében vívták; hogy ki harcolt ott, nem tudjuk, de összesen tizenhárom katona maradt életben a különböző seregekből, akik a csata után nyilvánvalóan egy nyír árnyékában heveredtek le. Ebben a pillanatban ért véget a Legnagyobb Háború.

Lehetséges azonban, hogy a „nyírf” egy községnévet jelképez; minthogy a nyírfát csehül břízának nevezik, szóba jöhet Březany, Březanec, Březhrad, Březí (amelyből 24 van Csehországban), Březina (ebből 13 van), Březnoves, Březinka (4), Březinky, Březiny (3), Březka (4) vagy éppen Březko, Březná (2), Březnice (5), Březník, Březno (10), Březová (n), Březové Hory, Březovice (6). Březovík, Březůvky, Březany (9) vagy akár Březolupy. De számba jöhet a német Birk, Birkenberg, -föld, -haid, -hammer, Birkicht stb. vagy az angol Birkenhead, Birkenham, Birch és több hasonló, esetleg a francia Boullain-ville, Boulay stb. Ennek alapján azoknak a városoknak, falvaknak és helységeknek száma, ahol valószínűleg megvívták az utolsó csatát, néhány ezerre korlátozható (amennyiben Európában maradunk, amelynek kétségtelenül előjoga van az Utolsó Csata), és az alapos tudományos kutatás legalább azt megállapítja, hogy a csata *hol* volt, ha már azt, hogy ki nyerte meg, egyszerűen lehetetlen eldönteni.

De talán mégis ott állt - csábító elképzelés - a világtragédia utolsó felvonásának színhelyén egy karcsú, ezüstös nyírfácska; talán egy pacsirta dalolt a csatátér fölött, és egy káposztalepke libegett a zord harcosok körül. De nicsak, jóformán nincs is már senki, akit meg lehetne ölni; meleg októberi nap van, és egyik hős a másik után vonul félre, hátat fordítva a csatátérnek, könnyít magán, és nyugalomra vágyva elmegy lefeküdni a nyírfácska árnyékába. Végül ott fekszenek már mind a tizenhárman, akik túléltek az Utolsó Csátát. Az egyik a szomszédja csizmájára fekteti fáradt fejét, a másik a fenekére, és nem zavarja (a katona) kipárolgása. A világhatalmak tizenhárom utolsó katonája egyetlen nyírfácska alatt alszik.

Estefelé felébrednek, hitetlenkedve egymásra néznek, és a fegyverük után nyúlnak. És akkor az egyikük - a történelem sohasem fogja megtudni a nevét - megszólal:

- A szentségit, fiúk, hagyjuk már abba.

- Ebben igazad van, ember! - mondja megkönnyebbülten egy másik, és leteszi a fegyvert.

- Akkor adj egy darab szalonnát, te marha - jegyzi meg némi gyöngédséggel a harmadik.

Mire a negyedik:

- A fenébe is, gyerekek, de rágyújtanék; nincs valamelyiketeknek...?

- Srácok, most olajra lépünk - véli az ötödik. - Nem játszunk tovább.

- Adok neked egy cigit - jelenti ki a hatodik -, ha adsz egy darab kenyeret.

- Hazamegyünk, képzeljétek el, haza - így a hetedik.

- Vár az asszony, mi? - szólal meg a nyolcadik.

- Istenem, már hat éve nem feküdtem igazi ágyban - jut eszébe a kilencediknek.
 - Ez bizony hülyeség volt, fiúk - állapítja meg a tizedik, és kiköp.
 - Hát persze - ért egyet vele a tizenegyedik. - De most már a kisujjunkt se mozdítjuk többé.
 - De nem ám! - helyesel a tizenkettedik. - Nem vagyunk bolondok. Gyerekek, indulás haza!
 - Igazán örülök, hogy vége van - teszi hozzá a tizenharmadik, és a másik oldalára fordul.
- Valahogy így lehet elképzelni a Legnagyobb Háború végét.

HARMINCADIK FEJEZET

MINDENNEK VÉGE

Sok év telt el. A Damohorský-féle kocsmában ott ül Brych gépész, aki most egy gépgyár tulajdonosa, és a *Népújság*-ot olvassa.

- Mindjárt kész a májas hurka - jelenti a konyhából kilépő kocsmáros. És lám csak, hiszen ez Jan Binder, az egykori körhinta-tulajdonos; meghízott, és már nem hord csíkos trikót, de ő az.

- Ráérünk - eregeti a szót Brych úr. - Hiszen Jošt páter még nincs is itt. Sem Rejzek szerkesztő úr.

- És... hogyan érzi magát Kuzenda úr? - kérdezi Binder.

- Hiszen tudja. Kissé beteges. Binder úr, Kuzenda nagyon derék ember.

- Hát persze - véli a kocsmáros. - Nem tudom... Brych úr... ha vinne neki a nevemben egy kis májas hurkát. Igazán jól sikerült, és ha volna olyan kedves...

- Szívesen, Binder úr, biztosan jól fog esni neki, hogy gondolt rá. Hát persze, nagyon szívesen.

- Dicsértessék - hangzott fel az ajtóban, és Jošt kanonok úr, a fagytól pirosra csípett arccal, felakasztotta a kalapját és a bundáját.

- Jó estét, tisztelendő úr - válaszolt Brych. - Már vártuk, vártuk bizony.

Jóšt páter vidáman csücsörítgette a száját, és dermedt kezét dörzsölgette.

- Na, mi van az újságban, mester úr, mit írnak nekünk?

- Éppen most olvasom: „A köztársasági elnök dr. Blahouš magántanárt, a fiatal tudóst, kinevezte rendkívüli professzornak.” Tudja, kanonok úr, hogy ez az a Blahous, aki annak idején Kuzenda úrról írt.

- Aha, aha - mondta Jošt páter a pápaszemét törölgetve. - Persze egy hitetlen. Az egyetemen mindenki istentagadó. És maga is az, Brych úr.

- A kanonok úr majd imádkozik értünk - szólalt meg Binder. - Szüksége lesz ránk a mennyországban, hogy ki ne jöjjön a térítési gyakorlatból. Kettő plusz egy, tisztelendő úr?

- Az csak természetes. Kettő plusz egy.

Binder úr kinyitotta a konyhába vezető ajtót, és bekiáltott:

- Két májas hurka és egy véres hurka!

- Stét - dörmögte a belépő Rejzek szerkesztő. - Hideg van, barátocskáim.

- Szép jó estét - harsogta Binder úr. - Ez aztán a kedves vendég!

- Na, mi újság? - kérdezte élénken Jóšt páter. - Mi van a szerkesztőségben? Hajjaj, fiatal koromban magam is írtam a hírlapokba.

- Az a Blahouš annak idején engem is néven nevezett az újságban - mondta Brych úr. - Valahol még megvan a kivágat. „Kuzenda apostol szektája”, valami effélét írt rólam. Na igen, hol van már az az idő!

- Vacsorát - szólalt meg Rejzek úr.

De Binder úr és a lánya már hozta is az asztalra a májas hurkát; még sisteregtek, zsíros buborékok táncoltak rajtuk, és úgy feküdtek a porhanyós káposztán, mint török odaliszkok a párnán. Jošt páter nagyot csettintett, és felvágta az első szépséget.

- Ez igen - mondta kisvártatva Brych úr.

- Hmm - szólalt meg hosszabb idő múlva Rejzek úr.

- Binder, ez igazán jól sikerült - jelentette ki elismerően a kanonok úr.

Hálás és tevékeny csend uralkodott.

- Szegfűbors is van benne - tért vissza a tárgyra Brych úr -, ennek örülök.

- De nem szabad sokat tenni belé.

- Nem, éppen csak egy keveset.

- És a héja legyen ropogós.

- Hmm.

Majd újra hosszabb szünet következett.

- A káposzta pedig legyen minél fehérebb.

- Morvaországban - mondta Brych úr - kásává főzik a káposztát. Segédkoromban jártam ott. Szinte elfolyik.

- Nahát! - álmélkodott Jóst páter. - Hiszen a káposztát le kell szűrni. Ne is mondja, az olyat meg se lehet enni.

- Pedig ott úgy eszik. Kanállal.

- Szörnyűség! - borzongott a kanonok. - Barátaim, furcsa egy nép lehet az. Hiszen a káposztát zsíron kell dinsztelni, nem igaz, Binder úr? Nem is értem, hogyan készítheti valaki másképpen.

- Nézze - mondta Brych úr elgondolkozva -, valószínűleg úgy vagyunk ezzel is, mint a vallással. Azt sem érti az ember, hogyan hihet valaki mást, mint ő.

- Hagyjon ezzel békét - védekezett Jóst páter. - Inkább hinnék Mohamedben, mint hogy másféle káposztát egyem. Magától értetődik, hogy a káposztát zsíron kell dinsztelni.

- És a vallás, az nem értetődik magától?

- A mi vallásunk igen - mondta határozottan a kanonok úr -, de a többi nem.

- Akkor megint ott vagyunk, ahol a háború előtt voltunk - sóhajtott fel Brych úr.

- Az emberek mindig ott vannak, ahol voltak - szólalt meg Binder úr. - Ezt mondja Kuzenda úr is. Binder, szokta mondani nekem, egyetlen igazságot sem lehet kiverekedni. Hiszen tudod, Binder, így mondta, a mi Úristenünk a kotróhajón igazán nem volt rossz, de a tied sem a körhintán, és látod, mégis letűntek. Mindenki hisz a maga kitűnő Istenében, de senki sem hiszi el a másik embernek, hogy amiben ő hisz, az is jó. Az embereknek előbb a többi emberben kell hinniük, s akkor minden más elrendeződik. Ezt mondja Kuzenda úr.

- Hát igen - vélekedett Brych úr. - Az ember gondolhatja éppen, hogy az a másik vallás rossz vallás, de ne gondolja azt, hogy aki hisz benne, az rossz, közönséges és félrevezetett fickó, így van ez a politikában is meg mindenben.

- És ezért gyűlölködött és gyilkolt annyi ember - szólalt meg Jošt páter. - Tudják, minél nagyobb dologban hisz valaki, annál dühödtebben fitymálja le azokat, akik nem hisznek benne. A legszebb vallás mégiscsak az emberekben való hit volna.

- Mindenki igazán jót akar az emberiségnek, de az egyes embernek már nem. Téged megöllek, de az emberiséget megmentem. Csakhogy ez így nincs rendjén, tisztelendő úr. A világ mindaddig rossz lesz, amíg nem kezdünk hinni az emberben.

- Binder úr - mondta Jošt páter elgondolkozva -, készítsen nekem holnapra morva káposztát. Megkóstolom.

- Egy kicsit be kell rántani, aztán tovább főzni. Kolbásszal egész jó. Minden vallásban és minden igazságban van valami jó, ha csak annyi is, hogy a másik embernek jó az.

Kinyílt az utcai ajtó, és bejött egy rendőr. Alaposan átfagyott, és egy pohárka rumot kért.

- Á, maga az, Hruška őrmester úr - mondta Brych. - Hát mi van, merre jártunk?

- Žižkovban - felelte a rendőr, és lehúzta óriási kesztyűjét. - Razzia volt.

- És kit gyűjtöttek be?

- Hát két csavargót. És néhány illetéktelent. Az 1006-os házban pedig, illetve a pincében, felfedeztünk egy bűnbarlangot.

- Miféle bűnbarlangot? - kérdezte Rejzek úr.

- Karburátoros bűnbarlangot, szerkesztő úr. Volt ott egy mini Karburátor, amelyet egy régi, háború előtti motorbicikliből szereltek ki. És mindenféle semmirekellők jártak oda orgiázni.

- Hogyan orgiázni?

- Hát, randalírozni. Imádkoznak és énekelnek és látomásaik vannak, jósolgatnak, csodákat tesznek meg minden.

- És ezt nem szabad?

- Nem, rendőrileg tiltva van. Ugyanúgy, tetszik tudni, mint azok a lebujok, ahol ópiumot szívnak. Ilyet is találtunk egyet az Óvárosban. Már hét Karburátor-bűnbarlangot nyomoztunk ki. Amolyan szedett-vedett népség járt oda. Hajléktalanok, kurvák és egyéniségek. Ezért van betiltva. Csak rendetlenségre vezet.

- És sok ilyen bűnbarlang van?

- Már nincs. Azt hiszem, hogy ez volt az utolsó Karburátor.

-oOo-